

Tartu Ülikool
Filosoofia teaduskond
Semiootika osakond

Tiina-Mall Vannastu

POLIITILISTE ORGANISATSIOONIDE KUVANDI LOOMINE
Eesti poliitika näitel

Magistritöö

Juhendaja: Anti Randviir

Tartu 2016

Sisukord

SISSEJUHATUS	3
1. SOTSIAALNE REAALSUS	6
1.1. INDIVIIDI TASAND	7
1.1.1. <i>Igapäevaelu reaalsus .....</i>	<i>8</i>
1.1.2. <i>Eluilm aeg.....</i>	<i>9</i>
1.1.3. <i>Üldine teadmiste kogum .....</i>	<i>9</i>
1.2. KEEL LOOB SOTSIAALSE REAALSUSE ERINEVAID TASANDEID	10
1.3. INSTITUTIONAALNE TASAND.....	11
1.3.1. <i>Institutsionaalne reaalsus .....</i>	<i>13</i>
1.4. POLIITIKAMAAILM.....	15
1.5. INSTITUTIONAALNE TASAND SISENE INDIVIIDI TASANDILE.....	16
2. SOTSIAALSETE KORRASTATUSTE SUHESTAMISE VÕIMALUSED POLIITILISEL VÄLJAL.....	19
2.1. KORRASTATUS ORGANISATSIOONI NÄOL.....	20
2.2.1. <i>Võimustrateegiad organisatsioonis .....</i>	<i>22</i>
2.2. GRUPI DÜNAAMIKA.....	23
3. POLIITILISE KUVANDI LOOMINE	26
3.1. TURUNDUSMUDELI KASUTAMINE POLIITIKAS.....	27
3.1.1. <i>Turu segmenteerimine sobiva sihtgrupini jõudmiseks.....</i>	<i>29</i>
3.1.2. <i>Reklaami sõnum ja erakonna poliitika.....</i>	<i>32</i>
3.3. TURUNDUSE TÕÖRIIST — REKLAAMIPSÜHHOLOOGIA	35
3.4. POLIITIKA HÜPERREAALSUS	37
4. FAKTILOOME.....	39
4.1. ETNOMETODOLOOGIA.....	41
4.1.1. <i>Indeksiaalsus, refleksiivsus ja dokumentaalmeetod.....</i>	<i>42</i>
4.1.2. <i>Mundane printsip ja reality disjunctures.....</i>	<i>43</i>
4.2. KÕNEANALÜÜS.....	44
4.2.1. <i>Veenmine .....</i>	<i>45</i>
5. ANALÜÜS.....	48
5.1. POLIITILISE KUVANDI LOOMINE 2015. PEAMINISTRI AASTALÕPUINTERVJUU NÄITEL.....	48
5.1.1. <i>Vastutuse hajutamine.....</i>	<i>50</i>
5.1.2. <i>Mõttepausid ja tüüpväljendid.....</i>	<i>53</i>
5.1.3. <i>Metafooride ja iroonia kasutamine.....</i>	<i>57</i>
5.2. FAKTIDE JÄREL PÄRIMINE	61
5.2.1. <i>Urve Palo .....</i>	<i>62</i>
5.2.2. <i>Juhan Parts.....</i>	<i>62</i>
5.2.3. <i>Keit Pentus-Rosimannus.....</i>	<i>63</i>
KOKKUVÕTE.....	67
ANALÜÜSI MATERJAL.....	69
KIRJANDUSE LOETELU.....	70
SUMMARY.....	75
LISAD	77
LISA 1. AASTALÕPUINTERVJUU PEAMINISTRIGA TRANSKRIPTSIOON.....	77

SISSEJUHATUS

Magistritöö eesmärk on integreerida erinevad teoreetilised lähenemised ja analüüsimeetodid, et välja selgitada poliitiliste organisatsioonide kuvandi loomine ning analüüsida kasutatavaid taktikaid. Töös käsitletakse kuvandi loomist kui ühte osa poliitilise organisatsiooni reaalsuse loomest — osa, mida organisatsioon ise endast kujundab.

Antud töö teema on jätkuks teoreetilisele bakalaureusetööle, mis keskendus peamiselt sotsiaalse reaalsuse konstrueerimise mehhanismide kirjeldamisele ühiskonnas ning institutsioonide rollile selles. Magistri- ja bakalaureusetöö haakumine on omavahel olemas, sest endiselt toetatakse teoreetilises osas tugevalt sotsiaalsele konstruktivismile selleks, et mõtestada töö laiem eesmärk, milleks on tähelepanu juhtimine ühiskonna baasmudelil toimunud muutustele, mis mõjutavad indiviide, kuid on jäänud nähtamatuks. Ühtlasi võib töö kirjutamise aluseks pidada Karl Popperi tabavat teesi — teadus saab ja peab alati reaalsusest sügavamale kaevama (Gorton 2006: 7). Konkreetsem huvi kuvandi loomise taktikate vastu poliitikas tekkis Välisministeeriumis läbitud praktika käigus, kus igapäevaseks ülesandeks oli avalikkusele edastatava informatsiooni filtreerimine.

Käesoleva töö uurimisobjektiks on Eesti poliitilisel väljal tegutsevad erinevad poliitilised organisatsioonid ning nende kuvandi loomine erinevate taktikate kaudu. Töö ülesehitus on mitmetasandiline, seda nii teoreetiliselt kui ka praktiliselt, kuid kokkuvõttes peaksid mõlemad osad teenima ühte eesmärki — näitlikustama ja mõtestama poliitiliste institutsioonide tegevust ühiskonnas.

Töö koosneb viiest peatükist. Esimeses peatükis kirjeldatakse erinevaid sotsiaalse maailma tasandeid selleks, et näidata, kuidas indiviidide igapäevaelu reaalsusest justkui väljaspool asuv institutsionaalne reaalsus üritab oma eksisteerimiseks indiviidi tasandile siseneda, ilma kellela ei saaks institutsioonid ühiskonnas eksisteerida. Toetudes Alfred Schutzi Eluilma mõistele ning Peter Berger ja Thomas Luckmanni sotsiaalse reaalsuse konstrueerimise teooriale, mõtestatakse ka

töö üks peamine eesmärk, milleks on rõhutada olemasolevas, institutsionaalses reaalsuses kahtlemise vajalikkust, selleks, et olemasolev reaalsus ei muutuks absoluutseks ehk iseenesestmõistetavaks.

Teises peatükis seletatakse lahti Pierre Bourdieu poliitilise välja mõiste ning seejärel iseloomustatakse selle kahte võimalikku tasandit — organisatsioon ja grupp. Organisatsiooni mõiste määratlemiseks kasutatakse B. van Heudsen ja R. J. Jorna artiklit *Reconsidering the Standard: A Semiotic Model of Organisations* (2001). Rääkides grupi erinevatest dünaamikatest lähtutakse Charles Horton Cooley primaarsete ja sekundaarsete gruppide määratlusest, mis on olulised kuvandi loomise taktikate näitlikustamisel.

Kolmanda peatüki eesmärk on esiteks luua teoreetiline lähtepunkt, toetudes peamiselt Winfried Nöthle (2003) ja Joseph Schumpeterile (2002) ning erinevatele poliitturundusalastele teostele, et poliitika on ideoloogilistest seisukohtadest liikunud turunduse suunas, mis on põhjustanud poliitilise välja homogeniseerumise. Oluline on poliitika ning tarbekeele sidumine, näitamaks toimunud paradigma nihet — erakond kui toode ning valija kui ostja ja tarbija. Teiseks näidatakse erakondade kampaaniajuhtide intervjuudele toetudes, kuidas turundus on muutunud Eesti poliitika alusmudeliks, mille tulemusel ostjale pakutakse sisuliselt sama toodet. Järeldusena väidetakse, Michel de Certeau (2005) sõnadele tuginedes, et turundusmudeli kasutamine poliitikas on muutnud selle reaalsuse hüperreaalsuseks.

Neljandas peatükis arutletakse selle üle, kuidas poliitilise kuvandi loomine on seotud faktiloomega. Faktide konstrueeritavuse ning tõeväärtuse määramisel lähtutakse Jonathan Potteri teosest *Representing reality* (1996), kus autor kirjeldab erinevaid etnometodoloogias lähtuvaid analüüsimeetodeid, millega analüüsi osas tuvastatakse ja mõtestatakse Taavi Rõivase antud intervjuus erinevaid kõnetaktikaid. Välja on toodud erinevad veenmise parameetrid, et oleks võimalik öelda, millal on tegemist veenmise mõjustamisvõtetega.

Viies peatükk on analüüsi osa, mille peamiseks materjaliks on 2015. aasta peaministri aastalõpuintervjuu ning lisaks erinevad meediaväljaanded, teostamaks järelpärimisi intervjuus esitatud faktide kohta. Analüüsi käigus püütaksegi näidata, kuidas muudetakse loodud kuvand usutavaks ning kinnitada või ümber lükata seatud hüpotees — Eesti poliitiline väli on muutunud homogeensemaks.

Urimisküsimused on järgmised: 1) millised on sotsiaalse maailma erinevad tasandid? 2) Mis on keele roll erinevate tasandite loomisel? 3) Kuidas siseneb

institutsionaalne tasand indiviidi tasandile? 4) Mis on antud töö seisukohast poliitiline väli? 5) Millised sotsiaalsete korrastatuste suhestumise võimalused eksisteerivad poliitilisel väljal ning kuidas need on seotud kuvandi loomisega? 6) Kuidas toimub poliitilise kuvandi loomine ühiskonnas? 7) Mis iseloomustab poliitilist toodet? 8) Mis on turundustaktikate kasutamine poliitikas endaga kaasa toonud? 9) Milliste taktikate kaudu muudetakse poliitikas kirjeldused faktilisteks ja kuidas? 10) Millal toimub kõnes veenmine? 11) Kas poliitilise institutsiooni reaalsus on muutunud hüperreaalsuseks?

Magistritöö eesmärk on näidata, et poliitikas kasutatav kirjelduskeel ning reaalsus on omavahel nihkes ning olemasoleva reaalsuse asemel kirjeldatakse tekkinud hüperreaalsust. Selleks, et taoline olukord ei muutuks ega jääks ühiskonnas absoluutseks, tuleb indiviidide üldisesse teadmiste kogumisse sisestavates teadmistes kahelda ning eristada korrektseid teadmisi pelgalt poliitiliste eesmärkide saavutamiseks konstrueeritud teadmistest. Kokkuvõtvalt võib öelda, et töö eesmärgiks on näidata analoogsete analüüside vajalikkust, et näidata erinevate poliitiliste organisatsioonide kuvandite loomise taga peituvaid taustmehhanisme.

Töös kirjeldatud poliitturunduse uurimiseks on teostatud mitmeid põhjalikke uurimustöid nii Tartu kui ka Tallinna Ülikoolis, kus erinevate tööde autorid on jõudnud samale tulemusele, et turundus leiab poliitikas laialdast kasutust. Siinkohal tooksin välja kaks tööd, millele ka antud töös toetutakse ning viidatakse: Karit Kaasiku (2009) bakalaureusetöö *2007. Aasta Eesti valmiskampaaniate analüüs* ja Teele Tamme (2011) bakalaureusetöö *Eesti erakondade ideoloogilised profiilid ning nende arvestamine valmisreklaamis*. Organisatsioone on Tartu Semiootika osakonnas põhjalikult käsitlenud Maarja Pöld (2005) *Organisatsioonikultuuri rituaalid identiteedi kandjatena (Hansapanga näitel)*. Erakondade kuvandi loomist Eesti poliitmaastikul, pole varem antud teoreetilise- ja analüütilise mudeli kaudu uuritud.

1. SOTSIAALNE REAALSUS

Elame jagatud maailmas, mis oma kompleksse struktuuriga muudab teatud osa meile nähtavaks ning osa jääb oma absoluutsuses nähtamatuks. Üksik indiviid on võrdlemisi jõuetu institutsioonide suhtes, kuid samas ei saaks ühiskond eksisteerida ilma väikeste “mutrikesteta”, mis panevad suured jõud liikuma.

Berger ja Luckmann arutlevad oma teoses *The Social Construction of Reality* sotsiaalse reaalsuse toimimise üle ning esmaseks eelduseks on, et kõik inimesed koos loovad inimkeskkonna, öeldes, et *homo sapiens* on alati *homo socius* (1991: 69). Alfred Schütz defineerib sotsiaalset maailma kui jagatud ja mitmetasandilist struktuuri, kus inividid tegutsevad erinevatel tasanditel (1972 :139). Nelson Goodmani sõnul on maailmad tehtud teistest maailmadest ning nende loomine algab juba olemasolevatest, käepärastest maailmadest — loomine on taasloomine (1978: 6). Lahates Karl Popperi teooriat ühiskonna toimimise kohta, ütleb William Gorton, et sotsiaalse maailma seaduspärasused sõltuvad sotsiaalsetest institutsioonidest, uskumustest ja väärtustest (2006: 10).

Schützi ja Luckmanni jaoks on sotsiaalne maailm vahendatud ning Teist (indiviidi) tajutakse selles vahetult. Minu kaaskodanikud võivad mulle palju vahetumad tunduda kui mina iseendale (1973: 61–62), seega võib öelda, et sotsiaalne maailm ehitatakse üles ühise kogemuse kaudu. Seda ühiselt loodud maailma tajutakse samas ka üksteise kaudu (Samas, 67). Kõik inividid sünnivad juba olemasolevasse maailma, kus sotsialiseerumise käigus omandatakse vastavad teadmised selles tegutsemiseks ning arusaamiseks.

Nii Bergeri ja Luckmanni (1973) kui ka John Searle'i (1996) sõnul on igapäevaelu maailma üheks omaduseks pragmaatilisus ehk sotsiaalne maailm on loodud meie poolt ja meie jaoks ning selles tegutsetakse reaalselt. Inimesed loovad oma keskkonna vastavalt sellele, mida neil eluks vaja läheb.

Sotsiaalses maailmas on omavahel põimunud inimeste igapäevaelud ja institutsioonide erinevad tasandid. Weberi jaoks on sotsiaalse maailma baasmudeliks tasakaal erinevate institutsionaalsete sektorite vahel (Douglas 1987 :93). Oma igapäevatoiminguid tehes ei mõelda, et teatud institutsioonide olemasolu on teinud ühed või teised asjad võimalikuks. Searle ongi öelnud, et näiliselt lihtsakoeliste struktuuride taga peidavad ennast inimeste poolt konstrueeritud erinevad institutsioonid (1996: 4–5). Indiviidi maailm on seega osa suurest tervikust, milleks on ühiskond, milles konstrueeritakse erinevaid sotsiaalseid reaalsusi. Järgnevates peatükkides kirjeldatakse täpsemalt sotsiaalse reaalsuse erinevaid kihte ja toimemehhanisme erinevate tasandite vahel.

1.1. Indiviidi tasand

Enne, kui süüvitakse täpsemalt töö teemasse, milleks on poliitilised organisatsioonid, selgitaksin, miks on oluline alustada indiviidi tasandist. Põhjus on lihtne — institutsioonid ei saa ilma inimesteta eksisteerida. Indiviidide tasandit vaadati Alfred Schutzi *Eluilm*a mõiste kaudu, kes on öelnud, et Eluilm toimib nagu kaart, kuhu individid on haaratud teadmiste kogumi kaudu — liigutakse mööda, juhindutakse nendest teadmistest lähtuvalt (Schutz; Luckmann 1973: 181). Töös edaspidi näidatakse seda, kuidas poliitika saab osaks indiviidide kaardist. Kuidas neid teadmisi sinna sisestatakse, kust need kaardid tulevad ning kelle poolt on need ette joonistatud. Eluilm erinevad tasandid on kui vastuvõtja tasandid, mis püüavad kinni erinevaid teadmisi, et need integreerida olemasolevatega. Indiviidide rolli institutsionaalses maailmas ei tohiks alahinnata, sest osalejate identiteet muutub selle käigus (teadmiste tasand kujundab indiviidi identiteeti) (Samas, 59–60). Eluilm pole autorite sõnul privaatne, vaid pigem intersubjektiivne ning seeläbi ka sotsiaalne reaalsus (Samas, 243). Poliitiliste organisatsioonide poolt loodud kuvandid ongi indiviidide jaoks, kes peavad need ideaalis vastuvaidlemata aktsepteerima, selleks, et organisatsioonid saaksid oma eesmärged ellu viia. Edasistes peatükkides pööratakse tähelepanu sellele, kuidas neid konstrueeritud teadmisi sisestatakse indiviidide Eluilm.

1.1.1. Igapäevaelu reaalsus

Iga objekt, mis jääb vastuvaidlemata on ipso facto usutatav kui absoluutne reaalsus.¹
(Schutz; Luckmann 1973:30)

Igapäeva Eluilmad on kihistunud erinevateks reaalsuse tasanditeks, kuid nii Schutz kui ka Berger ja Luckmann ütlevad, et igapäevaelu Eluilm on peamine reaalsus (Schutz; Luckmann 1973: 41), reaalsus *par excellence* (Berger; Luckmann 1991: 43). Tänu keelele, mis asub igapäevaelu Eluilmas ja mille kaudu objekteeritakse teadmisi, saame neid teadmisi hoomata (Schutz; Luckmann 1973: 123). Igapäevaelu Eluilm on ühtlasi ka see reaalsus, kus toimub vastastikune mõistmine (Samas, 41). Sotsiaalne struktuur, mis on igapäevaelu baaskomponendiks, on erinevate suhtlusvormide tüpiseerimise kogusumma ja seal korduvad mustrid, mis on nende korduva interaktsiooni poolt loodud. Igapäevaelu maailm on justkui iseenesestmõistetav, mõjudes kui nõ loomulik reaalsus, millest ei olda valmis lahti laskma. Seda ollakse valmis tegema ainult šokeeriva kogemuse tagajärjel, mis murrab igapäevaelu reaalsuse tähendusstruktuuridest läbi ning ajendab indiviide oma reaalsust üle kandma uuele tähendusosalale (Berger ja Luckmann 1991 :48). Küsimus on selles kuidas sotsiaalset reaalsust koos hoitakse?

Karl Mannheim kirjeldab reaalsust kui midagi, mis ümbritseb indiviidi tema sotsiaalses eksistentsis. Eksistents on seotud sotsiaalse korraga, mis ei eksisteeri ainult ühe indiviidi peas, vaid on midagi, mille järgi inimesed reaalselt toimivad (1995: 193–194). See läheb kokku Schutzi ja Luckmanni mõttega, et igapäevastes sotsiaalsetes suhetes kogetakse ennast ainult erinevaid sotsiaalseid rolle täites (1973: 27).

Toetudes Ricoeurile, kirjeldab George Schöpflin oma teoses, kuidas sümbolid, mis jäävad vastuvaidlemata muutuvad tihkeks ning nende tähendus jääb loori taha (2012: 267). Oluline on punkt, mille toovad ka kõik eelmainitud autorid oma teostes välja, kus öeldakse, et Eluilmas eksisteerivad reaalsused võivad muutuda absoluutseteks, kui neid ei seata aeg ajalt kahtluse alla — seda mitte tehes muutub olemas olev loomulikuks ning lepatakse olukordadega, millega ei peaks võib-olla nii kergesti nõustuma. Taolisi olukordi näitlikustan analüüsi osas, kus ebatäpsed faktid kaetakse erinevate kõnetaktika võtetega.

---

¹ *Any object which remains uncontradicted is ipso facto believed and posited as absolute*

1.1.2. Eluilma aeg

Ühiskond organiseerib inimese igapäeva elu ajalist struktuuri, olles selle organiseeriv taustajõud (Schutz; Luckmann 1973: 48). Berger ja Luckmann nõustuvad selle põhimõttega, öeldes, et igapäeva elu maailm on struktureeritud nii ruumiliselt kui ka ajaliselt (1991: 40).

Individ organiseerib oma ajalist struktuuri ehk koostab oma elu-plaani (*life-plan*) vastavalt pakilisuse astmele (Schutz; Luckmann 1973: 48). Erinevad institutsioonid ongi sellest huvitatud, et nende eesmärgid oleks inimeste elu-plaani sisse kirjutatud. Inimesed peavad suutma oma aega organiseerida nii, et jõuaksid valimiste ajal valida.

Igapäeva sündmused ja teadmised kipuvad küll kiiresti ununema, kuid minevik muutub jälle olevikuks kui sellele mõelda. Oluline on ühiskonnas tähelepanu pöörata sellele, kui kiiresti nüüd (*now*) muutub oli-iks (*was*) (Samas, 52–53), sest nii pole pidevalt vaja teadmiste kogumisse uusi teadmisi sisestada, vaid vahest piisab ka lihtsalt vanade meenutamisest.

Erinevatel reaalsuse aladel on Schutz ja Luckmanni sõnul oma iseloomulik rütm ja tempo (Samas, 56), seega võib öelda, et poliitilisel reaalsusel on oma rütm ja tempo — üheks võimaluseks selle reaalsuse iseloomustamiseks oleks uurida näiteks valimiste eelset aega, valimiste aega ning valimiste järgset perioodi. Järgnevalt kirjeldan, kuidas igapäeva elu luuakse oma ühiste teadmiste kogumile põhinevalt.

1.1.3. Üldine teadmiste kogum

Üldine teadmiste kogum on võti erinevate individide Eluilma sisenemiseks. Järgnevalt iseloomustatakse põgusalt selle kogumi olemust, kuhu erinevad poliitilised organisatsioonid püüavad oma teadmisi edastada. Mille põhjal teeb individ selekteeriva valiku erinevate teadmiste vahel? Schutz ja Luckmann ütlevad, et teadmiste kogum pole teadmiste summa ning need võetakse sinna vastu siis, kui on objekteeritud (1973: 264). Ühtlasi iseloomustab teadmisi see, et need on sotsiaalselt ankurdunud ning kanduvad põlvkonnast põlvkonda edasi (Samas, 295).

Antud töö keskendub sellele, kuidas vajalikke teadmisi organisatsioonide poolt indiviidide Eluilma sisestatakse, mitte seda, kuidas neid teadmisi omandatakse indiviidide poolt, selleks, et saavutada soovitud kuvand.

Teadmised on tähendusstruktuuridesse settinud kogemused, vastavalt tähtsuse ja tüüpilisuse järgi, kuid samad tähendusstruktuurid determineerivad asjakohase situatsiooni ja kogemuse seletuse. Subjektiivsete kogemuste settimise protsess võrdub teadmiste kogumi väljakujunemisega (juba eelnenud kogemused liidetakse uutega). Settimise protsess tuleneb sotsiaalsetest situatsioonidest ning on biograafiliselt artikuleeritud (Schutz; Luckmann 1973: 119). Berger ja Luckmann lisavad, et harjumuspärastatud tegevused säilitavad indiviidi jaoks oma tähendusliku iseloomu tema üldisesse teadmiste kogumisse. Harjumuspärastatud tegevuste tüpifikatsioonid, mis moodustavad institutsioonid, on alati jagatud, olles avatud kõigile kõne all olevatele grupi liikmetele (1991: 71–72).

Igasse uude situatsiooni toob inimene endaga kaasa oma teadmiste kogumi ehk juba settinud varasema kogemuse. Seda infot selekteeritakse ja pannakse tähtsuse järjekorda (Schutz; Luckmann 1973: 66). Autorid lisavad, et info võetakse vastu ja lahterdatakse teatud tüpifikatsioonide alusel ning uued “sisenevad” probleemid lahendatakse samuti vastavalt nendele tüpifikatsioonidele (Samas, 233). Indiviidil pole tavaliselt vajadust ega põhjust hakata “juba lahendatud” probleemile paremat vastust või lahendust otsima (Samas, 296). Taoline teadmine kaob ainult tõsise uuenduse või revolutsiooni kaudu (Samas, 298). Teadmised, mis on ühiskonnas rutiinseks muutunud ei nõua indiviidide teadmiste kogumisse sisestamiseks seletusi ega täiendavaid põhjendusi (Samas, 198). Edaspidises tööd näidatakse, kuidas poliitikas võib üheks vahendiks, millega erinevad teadmiseid muudetakse rutiinseks, pidada turundust.

1.2. Keel loob sotsiaalse reaalsuse erinevaid tasandeid

Inimesed unistavad ja loovad kujutlusvõime abil erinevaid väljamõeldud maailmu. Erinevate institutsioonide eksisteerimiseks on vajalik omada teatud määral kujutlusvõimet ja keele olemasolu. Peter Berger (1991), Thomas Luckmann (1991),

Alfred Schutz (1973), John Searle (1996) ja Nelson Goodman (1978) rõhutavad keele olulisust sotsiaalse maailma konstrueerimisel.

Keel on kogemuste skeemi tüpiseerimise süsteem, mis toetub vahetu subjektiivse kogemuse anonüümsusele ja idealiseerimisele. Erinevad teadmised maailma kohta on sotsiaalselt objekteeritud keele kaudu (Schutz; Luckmann 1973: 233–234). Samas on keel midagi väga praktilist, ilma milleta oleks sotsialiseerumisprotsess ühiskonnas võimatu. Jonathan Potter on öelnud, et keelel on praktiline iseloom ning seda kasutatakse selleks, et midagi teha (Potter 1997: 11). Kokkuvõtlikult ütlevad Berger ja Luckmann, et igapäevaelu luuakse keele kaudu (1991: 43). Sarnaselt ei saa ka Goodmani sõnul olla maailma ilma sõnade või teiste sümboliteta (1978: 6). Ühtlasi on ka Searle (1996; 2011) oma erinevates teostes väitnud, et kõneaktid loovad maailma.

Seega teeb keel sotsiaalse reaalsuse erinevad tasandid võimalikuks. Keel ühendab igapäevaelu reaalsuse erinevad tsoonid ning integreerib need ühtseks tähenduslikuks tervikuks. Institutsionaalse reaalsuse nähtamatu struktuuri teeb samuti võimalikuks keele olemasolu, sest sõnadel puudub füüsiline vorm (nad on nähtamatud) (Searle 1996: 3–4). Searle lisab, et kogu institutsionaalne reaalsus on loodud ja säilitatud lingvistiliste representatsioonide kaudu, mis omavad samasugust loogilist vormi nagu deklaratsioonid ehk institutsionaalsed faktid. Poliitika kui institutsionaalse maailma üks osa on jutustatud reaalsus, mis vajab keelt selleks, et toota institutsionaalseid fakte (2011: 13).

1.3. Institutsionaalne tasand

Inimeste igapäevaelu on lahutamatult seotud institutsioonidega, mis suunavad meie tegevust ja kujundavad meie mõtlemist. Inimtegevus on oma olemuselt tähendusrikas, kuid tähendusi luues tavaliselt ei tajuta, mis on loonud eeldused nende tekkeks. Indiviidi teadmiste kogum sotsiaalsest maailmast koosnebki Schutzi ja Luckmanni sõnul nendest tüpifikatsioonidest, mis loovad eeldused, et institutsionaliseeritud olukordades käitatakse vastavalt (1973: 77). Antud peatükk kirjeldab seda ühiskonna nähtamatut osa, mis on vaikselt hakanud inimeste eest mõtlema.

Mary Douglas käsitleb oma teoses *How Institutions Think* institutsioonide toimemehhanisme, öeldes, et minimaalses mõttes on institutsioon pelgalt kokkulepe, kuid kogukonnad ei saa kasvada iseenesest üle väikesteks institutsioonideks ja need omakorda ei arene edasi suurteks. Selleks, et kokkuleppest saaks legitimeeritud sotsiaalne institutsioon, on vaja paralleelselt kognitiivset kokkulepet, mis aitab seda säilitada (1987 :46). Autor lisab veel, et institutsiooni toimimiseks on vajalik veel ka oma liikmete moraalne energia (Samas, 63). Institutsioonide ja indiviidide tasandid on omavahel nii tihedalt põimunud, et kumbki ei saaks üksteiseta eksisteerida. Institutsioonid mõjuvad oma olemuselt absoluutselt, kui midagi igapäevaelu välist, mistõttu saavad need ühiskonnas nõ vaikides eksisteerida, ilma et keegi neile liigset tähelepanu pööraks. Kuid Douglas toob välja väga olulise punkti, öeldes, et institutsioonidel kui sellistel puuduvad eesmärgid — need on selle liikmetel (Samas, 92). Seega võib öelda, et erinevad institutsioonid tegutsevad oma liikmete hüvesid silmas pidades. Peamiseks probleemiks Douglase jaoks on aga see, et inividid muretsevad detailide ja taktikate, mitte tähtsate otsuste pärast ning mõtlemise raske koorem jäetakse institutsioonide kanda (Samas, 111).

Searle defineerib institutsiooni kui moodustatud reeglite süsteemi, mis loob automaatselt võimaluse institutsionaalsete faktide tekkeks (2011: 10). Sotsiaalse maailma korrapäraseks eksisteerimiseks on vajalik, et selle siseselt valitseks kord, mis on üldjuhul tagatud tänu rollide olemasolule. Need teevad omakorda võimalikuks institutsioonide olemasolu. Berger ja Luckmann on öelnud, et institutsioonid on kuju saanud lingvistiliselt objektiviseeritud individuaalsetes rollide kogemustes (1991: 91) ning institutsioonid omakorda korrastavad kogemust. Kui inimesed institutsioonidest eraldataks, siis ei oskaks nad arvatavasti midagi teha (Douglas 1987 :124).

Inimesed ei tee üldiselt midagi vastumeelset vabatahtlikult. Gorton rõhutabki, et institutsioonid peavad mõjuma paindlikult ja sisaldama valikuvõimalusi — peab jääma mulje, et keegi ei sunni. Institutsioonid ei toimi ühiskonnas kui jäigad piirid, vaid pigem muudavad ühe tegevuse või olukorra teisest atraktiivsemaks (2006: 37). Institutsioonid, kui Popperi järgi Maailm 3 objektid, on küll abstraktsed, kuid tegelikult sama reaalsed kui füüsilised (Samas, 35). Need piiravad inimeste tegevust, kuid samal ajal ka võimaldavad seda. Üheks näiteks ühiskonnas institutsionaalsest protsessist võiks tuua valimistel hääletamise, mis toimub kohusetundest, mitte sunniviisiliselt.

Schutz ja Luckmann ütlevad, et teatud institutsioonid on spetsialiseerunud teadmiste edastamisele, mis seejärel filtreeritakse läbi sotsiaalse struktuuri ühiskonda. Küsimus on autorite sõnul selles, kui autonoomsed nad teistest institutsioonidest on (1973: 260). Teisisõnu millistest tingimustest ja teguritest on ühiskonda edastatavad faktid mõjutatud. Antud küsimuse üle arutletakse pikemalt faktiloome peatükis.

1.3.1. Institutsionaalne reaalsus

Sotsiaalses maailmas eksisteerib palju institutsioone, mida inimesed ei mõista, kuid ometi mõjuvad need objektiivselt. Institutsionaalne reaalsus on sotsiaalse maailma anonüümne kiht ning mida anonüümsem, seda enam on tähenduskontekst objektiviseeritud (Schutz; Luckmann 1973: 80). Berger ja Luckmann toovad selgituseks, et institutsiooni objektiivne reaalsus ei vähene kui indiviid ei saa nende eesmärkidest ega ka nende käitumisviisidest aru. Institutsioonid eksisteerivad kui väline reaalsus ning indiviididel ei õnnestu neid enesevaatluse kaudu mõista. Ta peab minema „välja” ja koguma nende kohta teadmisi (1991: 78). Goodman on sarnaselt öelnud, et iga maailm on õige omas süsteemis (1978: 3). Taolist kahetist toimimist on ka Searle kirjeldanud järgnevalt — institutsionaalse reaalsuse loomise peamine eesmärk on luua ja reguleerida inimestevahelisi võimusuhteid. Sotsiaalne reaalsus ei seisne ainult inimestes ja objektides, vaid ka inimeste tegevustes ning võimuhetes, mis mitte ainult ei juhi, vaid ka asutavad need tegevused (Searle 2011: 106).

Järgnevalt lähtun ontoloogilise pluralisti Karl Popperi maailma mudelite skeemist, seletamaks, miks institutsionaalne reaalsus mõjub reaalsena. William Gorton lahkab Popperi ontoloogilise maailma mudelit järgnevalt:

1. Maailm 1 — materiaalne maailm (reaalne, füüsiline)
2. Maailm 2 — mentaalne (inimese teadvus), subjektiivne ala (taandamatu, mitte materiaalne, autonoomne ala)
3. Maailm 3 — “mõtete objektiivne sisu”, ideed, inimese mõtete maailm. Lood, müüdid, teaduslikud teooriad, teaduse probleemid, kunst. Sotsiaalsed institutsioonid kui reaalsed ja autonoomsed üksused, mis mängivad inimese teadvuses ja tunnetuses kesksel rolli (2006: 32–33).

Popperi Maailm 3 on puhtalt inimese poolt loodud konstrukt, kuid sellest hoolimata hakkavad institutsioonid oma elu elama, muutudes autonoomseteks pärast loomist. Selle maailma objektid muutuvad sõltumatuteks ja meie universumi objektiivseteks tunnusteks ning jätkavad eksisteerimist isegi kui keegi ei mõtle enam Maailm 3 kindla objekti peale ning mõjutavad alateadlikult inimese teadvust. Näiteks, raamat jääb raamatuks, isegi kui keegi seda ei loe (Samas, 33). Uus objekt Maailm 3-s loob uusi ettekavatsemata probleeme ja fakte ning sisaldab endas nii tõeseid kui ka mitte tõeseid teooriaid maailmast. Popperi Maailm 3 on reaalne, sest see mõjutab Maailm 1-te ja Maailm 2-te (Maailm 1 läbi Maailm 2-e). Teaduslik teooria (Maailm 3) mõjutab teadlase mõttemaailma (Maailm 2), mis omakorda mõjutab Maailm 1-te. Sellest lähtuvalt võiks öelda, et institutsioonid on reaalsed, kuna need mõjutavad indiviide, nende keha ja vaimu (Samas, 33–34). Popperi loogika järgi võib öelda, et poliitika, mis ei tundu küll alati aktiivse pragmaatilise protsessina meie igapäevaelus, mõjutab tegelikkuses ikkagi meie teadvust. Antud töös võrdsustatakse poliitiline mõtlemine institutsionaalse mõtlemisega. Mida kiiremini suudetakse institutsionaalses maailmas luua igapäevaeluga näiline seos ehk *we-relation* või muuta olemasolev suhe vahetuks suhtluseks, seda vähem anonüümseks kõik jääb (Schutz; Luckmann 1973: 81). Vajalikud ja selekteeritud teadmised suudetakse vahelesegamata oma sihtrühmadele edastada. Taolise loogika juurde tullakse tagasi grupi dünaamika peatükis.

See, et institutsioonide poolt loodud reaalsus või koguni institutsioonid ise on ühiskonnas reaalsed entiteedid on nüüdseks selge. Küsimus on selles, et kas tegemist on alati lihtsalt nähtamatute taustsüsteemidega või on teatud juhtudel tegemist ka varjatud mehhanismidega. Sellest tulenevalt on antud töö eesmärgiks muuta institutsioonid nähtavaks (1987 :98). Institutionaliseerimine ei ole iseenesest pöördumatu protsess, olgugi, et tal on kalduvus olla püsiv (Berger; Luckmann 1991: 99). Mida sügavam on indiviidi ja institutsiooni vahel tekkinud konflikt, seda paremini peaks see näitlikustama, et institutsioonid mõtlevad meie eest. Kui tahta midagi ühiskonnas muuta, aitab ainult institutsioonide muutmine. Institutsioonide adressaat peab olema väga selgelt määratletud ning seda tuleb teha pidevalt, mitte vaid kriisisituatsioonides (Douglas 1987 :125–126). Olemasolevat sotsiaalset reaalsust tuleks pidevalt kahtluse alla seada.

1.4. Poliitikamaailm

Eelnevad peatükid andsid ülevaate institutsionaalse reaalsuse võimalikkusest ning selle olemusest. Käesoleva peatüki eesmärk on liikuda töö uurimisobjektile lähemale ehk kirjeldada juba täpsemalt poliitiliste institutsioonide toimimist ühiskonnas: a) mis on nende roll ühiskonna toimimise vaatepunktist; b) kuidas poliitika siseneb indiviidi tasandile. Ühiskonna toimimiseks on vajalik sotsiaalne korrastatus, ilma milleta valitseks kaos.

Karl Mannheimi sõnul ongi kaasaegse ühiskonna peamiseks iseloomujooneks kalduvus kaasata ratsionaalsuse valda nii palju kui võimalik ning allutada irratsionaalsed elemendid valitsuse kontrolli alla (1995: 114). Mannheim lisab, et kuigi meie praegune elu võib tunduda vägagi ratsionaliseeritud, on see seda kõigest osaliselt, kuna kõige olulisemad sotsiaalse elu valdkonnad on endiselt aheldatud irratsionaalsuse külge (emotsioonid jne). Irratsionaalsed jõud ühiskonnas moodustavad selle sotsiaalse elu sfääri, mis on mitte-organiseeritud ja mitte-ratsionaliseeritud ning see on see koht, kus poliitika muutub vajalikuks (Samas, 115–116). (Vannastu 2008: 30)

Sarnaselt on Douglas kirjeldanud institutsionaalseid struktuure kui informatsiooni keerukuse vorme. Mineviku kogemus on institutsiooni reeglitesse kapseldatud nii, et see toimib nagu tulevikuvaate giid. Mida paremini institutsioonid kodeerivad ootusi, seda paremini suudavad nad ebamäärasust kontrolli all hoida. Autor lisab, et institutsioonid on entroopiat minimiseerivad vahendid (1987 :48). Seega võib öelda, et poliitika on ühiskonna tagamise kontekstis asendamatu — igasugune radikaalne eemaldumine institutsionaalsest korrast näib nagu kõrvalekalle reaalsusest (Berger ja Luckmann 1991: 83).

Searle kirjeldab poliitikat kui deontilist võimustusüsteemi, mis vajab eksisteerimiseks: (a) eristust avaliku ja mitteavaliku sfääri vahel, poliitika kui avalik tegevus; (b) grupikonflikte, mida on võimalik lahendada rahumeelselt, mittevägivaldsete meetmetega. Poliitiline konflikt peab olema sotsiaalsete hüvede üle ning paljud sellised sotsiaalsed hüved hõlmavadki omakorda deontilist võimu (Searle 2011: 171–173). Searle juhib veel tähelepanu sellele, et kuigi individid on tänu kollektiivsele tahtlikkusele igasuguse poliitilise võimu allikaks, siis tavaliselt tunneb individid ennast ikkagi jõuetuna (Samas, 166–167). Seda selle pärast, et inimeste igapäevaelu on pragmaatilise loomuga ning poliitika institutsionaalsega, mis jääb individile hoomamatuks.

1.5. Institutsionaalne tasand siseneb indiviidi tasandile

Toetudes eelnevalt lahti seletatud Alfred Schutzi Eluilma ja üldiste teadmiste kogumi mõistele, püütakse näitlikustada seda protsessi, kuidas poliitika kui institutsionaalne tasand siseneb indiviidi tasandile. Tähtsuse tekkeks ühiskonnas on vaja süsteemsust ning poliitika kui otsustusprotsess pakub seda. Schutzi ja Luckmanni sõnul leiab aset sotsiaalse reaalsuse üldistus, mis on tähenduselt tühi, kuna on erinevatest tähendusest läbipõimunud (1973: 81). Poliitilised institutsioonid on üks mehhanisme, mis loob sotsiaalses maailmas indiviidi jaoks tüpifikatsioone, mille põhjal toimub Eluilma organiseerimine. Poliitilises reaalsuses kasutatavad mõisted on samuti erinevatest tähendustest läbipõimunud ning selle tulemusel oma algsest tähendusest eemale liikunud või koguni tähenduselt tühjaks jäänud. Selliseid mõisteid kasutades õnnestub poliitikutel rääkida ilma fakte defineerimata (näiteks maailmakodanik, demokraatia jne). Kuid endiselt, asudes individidest väljaspool, tekib küsimus — kuidas õnnestub institutsionaalsel tasandil panna individid käituma ja mõtlema vastavalt oma vajadustele? Võti on vajalike teadmiste sisestamises individide Eluilma.

Teadmiste kogum on pidevas muutumises ja arengus (Samas, 67), mis annab võimaluse seda vastavalt oma vajadustele modifitseerida. Individide teadmiste kogumisse sisenevad kahte tüüpi teadmised:

- 1) ühed sisenevad küsitlemata, kui juba valmis moodustatud “üksused”;
- 2) teised on kogemused, mis vajavad enne probleemsetes situatsioonides seletust, enne kui need settivad teadmiste kogumi elementideks — usutavuse küsimus (Schutz; Luckmann 1973: 123).

Kummad on poliitilised teadmised? Vastus on, et mõlemad ning see oleneb individidest endist, kuidas nad oma teadmiste kogumit selekteerivad ning uusi teadmisi vastu võtavad. Poliitika eesmärk on sisestada inimeste Eluilma teadmised, kui valmis moodustunud üksused, mis jäävad vastuvaidlemata ehk võimalik probleem jääb püstitamata, mis oleks avanud teadmise sisu. Selleks, et taolised teadmised ei siseneks lihtsalt individide teadmiste kogumisse kui absoluutne teadmine (näiteks “poliitika on räpane”), tuleks analüüsida teadmiste sisu, et settiks mitmetahuline nõ korrektne teadmine.

Teadmised, mis on jäänud vajaliku tähelepanuta, annavad autorite sõnul võimaluse tagantjärele analüüsida mis oleks võinud osutada problemaatiliseks, millele

oleks pidanud vastu vaidlema, aga seda ei tehtud. Taolised institutsionaalsed (poliitilised) teadmised moodustavad tihtilugu iseenesestmõistetava kogemuste voolu (selline asi juhtub rutiini situatsioonides) kuni keegi häirib seda ja tekitab nõ probleemi (Schutz; Luckmann 1973: 124–125). Küsimus on selles, mida taolised “vahelesegamised” ja “katkestused” võivad endaga kaasa tuua? Juhtub see, et absoluutne teadmine haihtub, probleem neutraliseeritakse, kuid isegi kui probleem saab lahendatud, siis jääb alles teadmine (teadvustatakse), et probleem eksisteeris ehk tekib nõ lünk. Neid tekitatud lünki saab seletada teistest reaalsustest pärinevate teadmistega (Samas, 127). Seega, tuleks erakondade poolt esitatud platvorme analüüsida erinevatest valdkondadest pärinevate teadmistega, näiteks: (1) poliitteadus; (2) turundus; (3) majandus; (4) ühiskonnateadus — et tekitada mõistmiseks vajalik kontekst.

Schutz eristab motiveeritud ja mittemotiveeritud vahelesegamist. Öeldes, et oluline on vahelesegamise ajastus ehk probleemi püstituse hetk ja kulg ning probleem peab püsima aktuaalne ning vastuseid tuleb otsida erinevatest reaalsustest. Kui probleem püstitatakse ühes reaalsuses ning see saab seal samas kohe ka lahendatud, siis probleem kaob. Motiveeritud vahelesegamised on hierarhiseeritud — tähtsamad asjad enne (Samas, 128–132). Ühiskonnas oleks vaja probleeme hoida aktuaalsetena, kuni leitakse adekvaatne lahendus.

Kui probleem kerkib esile ainult korra on see Schutzi mõistes ainult hetkeks hüpoteetiliselt relevantne probleem (Samas, 129). Lisades, et püstitatud probleeme on võimalik ka ajutiselt neutraliseerida ehk edasi lükata (Samas, 131). Taoline olukord on tüüpiline valimiste ajal, kus püstitatud probleemid lükatakse tulevikku. Juhul kui probleem on püstitatud konkreetselt, siis on lahendus alati mingil määral ettenägematu ehk rutiinsed vastused pole aktsepteeritavad — pidev uus informatsioon siseneb probleemilahenduse protsessi, mis ongi sotsiaalse interaktsiooni eesmärk (Samas, 131). Selleks et midagi muuta, peaks probleemi püstitus olema pidev. Michel de Certeau on samuti arvamusel, et poliitika kontekstis uskumus elab üle valekstunnistamise (2005: 258). Seega on poliitiliste institutsioonide poolt konstrueeritud maailm üsna püsiv, kuni keegi seab nende objektiveeritud käitumise kahtluse alla.

Teadmiste kogumisse on võimalik sisestada erinevat sorti teadmisi. Negatiivset teadmist on ka võimalik teadmiste kogumisse integreerida (Schutz; Luckmann 1973: 177). See läheb kokku turunduse ühe tuntud põhimõttega, et

antireklaam on ka reklaam. Üldiselt asjakohased teadmised edastatakse rutiinselt kõikidele indiviididele, kuid need teadmised, mis on olulised ainult teatud sotsiaalsete rolli kandjatele, kantakse rutiinselt edasi ainult rolli puutuvale omanikule (*role-holder*). Kui üldiselt olulist infot saavad levitada kõik kõikide vahel, siis rollispetsiifilised teadmised edastatakse rolli kandjalt teisele spetsiifilisele rolli kandjale (Samas, 299–300). Poliitikas on kõrgema astme teadmised kindlate spetsialistide jaoks, kellel on veel omakorda spetsialistid, kes muudavad spetsiifilised teadmised üldiselt kättesaadavaks ja valivad välja vajaliku info.

2. SOTSIAALSETE KORRASTATUSTE SUHESTAMISE VÕIMALUSED POLIITILISEL VÄLJAL

Eelnevale peatükile tuginedes võib öelda, et sotsiaalne maailm on mitmetasandiline süsteem, milles on võimalik erinevaid reaalsusi luua. Esimeses osas kirjeldati indiviidide ja institutsionaalse maailma omavahelist seotust ning miks seda on antud töö raames oluline käsitleda. Antud peatükis aga püütakse avada poliitilise välja kaks võimalikku lisatasandit, mis peaksid näitlikustama seda dünaamikat, kuidas tähistatakse erinevaid sotsiaalsete korrastatuse suhestamise võimalusi sotsiaalse maailma erinevatel tasanditel. Välja mõiste kasutamisel lähtutakse Pierre Bourdieu' st, kes defineerib välja, kui positsioonidevahelist objektiivsete suhete võrgustikku (Bourdieu; Wacquant 2007:97). Johannes Saare sõnul ei kasuta Pierre Bourdieu oma teoorias küll mõistetepaari inimene ja ühiskond (2003: 288), vaid pigem agent ja väli, kuid, mis on oma toimimise poolest sarnased. Täpsustades, et väli pole midagi selgelt struktureeritud ega piiritletud, vaid hajus, muutuva massi ja kujuga suuresti artikuleerimata moodustis (Samas, 288). Bourdieu järgi on poliitiline tegevus võimalik tänu väljal tegutsevatele agentidele, kes on osa sotsiaalsest maailmast ning kes tegutsevad selles oma teadmistest lähtuvalt (Bourdieu 1997: 127). Teiselt poolt jällegi eksisteerivad erinevad poliitilised agendid (erakonna liikmed, parteide kampaaniajuhid jt) poliitilisel väljal ainult tänu välja olemasolule (Bourdieu; Wacquant 2007: 107). Poliitilist välja võib ühtlasi mõista võimuväljana, mis üritab pidevalt kõiki ülejäänud välju allutada ja on seepärast pidevas võitluses olemasoleva defineerimise pärast (Saar 2003: 290). Sama leiab aset ka Eesti ühiskonnas, kus poliitika dikteerib ühiskondlikku mõtlemist ning püüab allutada agentide tegutsemist oma reeglitele.

Järgnevalt kirjeldatakse, mida on antud töös mõeldud organisatsiooni ja grupi mõistete all selleks, et hiljem oleks võimalik näitlikustada, kuidas nende korrastatuste vaheliste nihete kaudu luuakse kuvandit oma institutsionaalsest reaalsusest. Douglas

lahkab oma teoses *How Institutions Think* institutsioonide hingeelu, öeldes, et iga organisatsiooni koordineerib institutsioon. Douglas lisab, et institutsioonid loovad ühiskonnas erinevuste kaudu sarnasust, mis jääb aga märkamatuks (1987: 57–60). Sellest, kuidas näilise erinevuse kaudu õnnestub poliitilistel organisatsioonidel sisuliselt samade toodetega erinevust luua, tuleb kolmandas peatükis täpsemalt juttu.

Toetudes Durkheimi ja Flecki sotsiaalse grupi määratlusele defineerib Douglas institutsioone kui legitimeeritud sotsiaalseid grupeeringuid. Kõne all olev institutsioon võib olla nii pere, mäng, tseremoonia vm ning legitimeeriv autoriteet võib olla näiteks isa, kohtunik, arst jt (Samas, 46). Lähtudes seega Douglase seisukohast, et isegi kõige lihtsamad klassifitseerimised ja mäletamised ühiskonnas on institutsionaliseeritud (Samas, 67), käsitleb ka antud töö autor nii organisatsioone kui ka erinevaid grupeeringuid kui institutsionaliseeritud sotsiaalseid praktikaid. Institutsioonide all on seega mõeldud neid üksuseid, mis väljakutse korral suudavad oma eksistentsi põhjendada, toetudes Schutzi mõistes, üldisele teadmiste kogumile. Nimetades erinevaid organisatsioone kui ka väiksemaid sotsiaalseid grupeeringuid institutsionaalseteks üksusteks, võib öelda, et need kodeerivad ja organiseerivad informatsiooni ühiskonnas.

Institutsioonidele on usaldatud rutiinsete otsuste tegemine, rutiinsete probleemide lahendamine ning üldise teevad institutsioonid suure osa igapäevasest mõtlemisest inimeste eest ära (Samas, 147). Rutiinsed tegevused on osalt ka poliitiliste institutsioonide üheks võtmeks, kuidas vastuvaidlemata indiviidide tasandile siseneda.

2.1. Korrastatus organisatsiooni näol

Heudseni ja Jorna kohaselt tulenevad organisatsioonid individuaalsete tegutsejate semioosi kestva tegevusest. Sellest tulenevalt on organisatsioon semiootiline reaalsus, mille teadmise üks aspekte on kättesaadav ja jagatud individuaalsete tegutsejate vahel. Täendusloome ja teadmiste konstrueerimine on mõlemad semiootilised küsimused *par excellence* (2001: 154–155). Autorid defineerivad organisatsiooni kui representatsiooni, mis struktureerib grupis olevate inimeste suhtluse, struktureerides ühtlasi ka tegutsejate sotsiaalset süsteemi. See aga ei tähenda

autorite sõnul, et kõik tegutsejad peavad organisatsiooni samamoodi esindama (Samas, 153–154). Kokkuvõtvalt võib öelda, et organisatsioonid koosnevad mõistuslikest tegutsejatest, kes saavutavad oma (internaliseeritud) eesmärgi kooskõlastatud mehhanismide kaudu (Samas, 157). Antud töö jaoks on seega organisatsioonid kui ühiskonnas korrastatust loovad institutsionaalsed üksused, mis püüavad vastavalt oma eesmärkide saavutamiseks luua endast sobivat kuvandit.

Kommunikatsioon on Mats Alvessoni sõnul organisatsioonide olulisim aspekt ning seda mitte ainult info edastamise, vaid ühtlasi ka tähenduse ja mõistmise loomises (1996: 40). Alvessoni sõnul on organisatsioonid supra-individaalse tasandi süsteemid, mis on vähemal või rohkemal määral integreeritud ühiste ideede ja tähendusmuustrite kaudu stabiilsed (Samas, 30). Autor lisab, et need struktuurid ei püsi muutumatuna, vaid on aja jooksul igapäevaelu keele ja tegevuste kaudu taasloodud, tugevdatud või hoopis vastupidi, nõrgestatud (Samas, 61).

Analüüsid erinevate institutsionaliseeritud organisatsioonide vahelisi suhteid, on võimalik öelda midagi organisatsioonide tegevuse ja tähenduse vallas nende sotsiaalse reaalsuse loomise mehhanismide kohta (Berger & Luckmann 1991: 99). Alvesson rõhutab, et organisatsioone käsitledes ei saaks taanduda ühele tasandile, vaid analüüsida tuleks komplekselt kõiki tegureid:

- 1) sündmus (mis leidis aset?)
- 2) agent (kes tegi?)
- 3) sündmuskoht, stseen (mis kontekstis see toimus?)
- 4) eesmärk (miks see toimus?)
- 5) tegur *agency* (kuidas seda tehti?) (1996: 31).

Antud põhimõtte läheb kokku Bourdieu (1997) välja toimimismehhanismiga, kes ütleb, et poliitilisel väljal tegutsevad agendid mõjutavad välja, olles samaaegselt ise välja poolt mõjutatud.

Antud töö uurimisobjektiks on erinevad poliitilised organisatsioonid — erakonnad. Schumpeteri jaoks on iga partei esmaseks ja tähtsaimaks eesmärgiks saada teistest parteidest võitu selleks, et pääseda võimule või seal püsida (2002: 94). Searle rõhutab indiviidide vajalikkust poliitiliste organisatsioonide eksisteerimiseks, öeldes et inimeste suhtumised (*attitudes*) on vajalikud, ilma milleta ei saaks neid poliitiliseks erakonnaks pidada (2011: 17). Töös oli eelpool oluline käsitleda indiviidi ja institutsiooni tasandite integreerituse astet ning seda, kuidas institutsioonide eesmärgiks on näilist integreeritust suurendada erinevate taktikate kaudu — vajalike

teadmiste sisestamine indiviidi teadmiste kogumisse, ilma et sellele hakataks vastu vaidlema.

Organisatsioonid kui sotsiaalsed konstruktid pole oma olemuselt ei neutraalsed ega ka väärtustevabad, vaid peegeldavad asümeetrilisi võimusuhteid ja oma toetajate huve (Alvesson 1996: 23). Oluline tähelepanek on see, et võim on kõige asjakohasem, seletamaks asju siis, kui puudub konflikt ehk võim ei tooda lihtsalt nähtavaid efekte, vaid mängib väga olulist rolli tegevusetuse seletamisel: miks ei ole kaebusi?; miks ei esitata nõudmisi?; miks ei esine konflikte?; miks teatud tegutsejad mõjuvad autoriteetidena? — põhjuseks on Alvessoni sõnul see, et tegemist on sümboolse või ideoloogilise võimuga (Samas, 64). Käesolev töö teadvustab ideoloogilise ja sümboolse võimukäsitluse olulisust, kuid täpsem arutelu teema üle jääb töö raamidest välja.

Sarnaselt Alvessonile on antud töös võimu mõistetud kui üldisemat protsessi ja erinevaid tehnikaid, mis üritavad kontrollida tähendust (teadmisi) ja proovida määratleda reaalsust (Samas, 72). Järgnevas peatükis näidatakse lühidalt, millised erinevad võimustrateegiad võivad organisatsioonis eksisteerida.

2.2.1. Võimustrateegiad organisatsioonis

Organisatsioonid soovivad saada indiviidi üle võimu. Võimu kehtestamine toimub samaaegselt erinevate institutsionaliseerimisprotsesside rakendamise kaudu (Berger; Luckmann 1991: 80). Uurides organisatsioonide toimimismehhanisme, on Alvessoni eesmärgiks näidata, kuidas organisatsioonides luuakse ja taasluuakse ülemate ja alamate vahelisi suhteid (1996: 39). Oma teoses poliitilisi institutsioone käsitlenud Searle ütleb, et poliitiline juhtimine on justkui mingisugune eriline oskus või võime säilitada deontiline võim lisaks konstitutsiooniliselt antud võimule (2011: 169).

Organisatsiooniline reaalsus võib tunduda konsensususe printsiibil looduna, sest ideoloogilised tingimused varjavad vastuolusid ja marginaliseerivad vastanduvaid mõtteid. Viimased küll eksisteerivad, kuid ei oma erilist mõjuvõimu. Eelnev on võimalik, kuna organisatsiooni juhtkond viib oma ideed ellu järgnevalt:

- valib hoolikalt oma keele kasutust

- teemad ja objektid on kujundatud viisil, mis õhutavad teatud arusaamu ja tundeid, mis tavaliselt peegeldavad juhtkonna huve ning astuvad üle laiema huviringi vajadustest (Alvesson 1996: 67–69).

Schöpflin ütleb antud teemat käsitledes, et igas organisatsioonis on grupp indiviide, kes proovivad konkreetsete sihtrühmade jaoks loodud fakte ehk reaalsust defineerida. Ühtlasi on faktid kontekstist sõltuvad, mis on ühe jaoks fakt, ei pruugi seda kellegi teise jaoks olla. Autor lisab, et institutsionaalsed normid on vajalikud ennustatavuse kindlustamiseks ning eelkõige selleks, et institutsioon oleks elujõuline. Niisiis on mingisugune tingimuste kogum, mis toimib kui mõtte(line) piirang ning agent, kellel on niiöelda legitimeeritud võim viia läbi uuendusi ning see sama uuendus integreeritakse kui fakt, millele teised faktid toetuvad (Schöpflin 2012: 37–38). Seega võib öelda, et teatud individid domineerivad faktide defineerimisprotsessis — või teisisõnu muudavad edukalt kirjeldused faktilisteks. Antud teema käsitletusega jätkan töö neljandas peatükis. Schutzi ja Luckmanni mõistes võivad individid olla sotsiaalsete situatsioonide vangid — peab kuulama juttu (uut infot vastu võtma) ehk saada teadmisi, millest ei olda algselt üldsegi huvitatud — samas võib seda infot ka motiveeritult kujul vastu võtta, kui tegemist on näiteks ülemusega, kes räägib. Kuna isik on oluline, tuleb mittevajalik info isegi meelde jätta, sest seda võib hiljem ülemusega suheldes vaja minna (1973: 131).

Antud töö kontekstis on oluline küsida, millal ollakse poliitilise kõne või info puhul motiveeritud informatsioon vastu võtma? Schutz ja Luckmann postuleerivad olulise mõtte, öeldes et kõik teadmised pole kõigile mõeldudki — selleks on organisatsioonisisised institutsionaliseeritud spetsialistid, kes valdavad ainult neile kuuluvat infot (Samas, 303). Poliitiliste agentide tegevuse eesmärgiks väljal on toota ja mõjutada sotsiaalse maailma esitust ehk täpsemalt oleks eesmärgiks moodustada või mitte moodustada grupe — tootes, taastootes või hävitades representatsioonid, mis muudavad grupid eneste ja teiste jaoks nähtavaks (Bourdieu 1997: 127).

2.2. Grupi dünaamika

Antud peatükis iseloomustatakse ühte võimalikku taktikat, mida poliitilised organisatsioonid kasutavad oma kuvandi usutavaks muutmiseks ehk teisisõnu, mille

kaudu institutsionaalne organisatsioon sisestab toimimiseks vajalikud teadmised indiviidide tasandile. George Herbert Mead iseloomustab gruppide ja institutsioonide vahekorda väites, et ühiskonnas toimivad institutsioonid organiseeritud grupi tegevuse kaudu, lisades, et samas saab iga grupi liige adekvaatselt ühiskonnas tegutseda, kui ta võtab omaks teiste liikmete hoiakud (1992: 261–262). Alvessoni sõnul on organisatsiooni tähtsamateks tunnusteks ideed, reaalsuse definitsioonid ja tähendused, mis on jagatud ühise grupi poolt (firma, töögrupp, erakond jt) (1996: 61). Antud töös mõistetakse erakonda kui poliitilist organisatsiooni, mis vastab sekundaarse grupi omadustele.

Charles Horton Cooley määratluse järgi iseloomustab primaarseid gruppe liikmete vaheline soojus, intiimsus ja lähedus ning grupi püsivus. Esimeseks primaarseks grupiks, millega inimene kokku puutub on tema perekond, selles grupis jagatakse ühist maailmavaadet ning rühitakse sarnaste eesmärkide poole (Hess; Markson; Stein 1988: 87). Bachmann ja Maruste lisavad esmaste gruppide kohta veel, et nende liikmed suhtlevad vahetult, omavad emotsionaalseid suhteid ning enamasti samastavad ennast grupiga (Bachmann; Maruste 2008: 294). Sekundaarseid gruppe iseloomustab Cooley kui vähese emotsionaalse seotusega ning piiratud vastastikuse toimega, mis on ainult osaliselt isikuga seotud. Formaalsed suhted asendavad primaarsete gruppide spontaansuse (näiteks erakond). Kõik liikmed jagavad ühist huvi, kuid ülejäänud eesmärgid on igal ühel erinevad, nende omavahelised kontaktid on suhteliselt ajutised ning nende rollid on vägagi kõrgelt struktureeritud (näide kaugemast eesmärgist: erakonna juhiks saamine). (Hess; Markson; Stein 1988: 87) Sekundaarsetes gruppides on inimestevaheline side ja suhtlus lödvem ja juhuslikum (Bachmann; Maruste 2008: 294). Oluline on see, et primaarsed ja sekundaarsed grupid pole üksteisest rangelt eraldatud. Seda iseloomustab Hessi, Marksoni ja Steini väide, et primaarsed grupid võivad tihti moodustuda sekundaarsetes gruppides ning milles sõpradering võib mõjutama hakata suuremat sotsiaalset süsteemi (Hess; Markson; Stein 1988: 87). (Vannastu 2008: 8–9)

Nende kahe grupitüübi vaheline dünaamika ongi antud töö seisukohast põhjus, miks grupitasandi käsitlemine on oluline. Douglas ütleb, et väikeste ja idealiseeritud intiimsete kogukondade poole pöördumine on poliitretoorikas olulisel kohal (1987 :25). Selleks, et nende sihtrühmadeni jõuda, samastataksegi tihtilugu teatud intiimse grupiga ning ennast esitletakse kui primaarset gruppi, täites tegelikkuses ühiskonnas sekundaarse grupi rolli. Veel üheks põhjuseks võib tuua Searle'i rivaalieleменти — valitsus on autori sõnul:

“ülim institutsionaalne struktuur, sest reguleerib selliseid struktuure nagu perekond, haridus, raha, majandus jt. Stabiilsetes ühiskondades on valitsus kõige enam aktsepteeritud staatuse funktsioonide süsteem — rivaalideks oleksid ainult perekond ja kirik (Searle 2011: 161).” (Vannastu 2008: 7)

Üheks põhjuseks miks organisatsioon ehk sekundaarne grupp tahab näida primaarsena olekski see, et sellisel juhul kaoks põhjus pidada erakonda ehk perekonda

oma rivaaliks. Seega võib öelda, et partei, omades nii grupi kui ka organisatsiooni korrastuse tunnuseid, loob oma reaalsust (kuvandit) just nende korrastuste vaheliste nihete kaudu. Antud dünaamikat võib Vannastu bakalaureusetöös (2008) toodud näidetega ilmestada: Rainer Vakra „Ringvaates” ,kus antud intervjuu ajal jäid kõlama sõnad „head sõbrad” (Ringvaade 09.04.2012). Teise näitena võib tuua Kuku raadio saate "Nädala Tegija", kus Keskerakonna võrdluseks on toodud perekond. (Vannastu 2008: 10)

Schöpflin ütleb veel lisaks, et iga grupi poolt ehitatud sisemine dünaamika ja eesmärgid tõrjuvad kriitika ja erinevad vaated endast eemale, isegi kui need osutavad ilmselgetele vigadele antud grupi mõtlemises. Teisitimõtledjad grupis surutakse maha, kuna prohvetid ei meeldi kellelegi, eriti need kellel võib õigus olla ning grupp mõtleb ikkagi sarnaselt edasi (2012: 32).

3. POLIITILISE KUVANDI LOOMINE

Iga nelja aasta tagant toimub Eesti ühiskonna avalikus diskursuses parteide vaheline võimuvõitlus — kes saab õiguse kujundada ühiskonna sotsiaalset reaalsust vastavalt oma huvidele (maailmavaatele). Enesekirjelduse intensiivistumine on seotud väliste mõjudega (Kotov 2005: 188), valimiste ajal tekib parteidel vajadus oma identiteet uuesti sõnastada: vana kinnitada või on koguni vaja luua uus. Parteid kujundavad oma identiteedi nii, et tavainimesel oleks võimalik sellega suhestuda ehk lülituda konkreetse partei poolt konstrueeritud mudeli reaalsusesse. Valimiste ajal toimubki võitlus olemasoleva reaalsuse kujundamise üle. Valimiskampaaniate ülesehitamiseks on laias laastus vaja kolme tegurit — kandidaate, platvormi ja ressursse.

Valmisplatvorm on otseselt seotud vastava poliitpartei enesekuvandi loomisega, mille eesmärk on valijatele näidata suunda, kuhu ühiskond liiguks vastava partei juhtimise all. Parteid kasutavad kõiki võimalikke meediume, et oma sõnumit rahvale kohale toimetada. Erinevate strateegiatega abil muudetakse omakasupüüdlikud eesmärgid paremat tulevikku lubavateks valimisloosungiteks. Valimiskampaaniates müüvadki poliitikud rahvale lootust, lubades, et nende partei tagab riigi julgeoleku, sotsiaalse stabiilsuse ja majanduskasvu (Lloyd 2005: 1).

Järgnevas peatükis kirjeldatakse esiteks täpsemalt, kuidas poliitika üheks alusmudeliks on muutunud turundus, mille strateegiatega kasutamine aitab kampaania koostajatel lubadused reaalsena näivateks muuta (Schumpeter 2002). Teiseks eesmärgiks on näidata, et kirjeldatud olukord iseloomustab ka Eesti poliitmaastikku. Lisaks näitlikustatakse neid viise, kuidas lubadused muudetakse usutavateks, tekitades valijates tunde, et tegemist on objektiivsete faktidega, mille vahel neil on võimalik valida.

Ühtlasi arutletakse selle üle, kuidas poliitturundus on ideaalne tööriist muutmaks valijate endi soovid poliitiliselt korrektseteks ja müüdavateks (objektiveeritud) faktideks. Alates varasematest Newmani ja Sheth'i uuringutest on teada, et valija käitumine on muutunud tarbija omaga sarnaseks (Reeves; Chernatony; Carrigan 2006: 422), seega võibki tänapäeva ühiskonnas valijat võrdsustada tarbijaga

ja parteid tootega. Järgnevates peatükkides ongi küsimuseks, mida valijad ostaksid. Antud peatüki viimases alapeatükis iseloomustatakse tekkinud poliitilist reaalsust, toetudes Certeaule, kes ütleb, et probleem on selles, et objekte millesse uskuda, on saanud liiga palju, aga usutavust napib (2005: 248).

3.1. Turundusmudeli kasutamine poliitikas

Inimeste igapäevaelu on täis valikuid ja otsustusi, mille taga seisavad nähtamatult institutsioonid, mistõttu justkui tundub, et teeme oma valikuid enda soovidest lähtuvalt. Kapitalistlik ühiskond rajaneb tarbimisele — kõik tarbivad, kuid erinevaid asju. Berger ja Luckmann ütlevad sellega seoses, et tekkinud on olukord, kus erinevad objektid esitlevad ennast kui erinevate reaalsuskildude koostisosad (1991: 35). Sellest põhimõttest juhinduvad tänapäeval ka poliitilised parteid. Antud väitega nõustub Mumby, kes on oma teoses öelnud, et poliitika ja tarbija käitumine on omavahel tihedalt seotud. Lisades, et poliitiline tegevus on üha enam sõltuv konkreetsest brändiloomest ning on seeläbi kujundatud turu loogika järgi (2015: 31). Usk valiku võimalusse ühiskonnas on säilinud, kuna poliitiline reaalsus on konstrueeritud nii, et jääks mulje, et valitakse erakondade ja erinevate maailmavaadete vahel. Tegelikult sobivad erinevate erakondade poolt loodud platvormid inimeste põhimõtetega kuna tegemist on nende enda soovidega. Turundus strateegiate kasutamine poliitikas omab vastakaid arvamusi ka vastavates distsipliinides endis. Ühelt poolt on teatud poliitturundus alastes teostes märgitud, et oma negatiivsete konnotatsioonide tõttu pole poliitikast rääkides hea kasutada turunduse mõistet. Teisalt väidavad autorid nagu näiteks Reeves; Chernatony; Carrigan (2006), et turunduse mõiste toomine poliitikasse omab positiivset mõju, kuna on seotud valija rahulolekuga, kuna igasuguse partei eesmärk on selge — saavutada valimistel soovitud tulemus, siis siinkohal juhitakse tähelepanu sellele, et kui turundusvõtteid kasutatakse tõepoolest selleks, et välja selgitada valijate soove või olukorda ühiskonnas, oleks kasutegur märgatav, kuid neid strateegiaid kasutatakse pigem selleks, et maskeerida parteide saadavad hüved valijate soovide peegeldusteks.

Toetudes Newmanile ütlevad Cwalina ja Falkowski, et turundusstrateegiate kasutamine poliitikas on kaasa toonud oma ideoloogilistest seisukohtadest

kaugenemise ning selle, et valimiskampaaniad on üha enam mõjutatud turust (2015: 5–6). Sarnasel seisukohal on ka Schumpeter:

/---/ loomulikult suudavad kõik parteid ennast igal ajal varustada hulga põhimõtete või programmipunktidega ning need põhimõtted või programmipunktid võivad olla neid rakendavale parteile sama iseloomulikud ja tema edu jaoks sama tähtsad, kui seda on kaubamajale seal müüdavate toodete kaubamärgid. Kuid kaubamaja ei saa defineerida tema kaubamärkide kaudu, nagu ka parteid ei saa defineerida tema põhimõtete kaudu. Partei on rühmitus, mille liikmed kavatsesvad ühiselt tegutseda konkurentsivõitluses poliitilise võimu pärast. Kui see poleks nii, oleks ju võimatu, et erinevad parteid võtavad omaks täpselt samasuguseid programme. Ometi teab igauks, et seda tuleb ette. Partei- ja aparaadipoliitikud on lihtsalt reaktsiooniks asjaolule, et valijate mass pole võimeline tegutsema muud moodi kui küüni jooksev kari ning nad kujutavad endast katset reguleerida poliitilist konkurentsi sarnaselt vastavatele praktikatele kaubandusühingus. Partei juhtimise ja partei reklaamimise psühhotehnikad, loosungid ja marsiviisid ei ole aksessuaarid. Nad on poliitika põhiolemus. Seda on ka poliitiline boss. (Schumpeter 2002: 98).

Osalt on loomulik nii-öelda hääle püüdmine, sest süsteemist lähtuvalt ei saa ilma häälteta võimule ning oma maailmavaadet ellu viia.

Poliitturundus on Maareku (2011) järgi poliitilise kommunikatsiooni üldise meetodi üks osa ning defineerib poliitturunduse kui teatud strateegiate ja tööriistade kogu, mille abil on võimalik uurida avalikku arvamust enne valimisi ja nende ajal, arendada kampaania kommunikatsiooni ning selle mõju (Kolovos; Harris 2005: 2). Poliitturunduse eesmärk on seega analüüsida, kuidas tekitada ja säilitada turu poolehoid.

Poliitturundus pole enam teatud perioodidel kasutatav strateegia, vaid on muutunud püsivaks kampaaniaks (Kolovos; Harris 2005: 7). Enam ei keskenduta pelgalt käimasolevatele valimistele, vaid parteide turundajad mõtleavad juba eos tulevikule — püüdes seda võimalikult palju ette ennustada. Kampaaniate edukuse tõstmiseks analüüsitakse näiteks pärast valimisi põhjalikult möödunud kampaaniate efektiivsust (Reeves; Chernatony; Carrigan 2006: 422).

Toetudes eelpool mainitud autoritele näidatakse, et turundus on muutunud ka Eestis poliitilise kommunikatsiooni peamiseks osaks, mille tulemusel erakonnad kaugenevad oma ideoloogilistest seisukohtadest ning erakondade platvormide loomisel lähtutakse turuloogikast. Seega sean hüpoteesi, et sarnaste turundusvõtete kasutamine on Eesti poliitilise välja muutnud homogeenseks. Väidet kavatsetakse tõestada või ümber lükata 2009. aastal Karit Kaasiku bakalaureusetöö tarbeks tehtud süvaintervjuude põhjal kuue erineva erakonna — Eesti Reformierakond, Eesti

Keskerakond, Isamaa ja Res Publica Liit, Sotsiaaldemokraatlik Erakond, Erakond Eestimaa Rohelised ja Eestimaa Rahvaliid — kampaaniajuhtidega.

Intervjuude materjal on küll juba aastaid vana, kuid kuna turundusmudeli kasutuse tendents on poliitikas pigem kasvav võib üsna kindlalt oletada, et olukord on praeguseks veelgi süvenenud. Seda uskumust väljendas ka juba Kaasiku intervjuus Reformierakonna kampaaniajuht Aas, öeldes, et „*Ma arvan, et poliitika liigub nagunii sinna suunda, et kuna maailmavaatelised erinevused vähenevad, siis /---/ keegi ei viitsi tänapäeval enam lugeda erakondade programme.*“ (Kaasik 2009: 88). Järgnevalt püstitatakse küsimused, millele püütakse antud materjalist vastused leida ning mille põhjal teha järeldus seatud hüpoteesi kohta:

1. Millisel määral arvestatakse turu vajadustega oma kampaania koostamisel ehk kas turgu segmenteeritakse platvormi koostamise tarbeks?
2. Reklaamisõnum ja erakonna poliitika.

3.1.1. Turu segmenteerimine sobiva sihtgrupini jõudmiseks

Toetudes oma artiklis Lees-Marshmentile ütlevad Reeves, Chernatony ja Carrigan, et poliitilisel väljal toimub liikumine turule orienteerunud strateegia poole siis, kui partei kasutab turunduse vahendeid, et esmalt identifitseerida valija nõudmised ning seejärel loob oma olemuse vastavalt valijate soovidele (2006: 423). Üheks turundusest tulenevast strateegiast ongi turu segmenteerimine, mille käigus iga turu segmendi jaoks töötatakse välja eraldi strateegia, selleks et valimistel edu saavutada (Cwalina, Falkowski 2015; Newman 1994; Reeves, Chernatony ja Carrigan 2006). Aune Past (2007 :11) kirjutab oma teoses samuti, et „[o]rganisatsiooni või isikliku edukus oma eesmärkide saavutamisel sõltub suuresti tema suhetest sihtgruppidega.“ Taoline valijate turu segmenteerimine on loonud olukorra, kus igale valija segmendile luuakse oma reaalsus, luues toodete vahel näilised erinevused. Küsimusele, kuidas turundus poliitilist välja võib mõjutada annavad vastuse oma artiklis Kolovos ja Harris, öeldes, et toode peab vastama segmendi ootustele, kuid kuna iga erineva segmendi ootused on sisuliselt samad, muutubki turg segmendile orienteerudes homogeenseks (samu strateegiaid kasutades) (2005: 12). Järgnevalt näidatakse, kuidas antud intervjuude

vastuste põhjal saab öelda, et kampaania koostamisel lähtutakse enamasti turu vajadustest:

1. Sotsiaaldemokraatliku Erakonna agentuuripoolse kampaaniajuhi Siim Nahkuri vastus, mis puudutas kampaania ülesehitamist *„Suhtumine mingitesse teemadesse, suhtumine kandidaatidesse, meediaelistused. Selle info põhjal saab teha tugevat segmentimist, et sa eristad enda jaoks huvitavaid sihtrühmasid erinevatesse segmentidesse, kelleni jõudmiseks saab siis sõnumit modifitseerida või siis mõelda mingite spetsiaalsete vahenditele, millega nendeni jõuda. Sellega me tegelesime aktiivselt, et niimoodi oma potentsiaalset valijagruppera segmenteerida, keda me peaksime siis mõjutama.”* (Kaasik 2009: 57–58).
2. Keskerakonna kampaaniajuhi Raimond Kaljulaidi vastused antud küsimusele *„Siin on jälle...poliitilise kampaania eripära on see, et see ei ole nagu uue toote turule toomine, vaid need tooted...parteid on poliitikas olnud siin juba oma 15 aastat, eks. Neil on oma kindlad lojaalsed valijagrupid selle aja jooksul välja kujunenud. Teine sihtgrupp, kelle peale peab mõtlema on need, kes võivad olla kahe vahel. /---/ Erakond on ise tellinud, teised Eesti kohalikud riigiasutused tellib kõikvõimalikke uuringuid, mis on avalikult kättesaadavad. Ajakirjandus tellib uuringuid. Kõiki neid protsente jälgitakse väga tähelepanelikult. Ja arvestatakse kampaania planeerimisel oluliselt. Poliitiline kampaania kukub läbi, kui ta avaliku arvamusega ei arvesta.”* (Kaasik 2009: 72–73).
3. IRL-i kampaaniajuhi Andres Kase vastus *„/---/ me andsime endale ehk aru, et kes võib olla ei ole meie sihtgrupid, sinna me panustasime vähem...aga kindlasti oli ka meie kampaanias elemente, mis olid suunatud kindlatele gruppidele, aga põhimõtteliselt alates 18 eluaastast on kõik ju nii-öelda ostjad /---/ Kandidaatide töö käis sihtgruppides. Jah,..pigem see teine poolus töötas sihtgrupipõhiselt. Igal kandidaadil on omad sihtgrupid, kellel on välispoliitiline taust, see keskendus neile inimestele, kes on huvitatud välispoliitikast. Kes on oma vanuse poolest sobilik vanemaid inimesi esindama, tegi tööd vanemate inimestega. Suur kampaania oli ikka suunatud*

kogu Eesti rahvale, sest sa ei saa sealt kanalite kaudu neid nii detailselt kätte. Aga ka meie tegime venekeelset reklaami, oma sõnumit me levitasime kõigile tegelikult. /---/ sügisel tegime sellise põhjalikuma uuringu, et millistes sihtgruppides meid tajutakse sobivamana.” (Kaasik 2009: 64).

4. Erakond Eestimaa Roheliste kampaaniajuhi Katrin Idla käest otseselt ei küsitud sihtgruppide kohta, kuid võib eeldada, et see jäi antud vastuse tõttu küsimata „/---/ aga otsus oli selline, et tänavareklaami me üldse ei taha ja me ei telli ka flaiereid, mida igale poole topitakse. Me loobume kogu sellest asjast. See oli nagu tunnetuslikult ka nii, et äsja poliitikasse tulnuna, tundus kõik see hästi ebameeldiv /---/ Me otsustasime põhijoones kõrvale minna ja see oli meie teadlik otsus.” (Kaasik 2009: 81).

5. Reformierakonna kampaaniajuht Arto Aasi vastus „/---/ Me teadsime, et me peame jätkuvalt pakkuma midagi nii-öelda erakonna tuumvalijatele ja ajaloolistele valijatele, inimestele, kelle jaoks on oluline töökoht, maksud. Nendele me lubasime tulumaksu jätkuvat alandamist. Siis me teadsime, et jätkuvalt peame tegelema edasi peredega ja siis me lubasime vanemahüvitise pikendamist jaaa...ja oma valijaskonna laiendamiseks me võtsime täiesti uue nišši, milleks olid siis pensionärid.” (Kaasik 2009: 85).

6. Rahvaliidu kampaaniajuhi Agu Uudelepaga „/---/ Täpsustasime sihtgruppi ning täpsustasime ja katsetasime sõnumit /---/ Jah, sellega täpsustus sõnum ja kandidaatide kohad valimisingkondades /---/ Kui ei tea, kes on sihtgrupp, siis ei saa paika õiget sõnumit /---/ Alusuuring tegemata, sihtgruppi ei tea ja sõnum sõnastatakse mööda. Siis pärast seda läheb suur osa rahast raisku. Probleem võib olla ka selles, et valitakse sihtgrupile sellesse ajakonteksti sobimatu esinumber.“ (Kaasik 2009: 90).

Kuue erineva kampaaniajuhi vastused on üksteise suhtes natuke nihkes, kuid see on tingitud sellest, et küsimused esitati vastajatele erinevalt. Sellest hoolimata on suuremal osal vastustest üks kese — kuidas jõuda kõige paremini oma sihtgruppi. Eesti poliitilisel väljal toimub Cwalina ja Falkowski poolt kirjeldatud protsess, kus parteid jagavad valijaskonna segmentideks või gruppideks ning seejärel loovad oma valimiskampaania platvormi, mis oleks valitud sihtmärkidele meelepärane (2015: 5–

6). Ainsana erines teistest selgelt Eestimaa Rohelised kampaaniajuhi vastus, kuna erakond otsustas vastuvoolu ujuda ehk nõ turundustööriistadest loobuda. Ülejäänud vastuste põhjal võib siiski öelda, et turundus mängib enamuse erakondade valimiskampania koostamisel keskset osa ehk rõhk on selgelt maailmavaatelt liikunud häälte püüdmisele.

Valijatel kui tarbijatel on võimalus jääda kindlaks, kas ühele brändile või eelistada mõnda uut toodet. Iga partei turundusspetsialisti ülesanne ongi vähendada riski, et nende niiöelda kindel valija läheb turule uut toodet otsima. Järgnevas peatükis kirjeldan täpsemalt poliitilise toote iseloomu ning seejärel näitan intervjuude põhjal edasi, kuidas turundusmudel on Eesti poliitikasse imbunud — reklaamisõnum ja erakonna poliitika.

3.1.2. Reklaami sõnum ja erakonna poliitika

Sotsiaalne maailm on nagu mosaiik, mis koosneb erinevatest värvilistest reaalsuse kildudest. Millised valida oma maailma kujundamiseks: kas suuremad või väiksemad, sädelevad või tuhmid, krobelsed või siledad? Kolovosi, Harrise, Lees-Marshmenti, Newmani jt teooriate põhjal võib üldistades öelda, et erakonna “toode” koosneb ideoloogilisest platvormist, partei juhust, kandidaatidest, partei ametnikest ning kõigist ülejäänud partei liikmetest. Lees-Marshment (2001) juhib tähelepanu sellele, et oluline pole see, milline on ühe või teise erakonna toode, vaid see, kuidas nad disainivad oma toodet. Teisisõnu, kuidas parteid loovad oma kuvandit — mitte, milline on nende reaalsus, vaid see, kuidas on olemasolev tähendus tekkinud vastavas kontekstis. Eesti poliititurunduse maastikul palju sõna võtnud Pasti sõnul on *imago* ehk kuvand viis, kuidas meist mõeldakse ning organisatsioonil on samaaegselt palju erinevaid kuvandeid, sest iga sihtrühma jaoks luuakse vastav kuvand (2007: 16).

Turundus (*marketing*) on selleks, et aidata kallutada meie valikuid erinevate toodete ja brändide vahel soovitud suunas. Brändid on spetsiaalselt välja töötatud selleks, et lihtsustada valikute tegemist, vähendades toote detailse informatsiooni vajalikkust. Erinevad uuringud (Reeves; Chernatony; Carrigan 2006: 418–419) on näidanud, et inimesed teevad oma valikuid poliitiliste brändide vahel, mitte küll üks-

ühele, kuid sarnaselt kommertsbrändidele. Seega on igati loogiline, et poliiturunduses peavad paika samad põhimõtted, mis kaubanduses. Kampaniajuhtidega tehtud intervjuudest tuleb välja, et erinevate kampaniajuhtide ülesanne on siduda erakondade reklaamisõnum nende poliitikaga ehk ideoloogiliste seisukohtadega. Turu jaoks toodetud sõnum peab mõjuma usutavalt. Reklaamipsühholoogias lähtutakse Bachmanni (2009) sõnul subjektiivse tõe reeglist, mis ütleb samuti, et inimese suhtumine võib muutuda vaid juhul, kui ta usub, et saadud teave on tõene või ausalt esitatud IRL- i kampaniajuhi Andres Kase sõnul on reklaamisõnum ning partei poolt tehtav poliitika selgelt erinevad asjad, mis tuleb lihtsalt omavahel klappima panna, öeldes et „*Üks asi on reklaamisõnumi või mõtte kohale viimine ja teine asi on partei poliitika /---/ tihtipeale nende kahe asja vahel leida head seost on raske...et sul on hoitud oma põhiväärtused ja samas müüdnud see läbi hea sõnumi maha,...on üks päris keeruline tegevus /---/.*“ (Kaasik 2009: 63).

Bränd on multidimensionaalne konstrukt, mis hõlmab endas nii funktsionaalseid kui ka emotsionaalseid väärtusi, mis on vajalikud selleks, et sobituda tarbija toimingute ja psühholoogiliste vajadustega (Cwalina; Falkowski 2015: 2). Oma kampania koostamisel lähtus brändiloojast ka Keskerakonna kampaniajuht Kask, öeldes et „*/---/ meie kampania ei olnud sellel korral tavaline kampania. 2006 aasta lõpus oli tegelikult uue brändi turule toomine.*“ (Kaasik 2009: 64). Need väärtused, mida poliitilised brändid loovad, võivad Cwalina ja Falkowski sõnul, kuid võivad ka mitte peegeldada reaalsust — ning oluline on eelkõige see, et brändi kuvandi loomisel keskendutakse eelkõige sellele, et see oleks silmapaistev ja meeldejääv (2015: 3–6).

Poliitilised kuvandid on Eestis sama oskuslikult meisterdatud kui turgu juhtivad tooted. Pakenduse, sildistamise, *imago*-loomise ja reklaami võim on tänapäeval nii suur, et põhimõtteliselt kõiki tooteid on võimalik voolida poliitiliselt veetlevaks. Oma toote kuvandi kujundas ka Reformierakonna kampaniajuht nii, et see vastaks suurema ostjategrupi soovidele „*/---/ sest see ei oleks meie kuvandiga sobinud, aga nende aastate jooksul on erakond muutunud kindlasti palju sotsiaalsemaks ja palju rohkem on tulnud pehmeid väärtusi Reformierakonna kuvandisse. Ehk siis sellise strateegilise ülesande me endale võtsime ja valimistulemus näitab, et see õnnestus.*“ (Kaasik 2009: 72)

Erinevalt ideoloogilistest seisukohtadest, annab erakondade reklaamisõnumeid vastavalt turu olukorrale korrigeerida, mida ka erinevad kampaniajuhid teevad —

„poliitilised kampaaniad muutuvad väga palju, sest plaan korrigeerub kampaania jooksul, sest konkurendid teevad midagi, ühiskonnas tõuseb mingi uus küsimus, millele enne ei mõeldud, juhtub midagi erakordset.“ (Kaasik 2009: 72). „Oleneb, mis iganes teemast, mis võib järsku ülesse kerkida ja kogu inimeste hoiakud ümber pidi pöörata. Ja seega, et poliitilist kampaaniat ei saa väga palju ette planeerida.“ (Samas, 21).

Sellisest turuloogikast lähtuvalt võib öelda, et erinevad Eesti parteid on muutunud tarbekaubaks. Winfried Nöth on oma teoses *Esemete keel: Tarbekaupade semiootika alused* (2003), kirjeldanud tarbekaupu kui esemeid, mida tarbijad tajuvad erinevatest semiootilistest vaatepunktidest ehk eri raamidest (2003: 852). Mumby ütleb sarnaselt, et peaksime brändist mõtlema kui kapitalistlikust institutsioonist, mis on hüpersotsialiseeritud ja de-territorialiseeritud tehas. Mumby lisab, et bränding on jõudnud seisu, kus olulisimal kohal on brändi-tarbija vaheline suhe ja kus juhtmotiiviks on kaasahaaratus (*engagement*). Selle asemel, et sööta brände eksisteerivasse kultuuriruumi, kasutavad turundusjuhid ära inimeste emotsionaalset sidet materiaalsete asjadega ning proovivad kultuuri ehitada ümber nende brändide. (2015: 31)

Et turumajanduse edasiviivaks jõuks on vaba konkurents, siis peaks olema selge, et tarbekaupade keel on sõna otseses mõttes semiootiline süsteem. Kaupade tootjate ja reklaamijate kavatsusi silmas pidades on see keel isegi radikaalselt semiootilise loomusega: Tarbekaupade keel püüab suurendada erinevusi ja vähendada sarnasusi konkureerivate toodete vahel. Selle väite kõige veenvamaks illustratsiooniks on konkurents nn geneeriliste brändide ja nende materiaalselt identsete koopiate vahel, millest viimaseid müüakse teistsugustes pakendites, teistsuguste nimede all ja kõrgema hinnaga. (Nöth 2003: 865)

Eelnevale toetudes võib öelda, et sarnaste turundusstrateegiate kasutamine on poliitilised tooted üksteisega sarnasteks muutnud ning erinevate erakondade poolt kasutatav tarbekaupade keel püüab suurendada erinevusi ja vähendada sarnasusi konkureerivate toodete vahel (Nöth 2003: 865). Turunduse eesmärgiks ongi luua või suurendada erinevust sarnaste toodete vahel. Üheks strateegiliseks veaks kampaania koostamisel võibki osutada suutmatus luua taolisi erinevusi „Kõige suurem viga on rääkida valijatele ebaolulistest asjadest. Ükskõik kui oluline see ei tundu erakonna ideoloogidele. See on klassikaline turundusviga /---/ Teine viga on see, et valija ei saa aru, et mille poolest need alternatiivid, mis talle pakutakse, erinevad. Et ta ei mõista

piisavalt täpselt seda kontrasti, et mille vahel ta siis peab selle otsuse langetama.“ (Kaasik 2009: 60). Kuid probleemiks võib Sotsiaaldemokraatliku erakonna agentuuripoolse kampaaniajuhi Siim Nahkuri sõnul osutada ka see, et turundusetöörüistakast ise jääb Eesti maastikul kitsaks „*Sa õpid oma klienti tundma, aga teistpidi see mõtlemisvahendite hulk, mis sul on probleemi lahendamiseks, jääb järjest kitsamaks. Tundub lõpuks, et kui sul on haamer, siis sa näed kõikjal äkki naela. See on mõtlemislõks.*“ (Samas, 60).

Kaljulaid iseloomustab seda, kuidas suured erakonnad nagu Reformierakond ja Keskerakond kasutavad nii palju erinevaid vahendeid kui selleks on võimalust, et oma toode võimalikult laiale auditooriumile müüa ning teistest selgelt eristuda: „*Suured erakonnad Keskerakond ja Reformierakond teevad mõnes mõttes kõike. Seal on nii märkimisväärne meediakampaania kui ka märkimisväärne tänavakampaania kui ka selline intensiivne suhtekorraldus /---/ Siis võibki öelda, et Rohelised teevad mingi osa Keskerakonna ja Reformierakonna programmist, Rahvaliit rõhub mingile teisele osale ja IRL proovib teha niipalju, kui ta jõuab*“ (Samas, 77). Väiksemad erakonnad on oma müügitöös piiratumad. Eelneva põhjal võib teha järelduse, et erinevate segmentide vajaduste rahuldamine toimub ka Eesti poliitilisel maastikul sisuliselt samade toodetega, mida on kaunistatud erineva garneeringuga. Poliititurunduse üheks eesmärgiks ongi seega suurendada erinevust sarnaste toodete vahel.

3.3. Turunduse tööriist — reklaamipsühholoogia

Turundusmudelist lähtuvalt pärinevad ühed põhivõtted kuvandi loomisel reklaamipsühholoogiast. Järgnevalt tuuakse välja Talis Bachmanni (2009: 238–250) 41st mõjustamisvõtetest need, mis haakuvad kõige selgemini antud töö teemaga.

Subjektiivse tõe reegel — inimese suhtumine võib muutuda vaid juhul, kui ta usub, et saadud teave on tõene või ausalt esitatud.

Argumentum ad hominem — selle võtte kasutajad lähtuvad eeldusest, et kui ei meeldi inimene, siis ei meeldi ka tema esitatud ideed, seisukohad ja tegevus.

Siltide kleepimine — isegi kui selgub, et süüdistus oli alusetu, jääb süüdistatule midagi sellest siiski külge.

Positiivne programm — mõjusam, soliidsem on olla millegi poolt kui millegi vastu. Selle asemel, et kritiseerida teisi, on parem pakkuda välja omapoolne lahendus. Eriti mõjus on see juhul, kui tegemist on uue tulijaga turul ning ta kasutab nn uudsuse efekti, mis lisab erapooletuse ja asjadest üle olemise hõngu. Inimestele tuleb pakkuda seda, mida usutakse neid teada tahtvat — kui sellega ei saa piirduda, siis tuleb uus siduda väärtustega, mille säilimisest nad on huvitatud.

Printsiip “välisoht liidab” — väljastpoolt tulev oht liidab grupiliikmeid. Sellises seisundis alluvad inimesed rohkem liidrite mõjule.

Apelleerimine hirmule — sõnumis sisaldub otsene või varjatud hoiatus, et kui inimene ei järgi reklaami soovitusi, siis ta teeb endale otseselt või kaudselt kahju.

Lisaks kirjeldan veel apellatsioonid, mida kasutatakse just nimelt valimisreklaamide puhul ning ühtlasi leiavad rakendust ka analüüsitavas peaministri kõnes.

Ühtekuuluvustunne ja ideoloogia – valimisreklaamides, kus proovitakse äratada stammvalijate lojaalsust, rõhutakse ühtekuuluvustunde tuntud erakonna juhtfiguuride ning erakonnale traditsiooniliselt omaste värvide ja sümbolite kaudu. Tegemist on reklaamidega, kus vastanduvad “meie” ja “teised” (Sulfaro 2001: 85–86). Poliitikuid püütakse näidata lihtsate inimestena, kes teevad samu asju, mida tavakodanikud (Maaker, 2011).

Juhiomadustele (*leadership*) apelleerimine — tihtipeale ei ole poliitilise reklaami teema see, mida tegelikult selle reklaamiga soovitakse puudutada. See on nii näiteks juhiomadustele apelleerivates reklaamides: vähesed reklaamid keskenduvad otseselt kandidaadi juhiomadustele, tavaliselt peidetakse need mõne muu poliitiliselt olulise teema varju (Sulfaro 2001: 83–84). Ka eelpool kirjeldatud intervjuudes kasutasid kampaaniajuhid sama taktikat, näiteks rääkides välispoliitikast, öeldi, et see konkreetne kandidaat on piisavalt võimekas, et olukorda parandada, või et vastaskandidaadil puuduvad vajalikud isikuomadused, et olla edukas juht (Kaasik 2009: 64).

Isikuomadused / kandidaadi iseloom — kandidaadi puhul on oluline tema väarikus ja usaldusväarsus. Seega isikuomadustele rõhudes tuleb valimisreklaamis jätta endast võimalikult usaldusväärne mulje ja/või seada vastaskandidaadi ausus ja poliitiline pädevus kahtluse alla (Sulfaro 2001: 84–85).

Negatiivne poliitiline reklaam toimib, sest sellega saadakse vaataja tähelepanu, see on meeldejäavam ning selle abil on kergem teha kampaania sõnum auditooriumile arusaadavaks kas positiivse või neutraalse reklaamiga, sest need on

emotsionaalsemad. Ühtlasi kinnitavad need erakonna kindlatele valijatele, et nad on õigel teel (Dermody & Hanmer-Lloyd 2011: 742).

Osa analüütikuid on Maakeri sõnul seisukohal, et pikas perspektiivis panevad vastast halvustavad reklaamid valijad poliitikutest ja koos sellega ka poliitikast veelgi enam eemale hoidma ning seeläbi muudavad valijad veelgi küünilisemaks kogu demokraatliku protsessi suhtes (2011: 132). Maaker toob veel välja, et negatiivsed reklaamid kahandavad poliitilist osalust, tekitades inimestes tülgastust poliitikute ja poliitika vastu (Samas, 132).

3.4. Poliitika hüperreaalsus

Poliitiline reaalsus muutub üha enam turureaalsuseks ning kaugeneb tegelikust sotsiaalsest elust. Turundusmudelite kasutamine muudab poliitika enesesse suletud süsteemiks, kuna probleemid konstrueeritakse vastavalt lahendustele. Teisisõnu küsimus pole enam tões, vaid oluline on see, et tähendusi mõistetak õigesti. Valijate soovide rahuldamine sotsiaalse reaalsuse kontekstis oleks igati normaalne, kuid turu kontekstis enam mitte. Valijal poleks vaja mitte toodet valida, vaid seda, et sotsiaalse elu probleemid saaks lahendatud. Jean Baudrillard'i järgi on mõningad simulaakrumite tunnused järgnevad: reaalsus luuakse miniatuuristatud ühikute, matriitside ja mälu käsklusmudelite alusel ning nende abil võib seda taasluua lugematu arv kordi. Reaalne ei pea enam olema ratsionaalne, ta on ainult operatsioonaalne, õieti polegi see enam reaalsus, sest teda ei ümbritse enam vähimgi imaginaarsus — see on hüperreaalsus, mille loob kombineerivate mudelite kiirgav süntees atmosfäärита hüperruumis. Reaalsus asendataksegi reaalsuse märkidega, märgid viitavad iseendale (1981: 8–9). Poliitiline hüperreaalsus on konstrueeritud selleks, et toota uskujaid ja ühtlasi ka praktiseerijaid (Certeau 2005: 256). Jättes mulje, et poliitika on midagi, mis asub meie igapäevaelu reaalsusest väljaspool ning otseselt meie tegevust ei mõjuta, võivadki väljal tegutsevad poliitilised agendid fabritseerida seda ebareaalsust, mis tegelikult mõjutab meie igapäevaelu reaalsust. Selle näitlikustamiseks tuuakse välja võrdluse filmi ja valimisplatvormi toimemehhanismide vahel. Baudrillard'i järgi on film üks järjekordne reaalsuse koopia (Kraavi 2005: 87), milles sisalduvad maailmad peegeldavad „päris” maailma

fragmente ja muudavad need vaatajale näiliselt reaalseks. Nii nagu film, peegeldavad parteide valimisplatvormid samamoodi „päris” maailma fragmente ja muudavad need vaatajale näiliselt reaalseks ehk võib öelda, et parteid on näiliselt objektiivsed, kuna neid esitlev meedium kasutab üldisi teadmisi sotsiaalsest maailmast (*common stock of knowledge*’it). Certeau on poliitikas tekkinud olukorda iseloomustanud värvikate sõnadega:

Poliitilised parteid esitlevad ennast „reaalsuse” sõnumitoojatena. Nende munder on majandusliku ja sotsiaalse pinnasega ühte värvi. Kui nad edusamme teevad, näib pinnas samuti edasi liikuvat. Kuigi tegelikult nad ise fabritseerivad pinnast, simuleerivad seda, maskeerivad ennast sellega, hangivad endale selle tagatisel usaldusväarsust ja loovad seeläbi oma seaduse lava. (Certeau 2005: 255)

Luckmann ja Schutz rõhutavad, et igasugune objekt, mis jääb vastuvaidlemata võetakse *ipso facto* usutavana — absoluutse reaalsusena (1973: 30). Poliitiliste organisatsioonide poolt konstrueeritud reaalsus on muutumas üheks selliseks, kuna olukord, kus valija on klient ja poliitmaastik turg, on muutunud loomulikuks. Parteid toodavad oma simulaakrume peamiselt meedia kaudu, edastades ja ühtlasi samal ajal ka kujundades oma pilti reaalsusest. Poliitika on Certeau sõnul jutustatud reaalsus, mis dikteerib lõputult, mida tuleb teha ja uskuda. Adressaatidel on tema sõnul kerge, kuna nad peavad lihtsalt uskuma seda, mida nad näevad (2005: 256–257) — kampaania edu sõltubki oma sõnumi usutavaks tegemises.

Marju Lauristin ütles oma 2008nda aasta ERR’i ettekandes², et meedia roll peaks olema erakondade sotsiaalse vastutuse ja esindusvõime refleksioon. Kahjuks on meedia tihtilugu muutunud lihtsalt osaks valimiskampaania elluviimise strateegiast. Igasugune informatsioon muudetakse kultuuriruumis mõtestatuks, mis hakkab kujundama sotsiaalset reaalsust. Nii nagu igal autoril on oma teksti eest vastutus kanda, nii peaksid ka parteid rohkem teadvustama oma vastutust ühiskonna eest

---

² Kättesaadav Internetis: <http://vana.err.ee/img/err/ettekanne-lauristin.pdf>

4. FAKTILOOME

Tundub, et tegemist on paradoksaalse ajastuga, milles ühelt poolt omavad suurimat väärtust ühiskonna poolt aktsepteeritud ratsionaalsed faktid (soovitavalt arvulised), ent teisalt on tegemist faktide ülefabritseerimisega, mille tulemusel nende väärtus on kaotanud oma esialgse tähenduse. Ühiskonnas toimub pidev võitlus olemasoleva defineerimise pärast — kuidas toota fakte nii, et need mõjuksid usutavalt ja hakkaksid mõjutama indiviidide Eluilma.

Faktide konstrueerimist on oma teostes käsitlenud Potter (1997), Schumpeter (2002), Alvesson (1996), Lotman (1990), Schutz; Luckmann (1973; 1983) Berger; Luckmann (1991), Searle (2011) ja Schöpflin (2012) öeldes, et faktid kui sellised vajavad tõestamist. Võime reaalsusest kõneleda väga erinevatel viisidel — ühed loovad faktidel põhinevaid kirjeldusi, teised õonestavad neid samaaegselt. Küsimus on selles, kuidas faktiloome semiootiliste tehnikate kaudu muudetakse kirjeldused faktiliseks? Kuidas üldse defineerida fakti? Fakti tähendus on ajaga oluliselt nihkunud: *Fact — something known to have happened or to exist Cambridge Dictionaries Online* või *Fact — a thing done or performed (Oxford English Dictionary, 2nd edition)*.

Potteri teoses *Representing Reality* ongi rõhuasetus sellel, mida osalejad peavad faktideks, mitte sellel, mis on tegelikud faktid. Kaasaegsem “fakti” tähendus on autori sõnul midagi, mis on tegelikult juhtunud või on tegelikult nii, ning kontrastid, mis on loodud faktide ja fiktsioonide järelduste vahel. Fakt tähendab seega tõde ja reaalsel esinemist, kuid kirjeldus ei vaja seda (1997: 7–8). Antud töö tegeleb nende kahe mõiste vahele jääva alaga ehk kuidas ehitatakse kirjeldus üles kui fakt. Probleem on selles, et kiputakse tihtipeale nägema seda, mida tahetakse näha, mitte seda, mis on tegelikult meie ees. Asi pole Potteri sõnul lihtsalt fakti märkamises või mitte märkamises, vaid selles, kuidas on fakt kirja pandud (Samas, 22).

Kuna faktiloomel on üldised tunnused, olenemata teksti tüübist (Samas, 8), kirjeldan lühidalt faktide olemust Juri Lotmani ajaloolise fakti mõiste kaudu. Fakt on Lotmani jaoks tekst, mida uurija tõlgendab. Kultuuri sfääris on fakt ettevalmistava

analüüsi tulemus, mis on loodud uurija poolt uurimisprotsessi käigus ning pole kunagi midagi absoluutset. Fakt hõljub semiootilises ruumis ning lahustub selles vastavalt sellele, kuidas kultuuri koodid muutuvad. Kuid tänu sellele, et fakti näol on tegemist tekstiga, siis semiootiline ruum ei determineeri seda täielikult: oma mitte-süsteemsete elementide kaudu kutsub see kogu süsteemis esile muutused. Mis on fakt ühe jaoks, pole seda kõigi jaoks (Lotman 1990: 219–220). Ajaloolisuse aspektist lähtuvalt on Schöpflini jaoks probleem selles, et iga ajastu kipub, tihtilugu küll mitte väga teadlikult, konstrueerima uusi fakte, mis on tegelikkuses vanade faktide ümberhindamine (retroperspektiivselt). Autori sõnul on faktide loomine mõjutatud nii ajast kui ka ruumist (Schöpflin 2012: 38–39). Mis on kellegi jaoks kuskil oluline, ei pruugi seda kellegi teise jaoks olla. Iseenesest see, et oma tekstides, kõnedes ja vaadetes toetutakse minevikule, on igati loomulik, kuid Schöpflin rõhutab, et probleem mineviku tõlgendamisel oleviku valguses tekib siis, kui minevikku kasutatakse ära selleks, et oma poliitilisi eesmärke saavutada (Samas, 41). Tihtilugu on olukordi kui nõ fakt minevikust on kogu aeg olemas olnud, kuid pole seni kuni muutub aktuaalseks oluline olnud.

Kuid ikkagi, mis on fakt? Schöpflin vastab sellele tabavalt — oleneb! (Samas, 36). Kokkuvõtlikult öeldes on faktid kontekstist sõltuvad, mis on tavaliselt kollektiivse arvamuse (institutsioonide) poolt määratletud. Faktid on pidevatele muutustele avatud (Samas, 36–37). Tihtilugu avastatakse, et iseseisvatena näivad faktid on juba teatud teoreetiliste eelduste ja otsuste poolt eelnevalt konstrueeritud (Potter 1997: 53).

Fakte on ühiskonnas raske ümber rääkida, kuna fakti loomine ei piirdu ainult sellega, vaid sellele järgneb pidev ankurdamise protsess (Schöpflin 2012: 20). Idee (fakti) kinnistamine ühiskonda on Douglase sõnul samuti sotsiaalne protsess. Täpsemalt kahepoolne protsess: ühelt poolt on vaja indiviide, selleks et teatud institutsionaalsed faktid oleks võimalik ühiskonda sotsialiseerumise läbi kinnitada ning samas on institutsioonid need, mis mõjutavad seda, kuidas me fakte näeme (1987 :45).

Sarnaselt Bergerile ja Luckmannile, eristab Searle sotsiaalses maailmas kahte sorti fakte: tooreid (*brute*) ja institutsionaalseid. Toored faktid eksisteerivad maailmas iseseisvalt, institutsioonidest sõltumata (näiteks tähed on taevas). Kuid osa fakte vajavad eksisteerimiseks ühiskonda (näiteks Taavi Rõivas on Eesti peaminister). Institutsionaalsed faktid eksisteerivad ainult inimeste poolt loodud institutsioonides

(Searle 2011: 10). Suurem osa faktide aktsepteerimisest põhineb uskumustel. Enamik institutsioone töötabki seetõttu kõige paremini, kui neid võetakse lihtsalt tõe pähe, mitte ei hakata kriitiliselt analüüsima (Samas, 107). See saab võimalikuks tänu sellele, et inimesed suudetakse neid loodud fakte aktsepteerima panna. Asutavad reeglid nagu seadused täpsustavad Searle'i sõnul neid tingimusi, mille järgi teatud institutsionaalseid fakte on võimalik luua. Sellised reeglid deklareerivadki seda, et kui vajalikud tingimused on täidetud, on tegu institutsionaalse faktiga (Samas, 98). Turundusvõtetega sisestatakse inimeste teadmiste kogumisse vajalikku informatsiooni ehk fabritseeritakse fakte, selleks et käidaks valimas ning ideaalis valitakse vastavalt. Järgnevalt kirjeldatakse erinevaid faktiloomete tehnikaid, mis aitavad hilisemas analüüsis hinnata faktide tõe väärtust.

4.1. Etnometodoloogia

Potteri järgi uurib etnometodoloogia meetodeid, kuidas inimesed viivad ellu oma sotsiaalset elu vastutustundlikul viisil. Taolisi meetodeid kasutatakse, selleks et toota ja mõista faktilisi kirjeldusi ning seda, kuidas põhilised eeldused intersubjektiivselt saadava reaalsuse kohta hoitakse ühiskonnas interaktsioonis (1997: 42). Potter lisab veel, et etnometodoloogia juhib meie tähelepanu sellele, mil viisil teatud faktiline diskursus on loodud, millistel juhtudel on faktid varjatud ning millistesse kasutustesse seda on rakendatud (Samas, 44–45). Antud töö analüüsi osa juhindubki etnometodoloogiast ning analüüsib seda, kuidas Eesti Vabariigi peaminister Taavi Rõivas kasutab erinevaid meetodeid oma faktilise diskursuse loomiseks ja kinnitamiseks. Finn Collin ütleb, oma teoses *Social Reality*, et etnometodoloogia on huvitatud sellest, kuidas institutsioonid suudavad alal hoida illusiooni, et need on jäigalt seotud reeglitega ja töö protseduuridega. Collin lisab veel, et etnometodoloogilise uurimustöö rõhk ongi alati sellel, et näidata, et taoline institutsioonide poolt loodud kord on konstrueeritud või teisisõnu kuidagi saavutatud ning viis, kuidas taolist korda luuakse pole mitte ainult väljaspoololijate jaoks nähtamatu, vaid tihti ka selle tootjate endi jaoks (1997: 25). Seega võib öelda, et ka antud töö üheks eesmärgiks oleks näitlikustada neid viise, kuidas taolist institutsionaalset korda luuakse.

Etnometodoloogia pakub mõistmise mudelit, mis sõltub ütluste mõtte taastamisest kontekstis, kasutades erinevaid *sense making* meetodeid. Ütlusele annavad tähenduse sõnade konstruktsioon ja kontekst (Potter 1997: 44). Analüüsid viise, kuidas poliitilist sõnumit edastatakse ehk kuidas kuvandit luuakse on võimalik avada ja näitlikustada poliitilise faktiloome tagamaid ning selle konstrueeritavust ja seda, et tegemist pole iseenesestmõistetava, loomuliku entiteetiga. Ühtlasi on Alvessoni jaoks probleemiks see, et faktid on nii-öelda teooriast koormatud (Alvesson 1996: 40) ehk loojate poolt mitmekordselt kodeeritud nii, et neid oleks Schutzzi (1973) mõistes indiviidide teadvusesse võimalikult otse sisestada — nii, et need jääksid vastuvaidlemata. Selleks on faktiloojate arsenalis erinevad kõnetaktikad, mida kasutades oma edastatavat sõnumit vastavalt modifitseerida. Potter rõhutab Holdawayle toetudes, et oluline on rõhku panna detailidele ning oluline pole konkreetne sündmuste jada, vaid detailid, mis muudavad loo usutavaks (Potter 1997: 3). Seega näiteks kõneanalüüsi puhul pole oluline niivõrd fakt, et küsimusele järgneb vastus, vaid pigem see, millisel viisil vastus edastatakse, sest meetod loob fakte. Õigem oleks siis Potteri sõnul tulemuste tuletamine detailsest analüüsist, mis on tehtud kindla fakti-tegemise (tootmise) tavade kohta, sest juba üksi keel, kuidas fakte kirjeldatakse pole neutraalne (Samas, 30). Etnometodoloogia annab seega võimaluse näitlikustada seda, et kõik ei pruugi olla nii nagu see on kirja pandud (välja öeldud). Potteri sõnul nõuab usutava kirjelduse väljamõtlemine oskust ja vaeva ning seda on võimalik teha nii hästi kui ka halvasti (Samas, 3). Analüüsid poliitilist kõnet on võimalik samuti hinnata kui hästi või halvasti see on tehtud — kuid antud töö analüüsi eesmärgi rõhk on pigem erinevate taktikate identifitseerimisel, öeldu võimalikku konteksti asetamine ning selle põhjal järelduste tegemine, kas tegemist oli faktidega või pelgalt kirjeldati midagi, millele püüti fakti tunnuseid omistada.

4.1.1. Indeksiaalsus, refleksiivsus ja dokumentaalmeetod

Etnometodoloogias on kolm kontsepti ning kõik kolm mõistavad fakte erinevalt: (1) indeksiaalsus; (2) refleksiivsus; (3) dokumentaalmeetod (*documentary method*) (Potter 1997: 43). Indeksiaalsuse printsiip juhhib tähelepanu sellele, kuidas muutub nii mõte kui ka tähendus ning mille jaoks ühte või teist asja räägitakse. Indeksiaalsus

suunab Potteri sõnul alati küsima konteksti kohta ning kuidas on taoline kirjeldus tekkinud. Konteksti all mõtleb autor ka laiemat sotsiaalset konteksti ehk kellele, millele kõnes või- kirjelduses viidatakse (Samas, 43–44). Potter tuletab samas meelde, et kõike ei tuleks samuti tõlgendada kui kavatsetud tegevust, sest see võib olla kohati ka osa üldsisest *know-how*'st (näiteks, telefonikõne lõpetamise viis; sama kehtib ka näiteks poliitilise intervjuu lõpetamise kohta — intervjuu lõpetamise viis ei pruugi omada mingisugust muud lisa tähendust, peale üldiselt levinud viisakusavalduse). Autor lisab, et kontekst on sama oluline kui toon või viis, kuidas räägitakse (Samas, 46).

Refleksiivsus julgustab Potteri sõnul nii kirjeldusi kui ka aruandeid vaatama selles valguses, mis tegevust nad kirjeldavad ning, mida nad ise teevad, mis tegevused need on, millest nad osa on (Samas, 66). Teisisõnu autor soovib tähelepanu juhtida sellele, et kirjeldused pole mitte ainult millegi kohta, vaid need teevad ise ka midagi — ei esitle lihtsalt maailma erinevaid tahke, vaid on ise praktiliselt seotud selle loomisega. Kirjeldused on seega sündmuste konstitutiivne osa ning sündmused on osalt täide viidud kirjelduste kaudu (Samas, 47).

Dokumentaalmetod rõhutab seda viisi, kuidas inimesed pidevalt hindavad ümber minevikusündmusi ning tuleviku ootusi oma praeguste hetkede valguses. Ajalugu kirjutatakse väiksemal või suuremal määral pidevalt ümber. Need on traditsioonilised meetodid, mille abil me saame maailmast aru: maailma muudetakse pidevalt selliseks nagu arvatakse, et see võiks olla (Samas, 66). Teataval määral toimub mineviku sündmuste ümberhindamine oleviku valguses ka analüüsitavas peaministri kõnes, kus kõnelejal avaneb võimalus minevik vastavalt oma eesmärkkidele olevikule sobivaks modifitseerida. Näiteks avaneb peaministril võimalus öelda, et Edgar Savisaare öeldu Tallinna sadama kriisi põhjuse kohta ei vasta tõele: „*nooh jaah siin ta ajab küll õ pehmelt öelda pada /---/*“ (Rõivas 2015: 58).

4.1.2. Mundane printsiip ja reality disjunctures

Selleks, et oleks üldse võimalik rääkida fakti tõe väärtusest, peab see toetuma mingisugusele objektiivsuse kriteeriumile, mille najal on võimalik hinnata ühe või

teise fakti reaalsusele vastavust. Potteri sõnul on taoliseks objektiivsuse pjedestaaliks Melvin Pollneri *Mundane reason* printsiip, mille kohaselt eeldame, et maailma (reaalsust) tajutakse ühte moodi, selleks et sellest oleks võimalik aru saada. *Mundane reason* toimib näiteks olukordades, kus baas faktide pärast on fundamentaalsed konfliktid ning mida on võimalik mundane printsiibile toetudes lahendada. Pollner nimetab neid reaalsuse eraldamine (*disjuncture*). *Reality disjuncture*'i üheks võimalikuks ilminguks on see, kui tekitatakse sündmuste toimumise kirjeldamisel ajaline nihe ehk konflikt lakkab olemast, sest tuleb välja, et enam ei kirjeldata identseid referente (“Oi aga mind siis polnud seal, kui see juhtus”) (1997: 54-56). See viib meid, küsimuse juurde — kuidas hoitakse alal seda, mida me kõik teame (igapäevaelu reaalsust) (Samas, 53). Kuidas taolistest reaalsuste lahknevustest üle saada? Potter kirjeldab kolme erinevat meetodit, mille abil hoitakse elus *mundane realismi*, kui seda ohustavad taolised ohud nagu *reality disjunctures*. Selleks et kõike ei saaks seletada *reality disjunctures*'iga, kirjeldab autor Pollneri meetodite kolme tasandit, mille analüüsimisel on võimalik seda vältida:

- 1) Objektitasand lahknevaid aruandeid koheldakse kui erinevatesse objektidesse või sündmustesse puutuvaid või tegemist võib olla sama objektida, kuid konflikt võib olla teise vaatepunktiga vaatleja produkt.
- 2) Kogemuste tasand: võib endast kujundada mingisuguste mentaalsete protsesside moonutist (pealtnägija oli liiga purjus).
- 3) Seletuste tasand (*accounts*): jutustajal võivad olla erinevad tahtlikud motiivid teatud asjadest rääkides või mitte rääkides (nalja tegemine teatud eesmärgil, metafooride kasutamine, valetamine).

Kõiki neid meetodeid on võimalik nendel eri tasanditel kasutada, selleks et oleks võimalik “tegelikest” sündmustest ja faktidest aru saada. Taolisi meetodeid on võimalik refleksiivselt kasutada, selleks et *mundane* printsiip jääks püsima (Samas, 56).

4.2. Kõneanalüüs

Potteri sõnul pole kõneanalüüsi eesmärk mitte näidata, et küsimustele järgnevad vastused, vaid oluline on märgata mustreid ning mida need võivad faktiliste

diskursuste kohta rääkida. Autorit huvitab see, kui eeldatava vastuse asemel järgneb midagi muud (1997: 59). Potter lisab, et teos suunab tähelepanu järjestusele, kuidas kirjeldusi kõnes kasutatakse, teatud tegevustele, millest kirjeldused on osa ning kuidas neid modifitseeritakse või millele vaieldakse suhtluse käigus vastu (Samas, 57). Antud töö üheks peamiseks analüüsi eesmärgiks ongi kõneanalüüsi kaudu näitlikustada poliitilise kuvandi loomise taktikaid. Lotman nimetab poliitilisi kõneviise koodideks (1990: 218), ning uurija ülesanne on dekodeerida need koodid ehk teisisõnu uurija ülesanne on võimalike kõnetaktikate näitlikustamine ning nende kasutamise mõtestamine ning mõistmine.

Kõneanalüüs võtab öeldu üksipulgi lahti, pöörates tähelepanu kõneviisidele — eituse pehendamisele, mõttepausidele, ebakindlusele — mille kaudu analüüsida seda, kuidas kirjeldused on konstrueeritud selleks, et sooritada teatud tegevusi. Metafooride kasutamine, ironiseerimine (kritiseerimine) on kõik osa kõne taktikast, mis kannab kindlat eesmärki (Potter 1997: 62–64). Reaalne vestlus on alati segasem, sisaldades kõhklusid, pause ja täpsusi, kui mõni ettekavatsetud nii-öelda kuntslik dialoog või intervjuu (Samas, 3). Seega kirjeldus muutub analüütiliseks teemaks ning tähelepanu tuleb sellele pöörata, kuidas kirjeldus on kokku pandud ning kuidas see sisaldab olulisi omadusi selleks, et seda oleks võimalik efektiivselt kasutada. Üheks võimalikuks kõnetaktikaks on veel ka juba esitatu taasesitamine “Seega see, mida sa ütlesid.” Taoline taktika on tüüpiline telefonikõnedele, kuid sarnased protsessid ilmnevad ka institutsionaalsetes kontekstides (näiteks, klassiruumis, poliitilistel istungitel jm) (Samas, 67). Taolised kõnetaktikad on faktiloome taustsüsteemid, mida uurija analüüsi käigus avastab ning seejärel avalikkuse ette toob.

4.2.1. Veenmine

Kommunikatsiooni üheks peamiseks funktsiooniks on teose *Human Communication* autorite Burgoon, Hunsaker ja Dawsoni sõnul mõjutamine, öeldes et kommunikatsioon on ettekavatsetud ja oma eesmärkidele suunatud. Autorid lisavad, et enamus kommunikatsiooniakte proovib oma ümbritseva keskkonnaga manipuleerida (1994: 175). Antud töö jaoks on oluline küsimus, kas kõne käigus toimub või ei toimu teadlik veenmine. Burgoon, Hunsaker ja Dawson rõhutavad ka

veenmisest rääkides tahtlikku kavatsust mõjutada, sest mõjutamine võib toimuda ka nende sõnul mitteteadlikult. Mõõtmaks, kas ja millal on tegemist tahtliku veenmisega on eelpool mainitud autorid kokku pannud tabeli (joonis 1.), kus on sõnumi neli erinevat võimalikku veenmise astet: A, B, C ja D.

	Allikal on kavatsus veenda	Allikal ei ole kavatsust veenda
Vastuvõtja tajub kavatsust veenda	A. Veenmine (võimalik ettehoiatust)	B. Mitte veenmine (võimalik kooskõla)
Vastuvõtja ei taju kavatsust veenda	C. Veenmine (võimalik pettus)	D. Veenmise välistamine

Joonis 1. Sõnumi veenmise astmed (Burgoon, Hunsaker, Dawson 1994: 178).

Antud tööd huvitab variant C'st, kus mõjutusallikal on ilmne kavatsus sõnumi vastuvõtjat mõjutada. Kuid oluline on see, et erinevalt variant A'st, kus vastuvõtja tajub otsest survet mõjutaja poolt, jääb antud juhul otsene mõjutamine vastuvõtja poolt märkamatuks, mis muudab veenmisprotsessi mõjusamaks. Juhul kui vastuvõtja tajub otsest mõjutamist (variant A, näiteks müügimehe ja kliendi suhe) võib tekkida vastupidine kaitserefleks ning veenmine ebaõnnestub. Seega toimub veenmine paremini kui ei tajuta otsest survet ning kohustust käituda vastavalt. Autorite sõnul võib jääda tunne, et tegemist on mingil määral justkui petmisega (mingis mõttes kindlasti ongi) ning edukad veenjad peidavad oma tegelikke kavatsusi vastuvõtjate eest. Kuid see, kas petlik kommunikatsioon on hea või halb on ikkagi eelkõige sellest sõltuv, mis on nõ allika eesmärk (Samas, 178–180). Autorid lisavad, et siiski on olukordi, kus kõige parem veenmistaktika on oma veenmiskavatsustest ausalt rääkida ning oma sõnumiga tõestama, et vastuvõtjal on kõige targem ennast mõjutada lasta, sest tegemist on hästi argumenteeritud väidetega. Kõige halvem, mis võib juhtuda ja

rikub igasuguse veenmiskatse on pettusega vahele jäämine, sest usaldust on alati väga raske taastada (Samas, 180).

Seega võib öelda, et antud töö analüüsiks valitud materjal (peaministri aastalõpuintervjuu) on sobilik, kuna toimub tahtlik veenmine, mis on siis rohkemal või vähemal määral vastuvõtja poolt tajutud. Oma teoses räägib Schöpflin poliitilisest manipulatsioonist öeldes, et manipuleerimissüüdistuse saavad tihtilugu need väited, millega ei olda nõus ning ühtlasi ei osata täpselt seletada ka, miks ei olda nõus — seda sageli ka oma võimaliku ebakompetentsuse tõttu. Kuid autor lisab, et enamasti on tegemist ikkagi oskusliku poliittööriista poolt teadliku manipulatsiooniga (2012: 103–104), seda näiteks poliitreklaami, ettekavatsetud intervjuude ja muude strateegiliselt planeeritud tegevuste kujul. Võib oletada, et hulk inimesi on teadlikud erakondade võimu saavutamise eesmärgil manipuleerivast tegevusest, kuid justkui ei teadvustata seda. Põhjuseks võib olla, nagu Berger ja Luckmann toovad välja, poliitiline kord legitimeeritakse, viidates võimu ja õigluse kosmilisele korrale ning poliitilised rollid legitimeeritakse kui kosmiliste printsiipide esitused (Samas, 121).

5. ANALÜÜS

Eelnevalt, kolmandas peatükis näidati, kuidas Eesti poliitilise välja alusmodeliks on muutunud turundus ning antud analüüsi eesmärgiks on täpsemalt kirjeldada võimalikke taktikaid, millega poliitikas oma kuvandit luuakse ehk oma toodet müüakse. Mannheimi sõnul tuleks erakondade sotsiaalse reaalsuse olemust uurida ainult erakonna vaatepunktist lähtuvalt (1995: 147) — käesolev töö analüüsibki kuvandi loomist poliitilise organisatsiooni juhi vaatepunktist.

Analüüsi materjaliks on Taavi Rõivase 2015. aasta aastalõpuintervjuu³, milles analüüsitakse erinevaid kõnetaktikaid. Schöpflini sõnul on peaministri ülesandeks erinevad seisukohavõttud taandada ühele tähendusele, mille üle neil on ideaalis kontroll, selleks et tagada juhitav tervik, mis sisaldab erinevate indiviidide lõputuid impulsse. Kuid probleem tekib siis kui juhtkond läheb nõ liiga kaugele (2012: 262–263). “Liiga kaugele” minemiseks pean seda, et oma eesmärkide saavutamise nimel viiakse kirjelduskeel reaalsusest lahku. Järelduste osas viiakse omavahel kokku töös eelnevalt mainitud kuvandi loomist puudutavad punktid ning kõneanalüüsi tulemused, selleks et vastata küsimusele — kui palju võib fakte moonutada, selleks et endiselt usutavalt mõjuda ning kuidas seda tehakse?

5.1. Poliitilise kuvandi loomine 2015. peaministri aastalõpuintervjuu näitel

Antud peatükis analüüsitakse etnometodoloogias juhinduva kõneanalüüsi kaudu peaminister Taavi Rõivase 2015. aasta aastalõpuintervjuud. Potteri sõnul peaks kõneanalüüsi teostava uurija positsioon jääma agnostiliseks, sest tegemist võib olla

---

³ Kättesaadav internetis: <http://etv.err.ee/v/paevakajasaated/saated/1ff24e39-a675-4308-b67f-1ef8d0a83fc8/aastalopuintervjuu-peaministriga-2015>

kohati ka lihtsalt spontaanse kõnega (näiteks *live* debatid) ning igas kõneaktis ei saa näha ettekavatsetud taktikat, kui just pole tegemist hoolikalt plaanitud, harjutatud, konstrueeritud kõnega (1997: 64–65) — milleks on näiteks antud analüüsis kasutatud peaministri aastalõpuintervjuu⁴. Seda, kuidas poliitilises kõnes edastatakse teadmisi inimeste üldisesse teadmiste kogumisse ehk kuidas luuakse poliitilist kuvandit endast, on võimalik analüüsida, pöörates tähelepanu kõne edastamise detailidele ja viisidele, kuidas asjadest räägitakse ehk faktide konstrueerimise taktikatele. Taolised taktikad moodustavad peeneid mustreid, mida analüüsid on võimalik teha laiemaid järeldusi antud faktilise diskursuse kohta. Certeau sõnul on „[p]oliitikas reaalne see, mida paneb uskuma millelegi teisele osutamine. Iga partei saab usutavaks tänu sellele, mida ta ise oma osutusest usub ja mida ta teisi sellest uskuma paneb ning mida ta oma vastasest usub ja mida ta teisi tollest vastasest uskuma paneb.” Küsimus on seega selles, kui usutavalt suudab poliitik kirjeldusi faktide pähe esitada, kasutades selleks erinevaid kõnetaktikaid.

Peaministri aastalõpuintervjuu, mis toimus 28.12.2015 ning kestab kokku 43.09 minutit, analüüsin sellest ajavahemikku 01.48 – 28.34. Antud lõigus keskendutakse peamiselt Eesti sisepoliitilistele teemadele ning analüüsi alla tulevad ainult peaministri poolt antavad vastused, mitte intervjuueerija suunavad küsimused.

Kõneanalüüsi esimene osa keskendub töö metodoloogia peatükis kirjeldatud kõnetaktikatele, mida kavatsen näitlikustada peaministri aastalõpuintervjuu näitel. Taktikatest valisin välja järgnevad: (1) vastutuse hajutamine; (2) mõttepausid ja ebakindlus; (3) metafooride ja iroonia kasutamine.

Teiseks teostan nii-öelda esitatud faktide järelepärimise, mille eesmärgiks on tõestada, et eelpool nimetatud taktikad on tihtilugu pelgalt taktikad, millega proovitakse kirjeldused muuta justkui faktilisteks, et anda neile suurem usutavus, tänu millele individid (potentsiaalsed valijad) on nõus antud teadmisi vastuvaidlemata oma teadmiste kogumisse sisestama — tänu millele kogu institutsionaalne tasand ühiskonnas koos püsib.

---

⁴ <http://etv.err.ee/v/paevakajasaated/saated/1ff24e39-a675-4308-b67f-1ef8d0a83fc8/aastalopuintervjuu-peaministriga-2015>

5.1.1. Vastutuse hajutamine

Esimese asjana püütakse intervjuus näitlikustada neid momente, kus toimub taktikaline vastutuse hajutamine. Schumpeter ütleb, et poliitikud hindavad keelepruuki, mis meelitab masse ja mis ei paku suurepärasest võimalusest mitte ainult vastutusest kõrvale hiilida, vaid ka rahva nimel vastaseid hävitada (Schumpeter 2002:82). Teiseks pööratakse tähelepanu nendele nüanssidele, mil viisil toimub vastutuse hajutamine, sest Potteri sõnul on sõnastused kõnes tehtud tegevused, mis pakendavad eelneva suhtluse, selleks et valmistada ette tulevane (Potter 1997: 48).

Vastutuse hajutamine leiab aset kohe intervjuu esimese küsimuse vastuses, mis puudutas parlamendi hetkeseisu ning rahulolu sellega. Küsimusele, kas kuue erakonnaga parlament on parem parlament, vastas Taavi Rõivas järgnevalt: „(hingab sisse, vaatab ülesse) *No (..) üldiselt on ju nii, et mida rohkem on ee poliitilisi jõudusid parlamendis seda paremini see peegeldab rahva tahet agaa /---/“ (Peaministri aastalõpintervjuu 2015: 2) Antud vastuses võtab peaminister endalt vastutuse ära viidates sellele, kuidas asjad üldiselt on, selle asemel, et anda küsimusele otsene vastus, kas antud hetkel on tegemist parema parlamendiga kui varasemalt. Järgnevalt kasutab Rõivas võimalust, vihjates oma võimalikule arvamusele valitsuse kohta, öeldes irooniliselt, et „/---/ (..) *eks tõsi on ka see, et õõ vähemasti (kissitab silmi) ühe uue parlamendi partei tulek on tekitanud ikkagi sellise ütleme, et uut kultuuri, mida võib olla (vangutab pead) nooh tavaliselt pole olnud ütleme siis nii.“ (Samas, 2) Ironia kasutamine, millest tuleb täpsemalt juttu hilisemas peatükis, annab vastusele teatud abstraktsuse astme, mis vähendab tõenäosust antud teemal jätkata, mis sobib kokku vastutusest eemale hoidmise taktikaga.**

Küsimusele⁵, mis puudutas otseselt vastutuse võtmist Estonian Airi pankroti eest, oli vastuseks „*Nojah kui see oleks, vaid nii lihtne (hääletooni kõvenemine), et kirjutaks kogu teema majandusministri kraesse küll siis oleks lihtne küsimusi ühiskonnas lahendada /---/.“ (Samas, 26). Tegemist on taas kord abstraktse vastusega, mis viib vastutuse kõnelejalt eemale. Lause algab noh sõna rõhutades, mis annab EKSS⁶i järgi öeldavale juba eos kõhkleva, ebaleva varjundi. Esmalt viitab vastus sellele, et küsimusele on ilmselgelt väga keeruline vastata ning teiseks vihjab Rõivas, et*

---

⁵ Te kaitsesite Juhan Partsi aga avalikkus küsib, et kes siis vastutab näiteks Estonian Airi pankroti eest? (Samas, 25)

⁶ Eesti Keele Seletav Sõnaraamat, <http://eki.ee/dict/ekss/index.cgi?Q=noh>

niisamuti nagu ei saa otseselt kõiges juhtunud süüdistada majandusministrit, ei saaks sama teha ka valitsuse juhiga ehk tema endaga. Ühtlasi on taas kord tegemist kergelt ironiseeriva vastusega viidates sellele, et see on loomulik, et ühiskonnas ongi asjad keerulised ning keegi justkui ei peagi või ei saagi vastutada nende asjade eest, mis seal keerulises struktuuris aset leiavad.

Järgmiseks näiteks on erinevatest taktikatest läbi põimunud vastus küsimusele nr 33, mis puudutas valitsuses aset leidnud kaua kestnud koalitsioonikõnelusi ning intervjuueerija otsesest küsimust, kas valitsus oli suvel kukkumisoos. Vastus oli järgnev „(hingab sisse, vaatab ainiti ühe punkti) *no need ä sammud, mida suvel tehti õõ olid kindlasti (kissitab silmi) sellised, mis (...) valitsuse (...) tööle kasuks ei tulnud, et õõ mitte ainult ju (..) ei ole küsimus sellest õõ sotside volikogu üsna õõ (kissitab silmi) mm niimoodi tiheda tulemusega või või 50 50 peaaegu hääletusest, vaid küsimus on ikkagi selles, et mitmed erakonnad õõ sealhulgas õõ Vabaerakond sealhulgas ka EKRE olid valmis koostööd tegema ka Edgar Savisaare juhitava Keskerakonnaga jaa (venitus) selliseid katseid valitsust kukutada on ju pidevalt eks õõ neid, kes hoiavad põialt sellele, et oleks palju segadust eks neid leiab alati aga oluline on see, et me oleme suutnud õõ meeskonda koos hoida oluline on see, et valitsus tegelikult toimib igati hästi (kortsutab kulmu) ja see kui te küsite, et kas sotsid on teinud kuidagi elu ebamugavaks siis õ ega me olemegi kõik (vaatab silma) ju poliitikas ju ka konkurendid ka siis kui Reformierakond kolmandat korda (..) valimised võitis õõ (...) ma arvan, et igas teises erakonnas ikkagi vaadati, et no miks nüüd jälle nemad pälvisid valitsuse usalduse ja ma mõistan seda ja ma seda enam oskan olla tänulik kõigile neile inimestele, kes õõ toetasid Reformierakonda selle vastutuse kandmisel.“ (Samas, 34). Vastuse algus oli võrdlemisi ebakindel, sisaldades palju pause ning kõhkklusmomente, kuid tegemist oli pigem hoovõutuga, mis eelnes küsimuse ümber suunamisele ehk vastutuse hajutamisele. Vastuses kajastub, et kui ka olid teatud tegevused, mis võisid viidata võimalikule kukkumisoosule, siis nendes olid süüdi nii EKRE kui ka Edgar Savisaar isiklikult ja Keskerakond, mitte antud valitsuse juhtkond. Enne oma positsiooni kinnitamist hea valitsuse juhina, kasutab Rõivas taas kord ironiseerivat taktikat vastutuse hajutamiseks, öeldes et “/---/ **selliseid katseid valitsust kukutada on ju pidevalt /---/**” mis justkui ütleb, et kõik, mis leidis see kord aset koalitsiooniläbirääkimistel on tavaline ja tegelikult mingisugust ohtu ei ole, sest oht on kogu aeg ja see ei mõjuta valitsust. Vastuse lõpetuseks kinnitab vastaja oma positsiooni Reformierakonna liidrina kui võitjana ning vastuse alguses ilmnenu*

ebakindlus ja potentsiaalne võimalik vastutuse võtt on hajutatud. Alvensson rõhutab, et intervjuusid tuleb paralleelselt analüüsida ka organisatsiooni-situatsioonist lähtuvalt (Alvensson 1996: 31) ehk antud juhul on peaministril ilmselge kohustus kinnitada, et tema kui Reformierakonna juhi valikud valitsuse moodustamisel on olnud õiged ning valijad tegid ja teevad ka edaspidi õigesti kui hääletavad Reformierakonna poolt.

Kahele järjestikusele küsimusele (37 ja 38), mis puudutas ministrite vahetusi ning valitsusest lahkumist olid vastused sarnased „*Noo seda on otsustanud sotsiaaldemokraatliku erakonna juhatus jaa (...) mul peaministrina on põhimõtteliselt võimalus öelda, et üks või teine minister ministrivahetus ei sobi (kissitab silmi) aga kindlasti ei ole mul põhjust öelda, et /---/*” (Samas, 38) Antud juhul tuleb vastusest välja, et põhimõtteliselt peaks peaminister ka vastutama, kuid antud juhul puudub selleks otsene vajadus, sest vastutavad juba teised. Teiseks, mis puudutas Urve Palo lahkumist valitsusest oli vastuseks „*No eks seda peab tema enda (hääletooni ägestamine, tempo kiirenemine) käest küsima aga ta on sellel teemal ju andnud ka pikki intervjuusid ja ja küllap siis õõ sai isu valitsuse liikmena töötamisena otsa, et seda tuleb ju ka aktsepteerida (õlgade kehitus, muie).*” (Samas, 40) Tegemist on ironiseeriva vastusega, mis lükkab samuti vastutuse kellelegi teisele kui vastajale endale ehk antud juhul oli vastuseks, et Palo on oma lahkumises ise süüdi. Hilisemas faktide järelpärimise peatükis tulen antud küsimuse ja vastuse juurde tagasi, et näitlikustada peaministri võimalikku vastutuse võtmise vajadust antud küsimuses.

Järgnevalt tuvastan kõnes, lisaks vastutuse hajutamisele, ka teatud tegevuse, mis esineb Potteri sõnul alati paaris — süüdistusele järgneb tavaliselt eitus (Potter 1997: 58). Näiteks süüdistavale küsimusele, kas valitsus veeretab vastutust eemale? (Samas, 63) oli vastuseks eitus „*ei siiski ka valitsus andis eesmärgid /---/.*” (Samas, 64). Küsimusele, mis puudutas Keit Pentus-Rosimannuse määramist välisministriks ja küsimusele Tallinna sadama skandaali kohta (Samas: 43, 57), järgnenud eitused „*noh jah tõsi on ju muidugi ka see, et (hääletooni tõus) ee mitte kellelgi (mõtlik) vähemalt mina ei ole kuulnud mitte kellelki ühtegi etteheidet ee Keit Pentus-Rosimannuse tööle väliministrina (kinnitav toon) ja ja teda rünnati nii öelda küljelt teiste teemadega jaa eks (takerdub) see kui ta saab oma tööd teha parlamendis isiklikult tema jaoks õõ võib olla lihtsam, et sest ma arvan, et keegi meist ei kujuta isegi ette kui halb on see olukord kui sind rünnatakse just sinu (käega vibutus) perekonna kaudu ja ja selliste teemadega, kus sul enese kaitsemise võimalused on suhteliselt piiratud.*” (Samas, 44) ja „*/---/ toimetasid nii nõukogu kui ministrite eest varjus ei ole küll ühtegi viidet*

sellele, et õõ et seda oleks saanud kuidagi mürkata (..) /---/.” (Samas, 58) Süüdistusele järgnesid Potteri (1997) mõistes nõ pehmendatud eitused, mida on publikul kergem vastu võtta. Rõivas ei välista, et avalikus sfääris on võib-olla mingisuguseid vastukajasid olnud tema otsusele Keit Pentus-Rosimannus ametisse määrata, kuid need võimalikud vastukajad ei puuduta mitte välisministri tööd, vaid pigem tema pereelu. Rõivas üritab ühtlasi ka Bachmanni (2009) mõistes siltide kleepimist pehmendada, olles teadlik, et isegi kui selgub, et süüdistus oli alusetu, jääb süüdistatule midagi sellest siiski külge. Vastusest, mis puudutas Tallinna sadama kriisi, kajastub põhimõtte, et valitsusel puudus võimalus asjast teadlik olla.

Potteri sõnul sündmus konstrueeritakse ja reaalsus formuleeritakse selleks, et rahuldada praegusi nõudeid süüdistustele vastamiseks (Potter 1997: 47). Esimesel juhul kuulub süüdistusele vastamisel üheks nõudeks üldine arusaam, et poliitiku eraelu ei tohiks kuidagi kuuluda arutelu alla, isegi kui see võib otsapidi ikkagi tema karjääri puudutada ning teisel puhul antud ajahetkel puudus võimalus olla asjast teadlik.

Antud analüüsi osa juhtis kõnes tähelepanu pöörama indeksiaalsuse printsiibile ehk kohtadele, kus on oluline see, mille jaoks ühte või teist asja öeldakse. Potter ütlebki, et kirjeldustel on indeksiaalne loomus ja need on loodud täpselt sellisel viisil, et saavutada oma eesmärgid (Potter 1997: 45). Käesoleval juhul oli loodud kirjelduste eesmärk tähelepanu kõrvale juhtida ning oma vastutust hajutada. Analüüsi põhjal võib veel lisaks öelda, et vastutuse hajutamine kui kõnetaktika üks vorme esines analüüsitavas tekstis harva iseseisvalt ilma teiste kõnetaktikateta. Enamasti olid omavahel integreeritud ironiseerimine, abstraherimine ja mõttepauside kasutamine. Veel ühe tähelepanekuna võib öelda, et enamus vastuseid algas sõnaga *noh*, mille eesmärgiks on rõhutada teatavat suhtumist öeldu kohta, mis teenib vastutuse hajutamise eesmärki — juhtida tähelepanu küsimuse keskmest eemale, ilma et tekiks soov algset korrata.

5.1.2. Mõttepausid ja tüüpväljendid

Järgnevalt tuuakse analüüsitavast tekstist välja mõttepausid kui ühe kõnetaktika, mida poliitilises kõnes kasutatakse. Potteri sõnul pole kindlad kõnetaktikad alati küll

tahtlikult kasutatud, kuid omavad alati tahtlikke tagajärgi (Potter 1997: 67), antud põhimõttest juhindub ka käesolev analüüsi osa. Kõnes selgemini esinenud pausid lahterdati nelja erinevasse kategooriasse enne või pärast mida mõttepause kasutati: (1) vastandumine; (2) metafoori või vanasõna kasutamine; (3) vastutuse hajutamine ja ebakindlus; (4) oma arvamuse rõhutamine. Antud kategooriate abil analüüsiti võimalikke mustreid, mis iseloomustavad mõttepauside esinemist antud kõnes. Kokku esines 31 selgemini eristuvat mõttepausi: 20 pikka (...) ja 11 lühikest (..). Mõttepauside alla ei kuulu kõnes kasutatud õõ, õ, eemn, ä, ee häälightsused, mida võib samuti mõttepausidena tõlgendada, kuid analüüsitavateks mõttepausideks on need kohad kõnes, kus leidis aset hetkeline vaikus.

All olevas tabelis on näha, et kõige sagedamini (10nes intervjuu vastuses) kasutati kõnes mõttepause vastandumise eesmärgil. Peamiselt esines paus enne seda, kui rõhutati seda, kellele vastuses vastanduti — otseselt konkurentidega (EKRE nr4, Vabaerakond nr14, Edgar Savisaar nr 46, nr 48, nr 50 ja Keskerakond nr 50, nr 52) ning kaudsemalt kõigi nendega, kelle arvamus või arusaam ei ühti peaministri omaga (8, 12, 20, 36).

Teisena kasutati mõttepause (kuues intervjuu vastuses) kõige enam oma arvamuse rõhutamiseks ning ühtlasi olid vastused seotud tulevikuks lootuse andmisega. Kolmandaks esinesid mõttepausid vastutuse ja ebakindluse hajutamiseks (küs 34, 38, 58), kuid vastuses nr 2 mõttepausid pigem tekitasid vastuses ebakindluse. Neljandaks esinesid mõttepausid enne metafooride ja vanasõnade kasutust (12, 22, 32) — justkui uuele mõttele siirdumise taktikana.

14. korral esineb pausi kasutatud lauses sõna mina, me, ma, Reformierakond, valitsus ning kuuel korral on sõnu rõhutatud. Antust võib välja lugeda, et rõhutamaks oma arvamust, on kõnes teadlikult pause kasutatud, et kuulaja koondaks oma tähelepanu öeldule.

Tabel 1. Mõttepausid (peaministri intervjuu põhjal)

Kategooria	(..) ja (...)
(1) Vastandumine	4) see, mida (...) EKRE on esindanud /---/ mida Mina tahaksin näha — vastandumine EKREga, konkurendiga. 8) (...) ka mitmed need, kes tegelikult — vastandumine nendega, kes valimistel head tulemust ei saanud.

	<p>12) (..) edu läbi rapsimise ja rusikaga vastu lauale löömise — vastandumine kõigi nendega, kelle meelest koalitsiooni kõnelused kestsid liiga kaua.</p> <p>14) (...) mõnes küsimuses on mul raske — vastandumine Vabaerakonnaga.</p> <p>20) kui on (...) etteheited kellegi — vastandumine nendega, kellel on etteheiteid Juhan Partsi poliitilise tegevuse kohta.</p> <p>36) ütleme, et poliitikavaatlejate maiuspala agaa (...) tegelikult kui nüüd mõelda, kas see kui Eestis pidevalt valitsused vahetuksid nii nagu 90ndatel vahepeal oli — vastandumine poliitikavaatlejetaga ehk vastandumine väljaspool otsest poliitilist välja asetsevate agentidega ja vastandumine ka varasemate valitsustega.</p> <p>46) et õõ (...) küllap ta on ka — vastandumine Edgar Savisaarega, tunda on ka ebakindlust.</p> <p>48) Jah see (selge hääl) sõnavõtt, mis oli Edgar Savisaarel /---/ (..) aasta tagasi ma — vastandumine Savisaarega.</p> <p>50) (..) noh ma ei tea — vastandumine Savisaarega ja kogu Keskerakonnaga.</p> <p>52) (...) ega neil see seis lihtne ei ole — vastandumine Keskerakonnaga, justkui neil, Reformierakonnas on seis lihtne.</p>
(2) Enne vanasõna või metafoori kasutust	<p>12) (..) või või haamriga lukku niimoodi</p> <p>22) (...) ma arvan, et vanarahval</p> <p>32) (...) Andres, Pearu või või Lotte (muigab)</p>
(3) Vastutuse hajutamine, ebakindel	<p>2) no (..) üldiselt on ju nii (..) tõsi on ka see</p> <p>34) sellised, mis (...) valitsuse (...) tööle kasuks ei tulnud, et õõ mitte ainult ju (..) ei ole küsimus sellest /---/ Reformierakond kolmandat korda (..) valimised võitis õõ (...) ma arvan – küsimuse ümber suunamine, minult teistele ehk vastutuse võtmise hajutamine, hiljem Reformierakonna kui võitjate kinnitamine ehk tekitatud ebakindluse hajutamine.</p> <p>38) jaa (...) mul peaministrina on põhimõtteliselt</p>

	<p>võimalus öelda — aga antud hetkel vastutavad teised ministrite vahetuse eest.</p> <p>58) toimetasid nii nõukogu kui ministrite eest varjus ei ole küll ühtegi viidet sellele, et õõ et seda oleks saanud kuidagi märgata (..) — valitsus ei ole Tallinna sadama kriisis vastutav.</p>
<p>(4) Oma arvamuse rõhutamine</p> <p>Lootuse andmine, et tulevikus on asjad paremini, kuna on kindel plaan</p>	<p>26) (...) mis minu jaoks on olnud kogu selle aja jooksul väga oluline on see, et mitte keskenduda</p> <p>28 (...) ma siiski usun ja loodan /---/ aga eks elu näitab</p> <p>36) (..) kohe peale valimisi (kinnitav toon) me vaatasime /---/ (...) me leidsime selle koosluse ja selle kooslusega me kavatsime minna edasi ka järgmistel aegadel /---/ tegelikult mõistavad et õõõ (...) on vaja valitsusel sissetöötamisega on vaja aega, et asju ellu viia (..) ja ei pea valitsused vahetama vähem kui aasta tagant et õõ tuleb valitsustel anda ikkagi aega töötamiseks ka.</p> <p>42) õõ (...) vajas ikkagi veenmiseks – peaministri poolt on tehtud suur töö, tänu kellele on Marina Kaljurand välisminister hetkel ja kuigi naisi on raske veenda, et nad poliitikasse läheksid, siis Taavi Rõivas sai sellega hakkama.</p> <p>54) et tulevik on pigem selles suunas, et ega (...) — lootus, et tulevikus valivad vene emakeelega inimesed kedagi muud peale Keskerakonna.</p> <p>66) (..) aga me pürgime selle poole ja meil on ka konkreetsed mõtted — on lootust, et tulevikus saab teadus rahastatud eelarvest 1% ulatuses.</p>

Teatud tüüpväljendite kasutamine kõnes võib tahtlikult või mitte tahtlikult tekitada kuulajas ebakindlust või vastupidi aidata luua kindlust. Kindlad tüüpväljendid ja sõnad aitavad nii poliitilises kõnes kui ka reklaamis valijatele oma sõnumit usutavalt edastada. Bachmann (2009) nimetab seda subjektiivsuse tõe reeglaks ehk inimese suhtumine võib muutuda vaid juhul, kui ta usub, et saadud teave on tõene või ausalt esitatud. Kuid teatud väljendite kasutamine võib omada vastupidist efekti, muutes öeldu ebakindlana näivaks ning ebausutavaks. Järgnevalt tooksin välja kõnes enam kasutatud tüüpväljendid, mis vastavalt väljendusviisile ja kontekstile mõjusid kas

kehtestavalt (tekitasid kindlust, usutavust) või vastupidi panid kuuldus kahtlema.

Üheks peamiseks kehtestavaks väljendiks, mille kasutamise eesmärk oli sõnumi tõe väärtuse suurendamine, oli sõna “**tegelikult**” — 10 korda. ÕS'i andmetel⁷ on sõna “tegelikult” tähendus — tõeliselt, päriselt. Kuidas lugu tegelikult oli ehk siis kui tegemist oleks olnud reaalse faktidega peaks sõna “tegelikult” kasutuse vajadus puuduma (sest fakt iseenesest juba on tegelik).

Teisena enim kasutatud sõna, moodustamaks erinevaid väljendeid, oli “**tõsi**” (tõsi on see; tõsi on ka see, üks tõsi on; jah tõsi on). Antud väljendeid kasutati kõnes peamiselt enda (oma sõnumi) kehtestamiseks ja ütlemaks — ausõna, mina räägin tõtt. Kuid samas mõjus väljendi kasutamine ka kohati pigem vastupidiselt, muutes sõnumi sisu kõhklevaks ja vastutusest eemale vingerdavaks.

Kolmel korral kasutati väljendina sõna “päris”, mis mõjus iga kord ebakindlust ning kahtlust tekitavalt. Näiteks, päris õige ei ole olnud; ei ma ei ütlen päris seda; päris kõike ei näita — tekib tunne just kui üritatakse vastutusest kõrvale kalduda. Sarnaselt mõjusid ka väljendid nagu “ma ütlen ausalt” ja “tunnistan” ausalt, mida kasutati samuti oma arvamuse kehtestamise eesmärgil.

5.1.3. Metafooride ja iroonia kasutamine

Teatud väljendite kasutamine kõnes nagu iroonia ja metafoorid, viitavad Potteri sõnul sellele, et nende figuratiivne kvaliteet annab neile sellise robustsuse, et neile on raske vastu astuda — taolisi väljendeid kasutatakse peamiselt selleks, et lõpetada arutelu vastu vaidlemiseta (Potter 1997: 64). Järgnevalt tuuakse analüüsitava intervjuust välja kohad, kus peaminister kasutab metafoore ja vanasõnu selleks, et arutelu küsimuse üle lõpetada vastuvaidlemata. „/--- / (...) ma arvan, et vanarahval on õigus kui ta ütles, et ehm ühtegi suppi ei sööda nii kuumalt kui ta keedetakse nii, et ma arvan, et selle teemaga on sama moodi“ (Samas, 22). Antud kohas kasutab Rõivas vanasõnalist ütlust, selleks et lõpetada edasine (pigem süüdistav) arutelu kolleeg Juhan Partsi teemal. IRL-i puudutaval teemal kasutab Rõivas kaitsetaktikana ja teema lõpetamiseks eelnevale sarnaselt metafoori, öeldes, et: „/--- / *anname natuke aega atra*

---

⁷ <http://eki.ee/dict/qs/index.cgi?Q=tegelikult&F=M>

seada anname aega IRL-i ministritele tööd teha ja jaa küllap ka need reitingu numbrid paranevad.“ (Samas, 24).

Küsimustele mitte vastamiseks ja tõrjumiseks, kasutab Rõivas samuti metafoore. Vastates küsimusele, kumb on mõjukam poliitik, kas Marju Lauristin või Jevgeni Ossinovski, vastab Rõivas järgnevalt: „(tõmbab hinge) *noo ma arvan, et neid tabeleid võib (õrn muie) meelelahutusrubriigina ju põnevusega jälgida (muigab), et minu jaoks oli palju põnevam küsimus see, et õõ kes on õõ mm õõ mõjukam, kas ee (...)* Andres, Pearu või või Lotte (muigab), et jälle selline tabel tehti sama kontserni poolt, et üks ma arvan, et need tabelid on tehtud pigem selleks, et lugejaid leida, et päriseluga on neil suhteliselt vähe pistmist.“ (Samas, 32). Antud vastusest peegeldub lisaks veel ka muiete näol üleolevat ironiat — poliitikud tegelevad päriseluga, erinevate uuringute läbiviijad ilmselgelt millegi muuga.

Järgmisena tuleb metafoori figuratiivne kvaliteet kasuks, kui vastus puudutab Edgar Savisaare poolt juhivat Keskerakonda „(ohe, hingamine) (...) **Jah see** (selge hää) **sõnavõtt**, mis oli Edgar Savisaarel seal Tondirabas see ikkagi oli selline maskide langetamise sõnavõtt.“ (Samas, 48) “No **jah, siiski** ma ütleks, et õõ see maskide langemine, mis õõ on nüüd toimunud, kus Edgar Savisaar **üha enam** võtab selliseid **selgelt** Kremlimeelseid hoiakuid noh ma ei tea, kas see on nüüd **positiivne**, et on maskid langenud või tuleks ikkagi tähtsamaks pidada seda, et on negatiivne, et üldse sellise arvamusega erakond **on hetkel** Eestis kõige populaarsem väidetavalt.“ (Samas, 50) Antud väljendi kasutamine aitab kõnelejal taandada küsimuse justkui binaarsete opositsioonide tasandile hea *versus* halb. Savisaar kui kunagine maski kandja on nüüd oma tõelise loomuse paljastanud ja kõik peaksid nägema, kellega tegelikult tegemist on. Rõivas kasutab Bachmanni (2009) mõistes *Argumentum ad hominem* võtet, mille kasutajad lähtuvad eeldusest, et kui ei meeldi inimene, siis ei meeldi ka tema esitatud ideed, seisukohad ja tegevus. Eesmärk on jätta Savisaarest kui maskikandjast valetaja mulje, mis peaks automaatselt muutma kogu Keskerakonna poliitika valelikuks. Ühtlasi kleebib peaminister opositsiooni esindajale külge valetaja sildi (Bachmann 2009), teades, et taoline taktika elab üle isegi selle kui süüdistus osutub alusetuks, midagi jääb sellest süüdistatule ikka külge. Intervjueerija adresseerib ründava küsimuse Savisaare arvele öeldes, et Tema väidab, et Reformierakond on Tallinna sadama juhtumise süüdi. Rünnakule lõikab Rõivas intervjuus vastusega vahele „**nooh jahh siin ta ajab küll õ pehmelt öelda pada /---/**“ (Samas, 58). Taoline vastuse algus asetab vastaja küsimusest automaatselt kõrgemale

positsioonile, väites ja rõhutades oma robustsuses, et teine pool ei saa mitte midagi aru. Peaminister annab ka kinnitava vastuse, et olemasolev valitsus, mitte nagu eelmised, on endast kõik andnud ning see küsimus ei peaks enam arutluse alla tulema „Ütleme nii, et õõ valitsuse pikaajalisuse saladus on alati see, et kas suudetakse erimeelsused ära lahendada või lüüakse need kuidagi kirvega või või haamriga lukku niimoodi, et õõ keegi (kissitab silmi) jääb õõ niimoodi okas hinges õõõ kättemaksu ihtuma, et õõ (kissitab silmi) me oleme seni suutnud ikkagi (kiire tempo) kõik küsimused lahendada selliselt, et kellelgi rusikat taskusse ei jääks.“ (peaministri aastalõpuintervjuu 2015: 12)

Viimase näitena metafooride kasutamisest vestluse lõpetamiseks võib vastuse tuua, mille Rõivas andis, kui küsimus puudutas avaliku teenistuse eelarve kokku tõmbamist 1% ulatuses: „/---/ see on pigem selline väikene väikene kruvikene, mis mis õõ aitab ikkagi igal juhul mõelda, et õõ millised funktsioonid, mille jaoks, (takerdub) kuidas neid asju saab paremini teha, et koguaeg peab olema iga avaliku sektori juhil selline õõ heas mõttes kruvikene, mis õõ mis õõ tuletab meelde (kissitab silmi), et õõ alati küsi, kuidas saab paremini.“ (Samas, 64)

Järgnevalt tuuakse välja kõige selgemad momendid, kus küsimusele vastates kasutati kõnetaktikana irooniat. Koalitsioonist lahkunud Vabaerakonna maailmavaadet kommenteerib Rõivas järgnevalt „(kehitab õlgu, vaatab eemale, muigab, hingab sisse) mmh nooh kui teaks, milline see on siis võiks isegi meeldida aamn aga õm eks nad otsivad seda jätkuvalt ja **mõnes küsimuses on mul raske** neist aru saada tunnistan ausalt, et tegelikult nende tulek oli ju palju lubav (kergitab kulme, žestikuleerib kätega) see tõi Eesti poliitikasse kindlasti uut ootust.“ (Samas, 14) Lisades, et „(vaatab ülesse, hääletooni tõus) mma arvan, et mingil määral kindlasti, et õ nad lubasid teha asju uut moodi eks selliseid uut moodi teha lubajaid on ju varem ka olnud /---/.“ (Samas, 16) Vastusest võib välja lugeda, et Vabaerakond on ise selles süüdi, et neid antud hetkel koalitsioonis pole ning taolisi juhtumeid on varem ka nähtud ning siinkohal on sobilik teema lõpetada. Sõna noh lause alguses rõhutab EKSS'i järgi teatavat suhtumist, milleks antud vastuses on selgelt üleolev hoiak oma konkurendi üle. Intervjueerija ei anna sellel korral kohe järgi ning lisab arutelu jätkuks, et reitingu poolest läheb mõlemal uuel tulijal nii EKREl kui ka Vabaerakonnal väga hästi (Samas, 17). Küsimuse tõrjub vastaja ironiseerides eemale, öeldes, et „noh eks see reiting on ka selline suhteline asi, et õõ poliitikas loevad ikkagi need reitingud, mida valijad edastavad valimispäeval, et õõ eks me näeme **iga**

kord (kissitab silmi) selle nelja aasta jooksul igasugu kõikumisi ja ja see ei ole alati nagu see, mille järgi üks poliitik ennast joonduma peaks, et kui ainult reitingutele mõtleks siis ei oleks meil riigimehelik üldse võimalik olla.“ (Samas, 18). Antud juhul võib vastusest oletada, et peaminister ei pea neid konkurente, kes mõtlevad pidevalt reitingutele, riigimehelikeks ning sellel teemal ei ole mõtet enam jätkata. Töö eelnevas osas on aga selgelt välja toodud, et Reformierakond keskendub samuti reitingutele ning valijate häälte püüdmisele. Sarnaselt Vabaerakonna ebaõnnestumises poliitikas, on ka konkurent Urve Palo lahkumises poliitikast väidetavalt süüdi tema ise. Vastates küsimusele, miks lahkus Urve Palo poliitikast (Samas, 39) järgmiselt: „*No eks seda peab tema enda (hääletooni ägestamine, tempo kiirenemine) käest küsima aga ta on sellel teemal ju andnud ka pikki intervjuusid ja ja küllap siis õõ sai isu valitsuse liikmena töötamisena otsa, et seda tuleb ju ka aktsepteerida (õlgade kehitus, muie).*“ (Samas, 40)

Intervjuus esines ka vähem selget konkurentide üle ironiseerimist, näiteks „*Kahjuks on tõesti nii, et õ see aasta on toonud Eesti poliitikasse (kissitab silmi) vähem salongikõlbulikkust õõ ma ei räägi siin üldse ainult EKREst, kes valis oma poliitiliseks egiidiks sellise hirmutamistaktika rääkides inimestele (hääletooni ja tempo vahetus, kulmu kortsutus) küll kohe kukub kõik kokku noh nüüd aastalõpuks on nüüd ma arvan inimestele selgeks saanud järjest rohkem, et sellel jutul ei olnud väga asjalikku sisu /---/.*“ (Samas, 6) ja „*--- / siis oioi kui palju oli neid, kes ütlesid, et ei (rõhutav) julgeolekust saavad kõik ühtemoodi aru ka Edgar Savisaar saab sama moodi aru ütlesid seda mitmed teised erakonnad ütlesid seda poliitikavaatlejad ja ma (kissitab) hea meelega vaataks, et mida nad täna ütlevad peale seda kui nad on loodetavasti näinud või kuulnud seda Edgar Savisaare kõnet seal Tondiraba jäähallis.*“ (Samas, 48).

Seega võib öelda, et intervjuus tuleb selgelt välja tendents, et koalitsioonipartnereid ning enda positsiooni kaitstakse ja kõike, mis on opositsioonis või valitsusest eemal (poliitikavaatlejad) tõrjutakse taktikaliselt eemale. Antud analüüsi osas kehtib Potteri väide, et sündmused konstrueeritakse ja reaalsus formuleeritakse selleks, et rahuldada praegusi nõudeid süüdistustele vastamiseks (Potter 1997: 47). Kirjeldused (ehk vastused) on kõnes nii ülesehitatud ja kasutatud sellisel viisil, et need sobiks täpselt selle tegevusega, mida antud ajahetkel tehakse. Taoliste kirjelduste eesmärk on hajutada kahtlused ning välistada lisaseletuste andmine. Ühtlasi on tegemist reklaamipsühholoogia mõistes printsiibiga

“välisoht liidab” võttega, kus rõhutakse võimalikule väljastpoolt tulenevale ohule, mis peaks grupiliikmeid liitma ning sellises olukorras alluvad Bachmanni sõnul inimesed rohkem liidrite mõjule (Bachmann 2009: 238–259) — Rõivas tagab Eesti rahva julgeoleku, mitte ükski teine poliitik. Lisaks võib öelda, et apelleeritakse hirmule, sest sõnumis on peidus varjatud hoiatus (Samas, 238–250), — kui inimesed ei järgi peaministri soovitusi, siis see on neile otseselt või kaudselt kahjulik.

5.2. Faktide järelpärimine

Eelnevas peatükis näitlikustati erinevaid kõnetaktikaid, mida poliitilises kõnes kasutatakse oma eesmärkide saavutamiseks, keskendudes küsimusele — kuidas toimub sobivate teadmiste edastamine. Rääkides asjadest kui faktidel põhinevatest teadmistest, muudab loodava kuvandi usutavaks. Schöpflini sõnul peetakse poliitika fakti millekski konkreetseks, reaalseks ning ideaalis tühistamatuks, tänu millele on kerge olukordi enda kasuks pöörata. Kui ettepanek on formuleeritud kui fakt, seda näiteks muutes füüsiliselt ning välja sõeludes ettepanekud, mis õõnestaksid loodud fakti, on võim teostatud efektiivsemalt ning jääb vastuvaidlemata, (Schöpflin 2012: 39) mis on sotsiaalse reaalsuse konstrueerimise vaatepunktist fataalne. Antud peatükis pööratakse tähelepanu küsimusele — mida edastatakse, analüüsid seda, kas peaministri poolt intervjuus antud lubadused ja selgitused on tegelikkusega kooskõlas ehk teostan nii-öelda faktide järelpärimise. Järelpärimise alla tulevad järgmised intervjuus esitatud faktid:

1. Urve Palo lahkus poliitikast, sest tal sai isu valitsuse liikmena töötamisena otsa.
2. 2016. aasta alguseks saab Juhan Partsi küsimus lahendatud.
3. Kellelgi polnud ühtegi etteheidet Keit Pentus-Rosimannuse tööle väliministrina.

5.2.1. Urve Palo

Esimesena kontrolliti peaministri väidetavat fakti, et Urve Palo lahkus valitsusest, sest tal sai isu valitsemiselikmena töötamisest täis. Rõivas väidab, et „*No eks seda peab tema enda käest küsima aga ta on sellel teemal ju andnud ka pikki intervjuusid ja ja küllap siis õõ sai isu valitsuse liikmena töötamisena otsa, et seda tuleb ju ka aktsepteerida.*“ (Peaministri aastalõpuintervjuu 2015: 40). Järgnevalt tuuakse ühest Postimehele antud päevaintervjuust ettevõtlusministri Urve Palo enda põhjenduse, miks ta valitsusest lahkus. Palo ütles intervjuus selgelt, et valitsusest lahkumise tegelikuks põhjuseks oli rahulolematus koalitsiooniga „*Otsus, et selles valitsuses ei soovi ministrina töötada oli mul tehtud mitu kuud tagasi /---/ ma tulin poliitikasse üheksa aastat tagasi väärtuspõhiselt /---/ kahjuks me oleme nüüd kolmandat korda Reformierakonnaga valitsuses ja mina ise kolmandat korda ja ma näen, et me ei suuda selles valitsuses ellu viia meie poliitikat sellisel moel nagu mina õigeks pean.*“ (Postimehe päevaintervjuu 2015: 02.56–03.38).

Otseselt ei saa väita, et peaminister oleks oma väites valetanud, sest mingil määral võib ka Palo enda antud vastusest välja lugeda, et “tal sai isu täis”. Antud juhul on selgelt näha fakti konstrueeritavust, mis sõltub vastavalt esitlejast ehk positiivse kuvandi loomiseks muudetakse kirjeldus olukorrale sobivaks. Loodav kirjeldus kallutatakse vastavalt sellele, kuhu kuvandi loomise eesmärk on parasjagu suunatud — rõhuda Urve Palo isiklikule soovile, mitte olemasolevast valitsusest tingitud põhjustele. Kui tegemist oleks faktiga, ei saaks eriarvamusi olla.

5.2.2. Juhan Parts

Teise näitena analüüsitakse fakti tõe väärtust Juhan Parts'i Euroopa Kontrollikoja ametikohale määramist puudutavas väites, öeldes, et „*/---/ ta on lihtsalt üks lahendamist vajav küsimus, millega me kindlasti aasta alguses hakkama saame.*“ (Peaministri aastalõpuintervjuu 2015: 22) Järgnevalt kontrollitakse, kas ligi pool aastat hiljem on lubaduse täitmine aset leidnud ning küsimus Euroopa Kontrollikoja ametikoha asjus lahendatud. Antud probleem on poliitilisel väljal juba pikemat aega

õhus olnud ning tundub, et vastupidiselt lubatule on seda siiani. 11. novembril 2015. avaldas Äripäev artikli, kus tuuakse välja erinevad põhjused, miks Sven Sesteri poolt kandidaadiks määratud Juhan Parts, kes on väidetavalt ka peaministri meelest tugev kandidaat, peaks loobuma Euroopa Kontrollikotta pürgimast (Äripäev 11.04.2015.). Oma 2015. aastalõpuintervjuus kinnitas Rõivas, et probleem saab aasta alguses lahendatud. Veel uue aasta alguses oli Postimehes ilmunud artikli sõnul Rõivas lubanud otsust Euroopa Kontrollikoja kandidaadi kohta lähinädalatel (Postimees 27.01.2016) — liikme esitamise tähtaeg oli 2015. novembri keskel. Kevade alguseks oli aga peaminister Postimehe andmetel meelt muutnud öeldes, et „Euroopa Kontrollikoja kandidaadi nimetamisega ei põle!“. Eelneva põhjal võib öelda, et antud juhul on aastalõpuintervjuus toodud fakti tõeväärtus haihtunud. Kuna Rõivas esitles lubadust kui fakti, mida ilmselgelt pole vastavalt täidetud — võib järeldusena öelda, et peaminister *valetas* ning esitletud faktist on järgi jäänud reaalsusega vastuolus kirjeldus.

5.2.3. Keit Pentus-Rosimannus

Kolmandaks analüüsitakse peaministri väidet, et mitte kellelgi polnud ühtegi etteheidet Keit Pentus-Rosimannuse tööle väliministrina, öeldes, et „*[n]oh jah tõsi on ju muidugi ka see, et ee mitte kellelgi vähemalt mina ei ole kuulnud mitte kelleltki ühtegi etteheidet ee Keit Pentus-Rosimannuse tööle väliministrina.*“ (Peaministri aastalõpuintervjuu 2015: 44) Järgnevalt tooksin välja erinevad välisministri tööd puudutavad etteheited, mis olid kõik esitatud ja ilmunud enne intervjuu toimumist.

- Ajalehes Lääne Elu ilmus 16. jaanuaril 2015 artikkel, kus riigikogu väliskomisjoni aseesimees Enn Eesmaa väljendas oma rahulolematust välisminister Keit Pentus-Rosimannuse tööga, öeldes et: “[S]arnaselt mitmele teisele poliitikule leian, et välisminister ei käitunud õigesti, kui tekitas seesuguse diplomaatilise intsidendi, et mitte öelda konflikti”. Eesmaa soovitas välisminister Keit Pentus-Rosimannusel Soome suursaadiku ees vabandust paluda.
- Nii Vabaerakonna kodulehe uudisterubriigis kui ka samal päeval 1. juulil 2015 Postimehes avaldatud artiklis avaldas oma pahameelt Keit Pentus-

Rosimannuse positsiooni üle välisministrina, riigikogu korrupsioonivastase erikomisjoni juht, Vabaerakonna fraktsiooni kuuluv Artur Talvik öeldes, et: “[k]ui väliminister Pentus-Rosimannus keeldub täielikult vastutamast, siis laieneb see kogu valitsusele. Väga kõrge poliitilise kultuuriga riigis oleks sellises olukorras ilmselt tagasi astunud mitte ainult konkreetne minister, vaid ka terve valitsuskoosseis”

- 01.07.2015 kirjutas Delfi, et “Välisminister Keit Pentus-Rosimannus tsiteeris möödunud nädalavahetusel Lennart Meri julgeolekukonverentsil üht Briti rahvusvaheliste suhete teoreetikut nimega Alex Pritchard. Nüüd süüdistab Pritchard teda selles, et Pentus-Rosimannus on talle sõnu suhu pannud ja nimetanud teda jõu kasutamise õigustajaks.”

Eeltoodud näidete põhjal on näha, et ühiskonnas siiski eksisteerisid konkreetset etteheited toonase välisminister Keit Pentus-Rosimannuse tööle. Peaminister tekitab oma vastuses potentsiaalsete ebakõlade ümberlökkamiseks mänguruumi, öeldes et isegi kui oli etteheiteid, siis „/---/ vähemalt mina ei ole kuulnud /---/“. Antud juhul võib öelda, et tegemist on Potteri mõistes *reality disjuncture* ilminguga, sest antud juhul konflikt justkui lakkab olemast, sest tuleb välja, et enam ei kirjeldata identseid referente (sündmus pidi kuskil mujal, teisel ajaperioodil aset leidma) (Potter 1997: 54–56) — justkui ei räägitaks samast Keit Pentus-Rosimannusest, sest Taavi Rõivas ei olevat ühtegi etteheidet tema tööle välisministrina kuulnud. Käesoleval juhul on küsimus selles, et mil määral on võimalik fakte moonutada nii, et need ei lakkaks allumast *mundane* printsiibile?

Küsimusele vastamiseks analüüsin olemasolevat ebakõla (*reality disjuncture*) Pollneri kolmest tasandist lähtuvalt (Potter 1997: 56):

- 4) Objektitasand: peaminister kohtleb võimalikke lahknevaid aruandeid nii nagu need puutuks erinevatesse objektidesse, üritades oma väitega tekitada tunnet, et tema ei teadnud asjast midagi ja tegemist oli teiste vaatlejate vaatepunktidega. Kuid antud juhul ei saa ümber faktist, et tegemist on siiski ühe ja sama isikuga, kelle töö kohta esitati erinevaid argumente.
- 5) Kogemuste tasand: antud juhul polnud tegemist mingisuguste mentaalsete protsesside moonutustega, kõik jutumisse puutujad olid adekvaatsed.
- 6) Seletuste tasand (accounts): antud juhul kõige olulisemaks võib pidada seletuste tasandit, kus jutustajal võivad olla erinevad tahtlikud motiivid teatud asjadest rääkides või mitte rääkides. Taavi Rõivas määras Keit Pentus

Rosimannuse ametisse, nüüd kui ta oleks süüdistusele jaatavalt vastanud, et ta tegi valesti, et määras Pentus-Rosimannuse välisministriks, siis see oleks sama, mis öelda, et ta tegi valesti.

Faktide järelpärимise peatüki kokkuvõtteks võib öelda, et reaalsuse pused tekivad siis kui kõik tõlgendavad juhtunut oma moodi ehk teisisõnu kui kirjelduskeele ja reaalsuse vahel tekib nihe. Oluline tähelepanek Potteri poolt on see, et kõik inimesed peavad olukordi reaalselt, aga kui võimul olevad inimesed peavad olukorda reaalseks, siis need on oma tulemustes reaalsed ka kõigi teiste jaoks, kes on sellega seotud (Potter 1997: 57). Siit joonistub välja ka sotsiaalse maailma peatükis rõhutatud faktides kahtlemise ja järelpärимise olulisus. Poliitikud kujundavad ja mõjutavad oma tegevusega indiviidi igapäevaelu tasandit oma eesmärkide saavutamiseks. Iseenesest on see osalt loomulik, ilma selleta ei saaks ühiskond toimida, kuid nõustun siin Schöpfliniga, kes ütleb, et oluline on see, et faktid on inimeste poolt loodud konstruktid ning see, kas me aktsepteerime midagi faktina või mitte, on teisejärguline (Schöpflin 2012: 45). Antud töö autor leiab, et oluline on see, et poliitilisel väljal kasutatud kirjelduskeel läheks kokku reaalsusega, mitte ei toodaks oma hüperreaalseid simulaakrume, mis elavad ühiskonnas oma elu.

***

Antud analüüsi eesmärgiks oli näitlikustada erinevaid taktikaid, mida kasutatakse poliitilises kõnes soovitud kuvandi loomiseks. Kasutatud taktikaid analüüsides joonistus välja poliitilise kõne põhiküsimus — kuidas mõjuda piisavalt veenvalt, et õnnestuks oma toode maha müüa. Burgoon, Hunsaker ja Dawsoni (joonis 1.) järgi võib öelda, et tegemist oli olukorraga, kus mõjutusallikal oli ilmselge tahtmine vastuvõtjat mõjutada soovitud suunas, kuid seda ei tehtud otsest survet avaldades, vaid pigem peideti oma kavatsused erinevate kõnetaktikate taha. Seetõttu võib peaministri aastalõpuintervjuud pidada heaks analüüsimaterjaliks, mille kaudu on võimalik teha üldisemaid järeldusi poliitikas kasutatavate mõjustamistaktikate kohta.

Seega võib öelda, et poliitikas püütakse sõnad, teod ja visioonid muuta realistlikeks ümberkujundusteks valijate unistustest ja püüdlustest. Teisisõnu — luuakse usutavaid kirjeldusi, mis siseneks ilma vastuvaidlemata inimeste igapäevaelu reaalsusesse. Nii nagu poliitiliste kampaniate puhul „*Kindlasti üks viga on*

ebausutavad lubadused. Valijale võib lubadus ju meeldida, aga kui ma tulen ja ütlen sulle, et ma annan sulle miljon krooni, siis sa leiad, et ma olen väga tore inimene ja sa suhtud minusse väga positiivselt, aga sa lihtsalt ei usu mind..järelikut sa ka ei hääleta minu poolt.“ (Kaasik 2009: 75), püütakse ka kõnes oma tegelikud huvid modelleerida sobivaks tooteks, mis rahuldaksid näiliselt ostjate vajadusi. Mumby sõnul on taolist institutsionaalse süsteemi asendumist teisega väga oluline näitlikustada, sest brändi kultuurid mõjutavad üha enam inimeste igapäevaelu, identiteete ja emotsioone (2015: 31). Antud analüüsi põhjal võib seega kokkuvõtlikult öelda, et turundus ja erinevad kõnetaktikad aitavad poliitiliste organisatsioonide kuvandid ehitada ülesse nii, et ei tekiks vastuvaidlemise momenti — valijatel on enda soovidega keeruline mitte nõustuda.

KOKKUVÕTE

Magistritöö eesmärk oli selgitada, kuidas toimub poliitiliste organisatsioonide kuvandi loomine Eestis. Selleks anti esimeses peatükis ülevaade sotsiaalse reaalsuse erinevatest tasanditest ning sellest, kuidas need omavahel suhestuvad ning miks on oluline käsitleda antud töö teemat sotsiaalkonstruktivismi valguses. Kuna uurimisobjektiks on organisatsioonide reaalsus, siis peeti vajalikuks selgitada institutsiooni, organisatsiooni ja grupi mõiste omavahelist seost ning seda, kuidas grupidünaamikaga mängimine on üks võimalikest tehnikatest erakonna kuvandi loomisel.

Töö kõige mahukamas kolmandas peatükis iseloomustati esiteks erinevate teoreetiliste lähenemiste kaudu muutusi, mis on poliitikas aset leidnud — kuidas erakonnad on turunduse mõjul oma ideoloogilistest seisukohtadest kaugenened ning mille tulemusel on poliitiline väli muutunud homogeenseks. Teiseks, toetudes kuue erakonna kampaaniajuhtidega tehtud intervjuudele, näidati, kuidas kirjeldatud olukord iseloomustab ka Eesti poliitmaastikku. Seejärel seletati lahti erinevad turundusega seotud põhimõisted: bränd, *imago*, turu segmenteerimine, erinevad reklaamipsühholoogias kasutatavad mõjustamisvõtted Bachmanni (2009) järgi — millele rajaneb ka tänapäeva häältepüüdmisele orienteerunud poliitloogika.

Töö eesmärgiks oli näidata, et poliitikas on küll toimunud paradigma nihe, kuid seda reaalsust kirjeldav keel on jäänud endiselt ideoloogiliseks, mistõttu peatüki lõpus, iseloomustati poliitilist reaalsust kui hüperreaalsust, kus reaalsus on asendatud reaalsuse märkidega ning märgid viitavad iseendale — teisisõnu on tegemist olukorraga, kus tarbijatele (valijatele) müüakse nende endi soove (valimislubadusi) erinevalt pakendatud ühe ja sama tootega (näiliselt erinevaid erakondi).

Neljandas peatükis liiguti lähemale töös püstitatud küsimusele — kuidas luuakse poliitikas usutavat, veenvat kuvandit endast — etnometodoloogias lähtuva faktiloome kaudu. Kirjeldades erinevaid kõnetaktikaid, millega analüüsiti peaminister

Taavi Rõivase 2015. aasta aastalõpuintervjuud, näitlikustati detailsemalt, kuidas püütakse poliitikas oma eesmärkide saavutamisele suunatud sõnumit usutavalt edastada.

Analüüsi tulemused näitasid, et peaministri ettevalmistatud intervjuu vastused olid erinevatest kõne-, reklaamipsühholoogia- ja faktiloome taktikatest tihedalt läbipõimunud, mis kõik püüdsid järjepidevalt kinnitada kõnes väljajoonistunud mustreid: (1) hetkel valitsuse moodustav koalitsioon on hea; (2) Reformierakonna koostööpartnerid on hästi valitud — head; (3) opositsioon ning kõik, mis jääb koalitsioonist väljapoole (poliitikavaatlejad) on halb või puudulike teadmistega; (4) kui on tehtud väikseid vigu (peaministri või Reformierakonna poolt) on tegemist inimlike apsakatega ja tegelikult on olukord nüüdseks kontrolli all või on seda kindlasti tulevikus. Antud analüüsi eesmärgiks ei olnud öelda, kas tegemist oli heade või halbade vastustega, vaid näitlikustada taktikaid, mida kasutatakse poliitikas oma kuvandi loomiseks. Töös kirjeldatud taktikad pole kindlasti ainsad viisid, kuidas kuvandit poliitikas luuakse, kuid loodeti, et teenisid oma eesmärki, milleks oli näidata avalike kuvandite taga peituvaid varjatud süsteeme.

Käesoleva töö laiem eesmärk oligi anda ülevaade ühiskonnas aset leidvast probleemist, milleks on nihe inimeste igapäevaelu ja poliitilise reaalsuse vahel. Poliitiline reaalsus ei kirjelda enam olemasolevat sotsiaalset reaalsust, sest turundusmudelid sunnivad poliitilisi organisatsioone müügilainel (pidevalt oma toote müüdavamaks muutmise) olema, mistõttu ühiskonnas (igapäevaelu reaalsuses) aset leidvad probleemid jäävad lahendamata — tegeleda tuleb müügilubaduste täitmisega.

Tegemist on kindlasti väga huvitava fenomeniga, mida on võimalik väga sügavuti ning mitmetahuliselt edasi uurida. Näiteks võiks koostada iga erakonna demograafilise kaardi, kirjeldamaks, millist (turundus)funktsiooni täidavad konkreetse erakonna liikmed. Ühtlasi võiks kindlasti teha uued süvaintervjuud praeguste erakondade kampaaniajuhtidega ning analüüsida, mis on 2009. aastast muutunud.

ANALÜÜSI MATERJAL

Lääne Elu kättesaadav <http://online.le.ee/2015/01/16/enn-eesmaa-valisminister-peaks-vabandust-paluma/>, 07.05.2016.

Vabaerakonna koduleht kättesaadav <https://www.vabaerakond.ee/news/artur-talvik-valisminister-pentus-rosimannuse-vastutustundetuse-voib-laieneda-kogu-valitsusele>, 07.05.2016.

Postimees kättesaadav <http://www.postimees.ee/3241801/talvik-kultuurses-riigis-oleks-pentus-rosimannus-tagasi-astunud>, 07.05.2016.

Delfi kättesaadav <http://www.delfi.ee/news/paevauudised/eesti/briti-teadlane-suudistab-pentus-rosimannust-sonade-moonutamises?id=71340063>, 07.05.2016.

Postimees kättesaadav <http://arvamus.postimees.ee/3311603/paevaintervjuu-palo-kaalub-poliitikast-lahkumist>, 07.05.2016.

Äripäev kättesaadav <http://www.aripaev.ee/juhtkiri/2015/11/11/juhan-parts-loobuge-kontrollikotta-purgimast>, 08.05.2016.

Postimees kättesaadav <http://www.postimees.ee/3484361/roivas-lubas-euroopa-kontrollikoja-kandidaadi-kohta-otsust-lahinadalatel>, 08.05.2016.

Postimees kättesaadav <http://www.postimees.ee/3615415/roivas-euroopa-kontrollikoja-kandidaadi-nimetamisega-ei-pole>, 08.05.2016.

Eesti Rahvusringhääling kättesaadav

<http://etv.err.ee/v/paevakajasaated/saated/1ff24e39-a675-4308-b67f-1ef8d0a83fc8/aastalopuintervjuu-peaministriga-2015>, 05.04.2016.

KIRJANDUSE LOETELU

Alvesson, Mats 1996. *Communication, Power and Organization*. Walter de Gruyter; Berlin; New York, 1–94.

Bachmann, T. 2009. *Reklaamipsühholoogia*. Tallinn: Kirjastus Ilo.

Barley, Stephen R 1983. *Semiotics and the Study of Occupational and Organizational Cultures*. *Administrative Science Quarterly*. 28: 393-413.

Baudrillard, Jean 1981. *Simulaakrumid ja Simulatsioon*. Tallinn: Kunst.

Berger, Peter; Luckmann, Thomas 1967. *The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge*. Garden City, NY: Anchor Books.

Bourdieu, Pierre 1997. *Language and Symbolic Power*. Polity Press, 105–137; 163–171; 229– 252.

Bourdieu, Pierre; Wacquant, Loïc J.D. 2007. *An Invitation to Reflexive Sociology*. Cambridge; Malden: Polity Press.

Burgoon, M; Hunsaker, F.G.; Dawson, E.J. 1994. *Human Communication*. Sage Publications. Third Edition, 175–187.

Cambridge Dictionaries Online kättesaadav
<http://dictionary.cambridge.org/us/dictionary/english/fact>, 10.04.2016.

Certeau, Michel de 2005. *Igapäevased praktikad I Tegemiskunstud*. Tartu Ülikooli Kirjasutus, 246–260.

- Collin, Finn 1997. *Social Reality*. Routledge, 25–44.
- Cwalina, W.; Falkowski, A. 2015. Political Branding: Political Candidates Positioning Based on Inter-object Associative Affinity Index. *Journal of Political Marketing*. Volume 14, Issue 1–2. 152–174.
- Eesti õigekeelsussõnaraamat kättesaadav <http://eki.ee/dict/qs/>, 17.04.2016
- Heudsen, Barend van; Jorna, Réne J 2001. *Reconsidering the Standard: A Semiotic Model of Organisations*. 153–167.
- Dermody, J., & Hanmer-Lloyd, S. 2011. An introspective, retrospective, futurespective analysis of the attack advertising in the 2010 British General Election. *Journal of Marketing Management* 27: 7–8.
- Douglas, Mary 2011. *How Institutions Think*. Routledge.
- Goodman, Nelson. 1978. *Ways of Worldmaking*. Indianapolis: Hackett.
- Gorton, William A. 2006. *KARL POPPER and the Social Sciences*. State University of New York Press. 6–11; 32–40.
- Hess, Beth B.; Markson, Elizabeth W.; Stein, Peter J 1988. *Sociology* (Third Edition). Macmillan Publishing Company, 87–104.
- Kaasik, Karit 2009. *2007. Aasta Eesti valmiskampaaniate analüüs*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool. Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut. Juhendaja Mart Raudsaar.
- Kolovos, I; Harris, P. 2005. *Political Marketing and Political Communication: the relationship revisited*. University of Otago.

Kotov, Kaie 2005. Kultuur, identiteet ja enesekirjeldus. *Acta Semiotica Estica* II, 184–190.

Kraavi, Janek 2005. *Postmodernismi teooria ja postmodernistlik kultuur*. Viljandi Kultuuriakadeemia.

Lauristin, Marju 2008. Ettekanne. ERR. Kättesaadav <http://vana.err.ee/img/err/ettekanne-lauristin.pdf>, 02.05.2016.

Lotman, Jüri 1990. *Universe of the Mind*. Indiana University Press. 11–63; 217–221. – 2001. *Kultuur ja plahvatus*. Varrak.

Lees-Marshment, J. 2001. *Political Marketing and British Political Parties*. The party's just begun. Manchester University Press, 1–49.

Maaker, P. J. (2011). *Campaign Communication & Political Marketing*. Oxford: Wiley-Blackwell.

Maarek; Philippe J. 2011. *Campaign Communication and Political Marketing*. Wiley-Blackwell, (ptk 2).

Mannheim, Karl 1995. *Ideology and Utopia*. Harcourt Brace.

Mead, George Herbert 1992. *Mind, Self, & Society. from the Standpoint of a Social Behaviorist*. The University of Chicago Press, Chicago.

Mumby, Dennis K. 2015. *Organizing Power*. The Review of Communication. Vol. 15, No. 1, Routledge. 19–38.

Nöth, Winfried 2003. Esemete keel: Tarbekaupade semiootika alused. *Akadeemia* 15: 4, 845–868.

Oxford English Dictionary kättesaadav <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/fact>, 22.03.2016.

- Past, Aune 2007. *Mainekujundus ettevõtluses ja poliitikas*. Äripäeva kirjastus.
- Potter, Jonathan 1996. *Representing reality: discourse, rhetoric and social construction*. SAGE Publication, 1–69.
- Pöld, Maarja 2005. *Organisatsioonikultuuri rituaalid identiteedi kandjatena (Hansapanga näitel)*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool. Sotsiaalteaduskond. Semiootika osakond. Juhendaja Anti Randviir. Käsikiri.
- Rahn, W.; Hirshorn, R. 1999. Political advertsing and public mood: a study of children's political orientations. *Political Communication*, vol 16 No. 4.
- Reeves P.; Chernatony L.; Carrigan M. 2006. Building a political brand: Ideology or voter-driven strategy. *Brand Management* vol 13 No.6, 418–428.
- Saar, Johannes 2003. Järelsõna. — Bourdieu, Pierre. *Praktilised põhjused: teoteooriast*. Tallinn: Tänapäev.
- Schumpeter, Joseph A. 2002. “Kaks demokraatiakontseptsiooni,” raamatus Lipping, Jüri, koost. ja toim.: *Kaasaegne poliitiline filosoofia*. Tartu: EYS Veljesto Kirjastus.
- Schöpflin, George 2012. *Politics, Illusions, Fallacies*. TLU Press.
- Schutz, A.; Luckmann, T 1973. *Structures of the Life-World*. Northwestern University Press.
- 1983. *Structures of the Life-World, Volume II*. Northwestern University Press, 1– 157.
- Searle, R. John 1996. *The Construction of Social Reality*. Penguin Books.
- 2011. *Making the Social World. The Structure of Human Civilization*. Oxford University Press.

Sulfaro, V. A. 2001. Political Advertisements and Decision-Making Shortcuts in the 2000 Election. *Contemporary Argumentation & Debate*, September.

Tamme, Teele 2011. *Eesti erakondade ideoloogilised profiilid ning nende arvestamine valmisreklaamis*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool. Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond. Juhendaja Marju Lauristin. Käsikiri.

Vannastu, Tiina-Mall 2008. *Sotsiaalse reaalsuse loomine: näiteid Eesti poliitikast*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool. Semiootika osakond. Juhendaja Anti Randviir.

SUMMARY

CONSTRUCTING THE IMAGE OF POLITICAL ORGANIZATIONS

On the example of Estonian Politics

The aim of this master's thesis was to analyze image construction on the field of Estonian politics. Through a concrete theoretical framework the hope was to show how different layers of social reality are connected with each other and through which mechanisms it is reproduced and how it can be examined.

The core of this work was to show how the base layer of politics has changed through time, from ideological principles to well designed marketing tools and how this situation has become the main characteristics of the Estonian political landscape. By demonstrating the possible ways of approaching the construction making of political image in this paper, the purpose is to show the hidden mechanisms of institutional thinking behind people's everyday lives. And one of the goals of this paper is to confirm or rebut a hypothesis that: because of the large scale of marketing usage in politics, the political landscape has become homogeneous.

The analysis has been based on the end of the year interview with the Prime Minister of Estonia Taavi Rõivas. With ethnomethodological speech analysis tools I unfold the different speech tools that has been used by Prime Minister in order to create the desired image (outcome).

The aim of the theoretical part is to establish the main research questions and answer them, applying various theoretical approaches. For example: 1) what role does language play in creating different layers of reality? 2) How is group dynamics applied in image construction? 3) What are the main characteristics of political product? 4) When are we dealing with persuasion? 5) What are the different tactics that are used in speech acts? 6) Could the political institution be described as something hyperrealistic?

Considering these questions aim of this master's thesis is to provide a theoretical position from which to empirically analyze various political organizations (for example various political parties).

LISAD

Lisa 1. aastalõpuintervjuu peaministriga transkriptsioon

OOOO – rõhk

OoOo – väiksem rõhk

... – paus .. – lühem paus

( ) – miimika

_____ – väljendid

1. No Eesti sisepoliitika vaieldamatu suursündmus olid riigikogu valimised kevadel ja see oli siuke omamoodi naljakas seis, et õ nagu peaaegu kõik poliitilised jõud kuulutasid ennast pärast õõ valimisi võitjateks ma küsiks sin sissejuhatuseks nii, kas kuue erakonnaga parlament on siis nüüd ka parem parlament (2.05)

2. (hingab sisse, vaatab ülesse) No (..) üldiselt on ju nii, et mida rohkem on ee poliitilisi jõudusid parlamendis seda **paremini** see peegeldab **rahva tahet** agaa (..) eks tõsi on ka see, et õõ vähemasti (kissitab silmi) ühe uue parlamendi partei tulek on tekitanud ikkagi selliseid ütlemet, et uut kultuuri, mida vb (vangutab pead) nooh tavaliselt pole olnud ütlemet siis nii.

3. Intervjueerija segab vahele: see ei olnud nüüd siis positiivne hinnang?

4. Noo mitte lõpuni (muigab) et see on õ diplomaatiliselt korrektselt öeldes, et õõ vb kõik see, mida (...) EKRE on esindanud ei ole (kissitab silmi) **päris** kooskõlas selle väärtusruumiga, **mida mina** tahaksin parlamendis näha.

5. Ma pean tunnistama mul ei olnud üldse plaanis intervjuud alustada EKREst aga kui te juba sinna läksite siis õ te väidate, et EKRE ei ole salongikõlbulik?

6. **Kahjuks** on tõesti nii, et õ see aasta **on** toonud Eesti poliitikasse (kissitab silmi) vähem salongikõlbulikkust õõ ma ei räägi siin üldse ainult EKREst, kes valis oma poliitiliseks egiidiks sellise **hirmutamistaktika** rääkida inimestele (hääletooni ja tempo vahetus, kulmu kortsutus) küll kohe kukub kõik kokku noh nüüd aastalõpuks on nüüd ma arvan inimestele selgeks saanud järjest rohkem, et sellel jutul **ei olnud** väga asjalikku sisu agaa samuti ka tegelikult Keskerakonna valikud on **üha enam**

liikunud selles suunas, et väga raske on teistel erakondadel nendega koostööd teha **ma ei ole selle üle rõõmus** (kergitab kulme) ma ütlen ausalt, et see, et osad erakonnad asetavad ennast poliitilisest kultuurist ja Eesti õigussüsteemist väljapoole see ei tee tegelikult ka **mulle** kui nende jaoks konkurendi esimehele sugugi head meelt. (02.51–3.37)

7. *Ma arvan, et me liiguksime liiga etteaimatavat rada kui me hakkaksime kohe Keskerakonnast rääkima (Rõivas muigab) seetõttu teeme väikese haagi õ kas te koalitsiooni kõnelusi sellistes halbades unenägudes ka näete siiani? (3.48)*

8. Ei näe (muie, naeru kõhatus).. Heh..mul vat kui (3.52) küsimus oli, et kas kõik kuulutasid ennast pärast valimisi võitjateks siis mulle tundus, et tegelikult enne valimisi olid neid, kes **olid valmis** ennast võitjaks kuulutama päris mitu sealhulgas õõ (...) ka mitmed need, kes tegelikult õõ valimistel **väga head** tulemust ei saanud ja ja see kui osadel erakondadel **läks** valimistel oodatust kehvemini **kindlasti** andis oma peegelduse ka valimiste järgsesse aega nii, et see on üks selliseid põhjuseid, miks koalitsiooni kõnelused olid **päris** rasked.(4.20)

9. *No need kestsid ja kestsid õõ ja ma küsin selle siis kohe ära järsku ikkagi peaminister oleks pidanud ennast ka rohkem kehtestama? (4.22–4.27)*

10. (muigab) No need, kes ee arvavad, et tänapäeva poliitikas käib õõ (..) edu läbi rapsimise ja rusikaga vastu lauale löömise, need ei tea ikka tänapäeva poliitikast suurt midagi, et õõ (kissitab silmi, vaatab eemale) kui ma vaatan oma **Euroopa kolleege** siis ma (muie) arvan, et mitte keegi ei kujutaks (muie) meist ette Angela Merkelit rusikaga vastu lauda rapsimas David Cameroni täpselt sama moodi ükskõik keda sealt õõ kolleegidest näiteks võtta. Tänapäeva (hääletooni tõus) poliitikud on õõ edukad siis kui nad **on valmis lõputult** otsima **parimat** võimalikku lahendust õõ otsima konsensust rääkima läbi olema kõige paremas mõttes diplomaadid (4.28–5.07)

11. *Teie erakonna kaaslane Jürgen Ligi ütleb, et tema maitse jaoks on teil kannatust liigagi palju.*

12. Ütleme nii, et õ (5.11) valitsuse pikaajalisuse saladus on alati see, et kas suudetakse erimeelsused ära lahendada **või** lüüakse need kuidagi kirvega (..) või või haamriga lukku niimoodi et õõ keegi (kissitab silmi) jääb õõ niimoodi okas hinges

õõõ kättemaksu ihtuma, et õõ (kissitab silmi) me oleme seni suutnud ikkagi (kiire tempo) kõik küsimused lahendada selliselt, et kellelgi rusikat taskusse ei jääks. (5.34)

13. *Kui juba uute jõududega alustasime siis, kuidas teile meeldib vabaerakonna maailmavaade?(5.36–5.39)*

14. (kehitab õlgu, vaatab eemale, muigab, hingab sisse) mmh nooh kui teaks milline see on siis võiks isegi meeldida aamn aga õm eks nad otsivad seda jätkuvalt ja (...) **mõnes küsimuses on mul raske** neist aru saada tunnistan ausalt, et tegelikult nende tulek oli ju palju lubav (kergitab kulme, žestikuleerib kätega) see tõi Eesti poliitikasse kindlasti uut ootust.. (5.40–6.03)

15. *Intervjuuerija segab vahele: oli see protesti partei?*

16. (vaatab ülesse, hääletooni tõus) mma arvan, et mingil määral kindlasti, et õ nad lubasid teha asju **uut moodi** eks selliseid uut moodi teha lubajaid on ju varem ka olnud, Respublika omal ajal, Roheliste erakond noh enne seda Kuningriiklased aga Vabaerakond tõesti tõi sellise no **nagu lootuse** ja positiivse ootuse, et nad nüüd teevad asju kuidagi teist moodi no praktikas ee on ikkagi läinud natuke nagu rohelistega, etet nende hääletused riigikogus on olnud suhteliselt ettearvamatud (hääletooni tõus) nad on tihti teinud ka selliseid otsuseid, et nad õõ osad on poolt ja osad on vastu osad ja ja osad on erapooletud ja mida aeg edasi seda seda raskem on valijatel nendega **samastuda** nii, et kui mina peaks andma kolleegina sõbralikku soovitusi siis ma soovitaks tõsiselt ikkagi mõelda, et see maailmavaade ülesse otsida **ja võtta** järjest rohkemates küsimustes ikkagi kaa selgrooga seisukohti et õõ noh **sellistes väga olulistes** ühiskonna jaoks olulistes küsimustes Vabaerakond on jäänud minu maitse jaoks liiga ebalevaks. (6.57)

17. *Samas reitingu poolest läheb neil väga hästi mõlemal uuel tulijal (6.58–07.00)*

18. Noh eks see reiting on ka selline suhteline asi, et õõ poliitikas loevad ikkagi need reitingud, mida valijad edastavad valimispäeval, et õõ eks me näeme **iga kord** (kissitab silmi) selle nelja aasta jooksul igasugu kõikumisi ja ja see ei ole alati nagu see, mille järgi üks poliitik ennast joonduma peaks, et kui ainult reitingutele mõtleks siis ei oleks meil riigimehelik üldse võimalik olla. (7.01–7.26)

19. *Agaa Kaardistame veel siis seda meie poliitilist maastikku ja ma küll unustasin küsida, et mis see jalanumber on Juhan Partsil aga kui teie oleksite partsi kingades kas*

te laseksite ennast ühe ametikoha pärast nii pikalt aeglasel tulel avalikkuse ees grillida? (7.26–7.41)

20. (hingab sügavalt sisse, vaatab ülesse, mõttepaus) noh jah ega see grillimine iseenesest Juhani suhtes päris õige ei ole olnud, et ee **kui on** (...) etteheited kellegi (kissitab silmi) poliitilise tegevusele siis tulekski sellest rääkida sõltumata sellest, õõ mis on selle inimese õõ parajasti staatus, et kas ta on aktiivses poliitikas tahtmas poliitikast **väljuda**, et siis tuleb need asjad igal juhul selgeks rääkida aga praegu ma olen näinud, et mitmed teemad, kus otsitakse etteheiteid Juhan Partsi minevikust on **tegelikult** ikkagi selleks, **et põhjendada** miks Juhan Parts ei võiks sobida ühele konkreetsele ametikohale Euroopa struktuurides. (7.43–8.20)

21 *Aga mis valemiga te selle lahenduse leiate tegelikult õõ me oleme siin õõ näinud telesaadetes, kuidas mõlemad osapooled ütlevad et see ei ole üldse oluline küsimus ja siis kaklevad 40 minutit nii et sädemeid lendab* (8.21–8.30)

22. (naerab) no sellega on **olnd nii**, et õõ kui alguses õõ oli see **tõesti** väga tõsine tülüküsimus valituses ja ei ole mõtet ka ee saladust teha sellest, et ee tekitas ikkagi päris tõsiseid solvumisi mõlemas pooles siis praeguseks on need esimesed kired vaibunud ja ta on lihtsalt üks lahendamist vajav küsimus, millega me kindlasti aasta alguses hakkama saame (...) ma arvan, et vanarahval on õigust kui ta ütles, et ehm ühtegi suppi ei sööda nii kuumalt kui ta keedetakse nii et ma arvan, et selle teemaga on sama moodi. (08.31–9.04)

23. *Te ütlesite, et reitingud ei ole tähtsad aga siiski, mis on IRLi madalseisu põhjus?* (09.00–09.08)

24. Ei ma ei ütle päris seda, et reitingud tähtsad ei ole aga ma ütlen seda, et reitingud **päris** kõike ei näita iseenesest IRLi puhul ma **tõesti** loodan, et ää et (kissitab silmi) eee need reitingu numbrid ka töö edenedes kosuvad, et on ju päris palju häid asju, mis on saanud valitsusliidu leppesse kirja just nimelt IRLi initsiatiivil täpselt niisamuti nii nagu ka sotside ja reformierakonna ja ja kõikide koalitsiooni partnerite ee e initsiatiivil ja ja ma usun, et ka IRLi valijad **hindavad** tegelikult tehtud töö järgi nii et anname natuke aega atra seada anname aega IRLi ministritele tööd teha ja jaa küllap ka need reitingu numbrid paranevad (9.51)

25. *Te kaitsesite Juhan Partsi aga avalikkus küsib, et kes siis vastutab näiteks Estonian Airi pankroti eest?* (9.52–9.57)

26. **Nojah** kui see oleks, vaid nii lihtne (hääle tooni kõvenemine), et kirjutaks kogu teema majandusministri kraesse küll siis oleks lihtne küsimusi ühiskonnas lahendada, et õõ selge on see, et õõ Estonian Air järgmisel aastal lennata ei saa (...) mis minu jaoks on olnud kogu selle aja jooksul **väga oluline** on see, et **mitte keskenduda** süüdlaste otsimisele niivõrd kuivõrd õõ mõelda, mida saab teha, et **lennud jätkuksid** (hingetõmme) jaa tuleb öelda et õõ see töö, mida majandus ja kommunikatsiooni ministeerium tegi, et lennud **saaksid jätkuda** see oli minu meelest **väga positiivne** et õõ see kogu see juhtum oleks võinud olla **palju palju** suuremate (silmad kinni, pea raputus) ebamugavustega inimeste jaoks preagu ebamugavusi kindlasti on aga need on palju väiksemad ja **nüüd** keskendume me sellele, et õõ **uus** lennu kompanii saaks õõ **päriselt** oma lennukitega **oma töötajatega** neid lende alustada ja kõik toimiks hästi (kiire). (9.58–10.54)

27. *Veel IRL'iga seonduvalt, kuidas te kavatsete oma koalitsioonipartneri ümber veenda kooselu seaduse rakendusaktide puhul etet tundub et see debatt jäi juba eelmisesse aastasse aga tegelikult arvuta, mis pidi tahes 51 häält õõ koos ei ole riigikogus, et mingisugune plaan peab olema. (10.55–11.11)*

28. noo vaatame, kas see 51 tuleb või ei tule, et ega see minu jaoks on ka väikeseks pettumuseks, et see küllalt **tehniline** küsimus tegelikult **nüüd** kui need suured debadid on ju eelmisel aastal peetud, et see tehniline küsimus **jäi** lahendamata (hingetõmme) palju parem on see, et kõik seadused mis Eesti riigis kehtivad saavad ka ikkagi korrektselt rakendatud (kissitab silmi) et õõ (...) **ma** siiski usun ja loodan, et parlamendis need arutelud jõuavad sinna maani, et õõ tuleb hääli ka rohkematest erakondadest kui vaid reformierakond ja sotsiaaldemokraadid aga eks elu näitab. (11.11–11.44)

29. *Kuulge sotsid ei ole siin üldse teie elu mugavaks teinud vii.. (11.46)*

30. Rõivas segab vahele: Kes oleks? (muie, naer)

31. *Viimase rohkem kui poole aast ajooksul ma alustaksin kelmikalt et õõ kes siis on mõjukam poliitik, kas ee Marju Lauristin või Jevheni Ossinovski? (11.58)*

32. (tõmbab hinge) noo ma arvan, et neid tabeleid võib (õrn muie) meelelahutusrubriigina ju põnevusega jälgida (muigab), et minu jaoks oli palju põnevam küsimus see, et õõ kes on õõ mm õõ mõjukam, kas ee (...) Andres, Pearu või või Lotte (muigab), et jälle selline tabel tehti sama kontserni poolt, et eks ma

arvan, et need tabelid on tehtud pigem selleks, et lugejaid leida, et päriseluga on neil suhteliselt vähe pistmist. (11.21)

33. *No samas üli keerulised koalitsioonikõnelused ja sinna otsa kohe koalitsiooni lepingu avamine ää kui lähedal teie kannatuse piir on olnud või ma küsin siis otse, kas suvel tegelikult valitsus oli kukumisohus?* (12.33)

34. (hingab sisse, vaatab ainiti ühe punkti) no need ä sammud, mida suvel tehti õõ **olid kindlasti** (kissitab silmi) sellised, mis (...) valitsuse (...) tööle kasuks ei tulnud, et õõ mitte ainult ju (..) ei ole küsimus sellest õõ sotside volikogu üsna õõ (kissitab silmi) mm niimoodi **tiheda** tulemusega või või 50 50 peaaegu hääletusest, vaid küsimus on ikkagi selles, et mitmed erakonnad õõ sealhulgas õõ Vabaerakond sealhulgas ka **EKRE** olid valmis koostööd tegema ka Edgar Savisaare juhitava Keskerakonnaga ja (venitus) **selliseid katseid** valitsust kukutada **on** ju pidevalt üks õõ neid, kes hoiavad põialt sellele, et oleks palju segadust üks neid leiab alati. ..(13.20) aga oluline on see, et me oleme suutnud õõ meeskonda koos hoida oluline on see, et valitsus tegelikult toimib igati hästi (kortsutab kulmu) ja see kui te küsite, et kas sotsid on teinud kuidagi elu ebamugavaks siis õ ega me olemegi kõik (vaatab silma) ju poliitikas ju ka konkurendid ka siis kui Reformierakond kolmandat korda (..) valimised võitis õõ (...) ma arvan, et igas teises erakonnas ikkagi vaadati, et no miks nüüd jälle nemad pälvisid valitsuse usalduse **ja ma mõistan** seda ja ma seda enam oskan olla tänulik kõigile neile inimestele, kes õõ toetasid Reformierakonda selle vastutuse kandmisel. (13.59)

35. *Ma ei tea, kas ma nüüd ütlen Teile mingi uudise aga valitsus püsib pigem ikkagi ju sellepärast, et lihtsalt muud moodi ei jagu riigikogus hetkel no arvuta, mis pidi tahad*

36. No ma väidan, et (hääletooni valjenemine) praegusel Reformierakonnal on nii matemaatilised kui sisuliselt ka teistsugused alternatiive koalitsiooni jaoks **just nimelt Reformierakonnal teistel** vb vähem agaa (venitus) (kissitab silmi) ma ei tööta hetkekski selle nimel, et neid õõ alternatiive realiseerida sellepärast, et õõ (..) **kohe peale valimisi** (kinnitav toon) me vaatasime **väga põhjalikult, milliste** erakondadega me tahame koostööd teha ja milliste erakondadega **on võimalik** suured eesmärgid sõnastada ühised lahendused pakkuda (hääletoon tõuseb) jaa (...) **me leidsime** selle koosluse ja selle kooslusega me kavatsime minna edasi ka järgmistel aegadel, et ei..

(lause lõpp vajub ära) et **ei pea kogu aeg arvutama** selle 1% piires, et see on selline (käega vibutus) ütlemine, et poliitikavaatlejate maiuspala agaa (...) **tegelikult** kui nüüd mõelda, kas see kui Eestis pidevalt valitsused vahetuksid nii nagu 90ndatel vahepeal oli, et **kas see** oleks Eesti arengule **kasulik**, siis (tempo aeglustumine) ma arvan, et ka kõik need kõige küünilisemad õõ poliitikavaatlejad tegelikult (kissitab silmi) mõistavad et õõõ (...) **on vaja valitsusel sissetöötamisaega on vaja aega, et asju ellu viia** (..) ja ei pea valitsused vahetama vähem kui (muie) aasta tagant et õõ tuleb valitsustel anda ikkagi aega töötamiseks ka (15.17)

37. *Poole aasta jooksul väga palju ministri vahetusi markeeriks mõned nimed ära, kas õõ Hanso on parem kaitseminister kui Mikser? (15.18–15.24)*

38. Noo seda on otsustanud sotsiaaldemokraatliku erakonna juhatus jaa (...) mul peaministrina **on põhimõtteliselt** võimalus öelda, et üks või teine minister ministrivahetus ei sobi (kissitab silmi) aga kindlasti ei ole mul põhjust öelda, et Hannes Hanso ei sobiks ministriks **kindlasti mitte** ta on ee igati hea minister ja täpselt sama moodi oli väga hea minister ka Sven Mikser nii, et minu jaoks on nad mõlemad olnud õõ head kolleegid **on ka tulevikus** (kinnitav toon) mõlemad head kolleegid ja see, et toimus vahetus oli sotsiaaldemokraatide otsus. (15.31–16.00)

39. *Mis juhtus Urve Paloga? Kannatus katkes? (16.02–03)*

40. No eks seda peab tema enda (hääle tooni ägestamine, tempo kiirenemine) käest küsima aga ta on sellel teemal ju andnud ka pikki intervjuusid ja ja küllap siis õõ sai isu valitsuse liikmena töötamisena otsa, et seda tuleb ju ka aktsepteerida (õlgade kehitus, muie). (16.05–16.16)

41. *Välisminister Marina Kaljurand komplimentid suurepärase valik*

42. **Aitäh!** Ega see lihtsalt ei tulnud (muie) muuseas Marina Kaljurand õõ (...) **vajas** ikkagi veenmiseks küllalt palju aega vot räägitakse mõnikord, et õm naisi on poliitikas vähe, aga ma katsi sa neid naisi siis poliitikasse tuua, et ega see ei olnud üldse sugugi lihtne.

43. *Tagantjärgi öeldes, et kas valitsusjuht tunnistab, et võib-olla Keit Pentus-Rosimannuse panemine välisministriks (16.45) oli natukene lühinägelik samm, sest te panite ta noh nii öelda tule alla, sest võis eeldada et Autorolloga seoses tuleb mingeid*

uudiseid.(16.52)

44. Noh jah tõsi on ju muidugi ka see, et (hääletooni tõus) ee mitte kellelgi (mõtlik) **vähemalt mina ei ole** kuulnud mitte kelleltki ühtegi etteheidet ee Keit Pentus-Rosimannuse tööle **väliministrina** (kinnitav toon) ja ja teda rünnati nii öelda küljelt (muie) teiste teemadega jaa eks (takerdub) see kui ta saab oma tööd teha parlamendis isiklikult tema jaoks õõ vb lihtsam, et sest ma arvan, et keegi meist ei kujuta isegi ette kui halb on see olukord kui sind rünnatakse just sinu käega vibutus) perekonna kaudu ja ja selliste teemadega, kus sul enese kaitsemise võimalused on suhteliselt piiratud. (16.52–17.29)

45. *Kuulge aga tuleme siis väikese haagiga Savisaare juurde tagasi ma olen aru saanud, et te vist eriti ei suhtle või viskate viis ikka kui kohtute? (17.29–17.35)*

46. Ei ole kohtunud (kõrgendatud hääle toon) juba väga pikka aega, et õõ (...) ta on ka (vaatab ainiti maha) liikunud natuke teisi trajektoore pidi viimasel ajal.

47. *No kuidas see ikkagi võimalik on või ma saan aru et seda on väljastpoolt Keskerakonda keeruline seletada, aga aaa inimene saab suure tõenäosusega kriminaalsüüdistuse ee linnapea ametist tagandatud samas ee eh esineb linnapea ketiga see võib tunduda väike detail aga see on otse kui sõnum, et ee Eesti on kaldus politseiriik õõ ja kusagil on mingisugused kallutatud jõud (17.47–18.08)*

48. (ohe, hingamine) (...) **Jah see** (selge hääle) **sõnavõtt**, mis oli Edgar Savisaarel seal Tondirabas see ikkagi oli selline maskide langetamise sõnavõtt kui (kissitab silmi) (..) **aasta tagasi** ma rääkisin sellest et õõ julgeolek on valimistel kõige olulisem teema sellepärast, et **meil ei ole** konsensust erakondade vahel selles, milline on Eesti julgeolek siis oioi kui palju oli neid, kes ütlesid **et ei** (rõhutav), **Julgeolekust saavad kõik ühtemoodi aru ka Edgar Savisaar saab sama moodi aru** ütlesid seda mitmed **teised erakonnad** ütlesid seda **poliitikavaatlejad** ja ma (kissitab) hea meelega vaataks, et mida nad täna ütlevad peale seda kui nad on loodetavasti **näinud või kuulnud** seda Edgar Savisaare kõnet seal Tondiraba jäähallis 18.54

49. *No kriitikud ütlevad seda, et te toimite Keskerakonnaga nagu sünergiliselt, et õõ te vastandute enne valimisi ja mõlemad võtavad oma. (18.54–19.01)*

50 No **jah, siiski** ma ütleks, et õõ see maskide langemine, mis õõ on nüüd toimunud, kus Edgar Savisaar **üha enam** võtab selliseid **selgelt** Kremlimeelseid hoiakuid noh ma ei tea, kas see on nüüd **positiivne**, et on maskid langenud või tuleks ikkagi tähtsamaks pidada seda, et on negatiivne et üldse sellise arvamusega erakond **on hetkel** Eestis kõige populaarsem väidetavalt. (19.09–19.27)

51. *Aga samas ega Kadri Simsoni võit ei oleks automaatselt tähendanud mingisuguseid uusi koalitsioone kuigi sellest oli sositatud ka palju sest näiteks reformierakonnaga koostöö võimalikkuse kohta on Kadri öelnud, et õõ on kolm tingimust õõ tuleb loobuda maksudogmadest (TR muigab) jagada tulud õiglasemalt ümber ja õõ loobuda nõ sellest pidevast vastandumisest see sisuliselt välistab koostöö Reformierakonnaga* (19.27–19.49)

52. No ütleme nii, et (vaatab maha, tõsine hääletoon) tegelikult ta ei ole ju hetkegi olnud sellises olukorras, kus **mingeid tingimusi dikteerida**, et õõ kui natukene matemaatikat vaadata siis ää (..) Keskerakond sai küll valimistel teise tulemuse agaa (väike venitus, silmade kissitamine) ükskõik, mis pidi oleks läinud see Keskerakonna kongress ei ole lõpuni kindel, et kas see 27 häält nüüd on ühtne seltskond või toimub see, mida me praegu näeme, et õõ pool erakonda poikoteerib ka näiteks juhatuse koosolekuid (...) **ega** neil see seis **lihtne ei ole** ja ja kindel on muidugi see (kiire tempo), et õõ see kui Keskerakonnal oleks esimees vahetunud, et see ei oleks automaatselt tähendanud õõ valitsuse vahetust see on loomulikult selge ja **probleem Keskerakonnas** on siiski natukene **laiem** kui Edgar Savisaare isik probleem on ikkagi see poliitika selle poliitika selline ühemõtteliselt **kremlimeelsus** ka see, et õõ mitte ainult Edgar Savisaar, vaid **kogu erakond** on sisuliselt öelnud, et korrupsioon on aktsepteeritav (hääletooni tõus, ironiseeriv), et õõ et noh Eesti riik ongi kuidagi **kaldu** ja meie ajamegi asju oma moodi (hääletooni muutus, ironiseerivaks) ja seda on öelnud mitte ainult ju üksikud juhtpoliitikud, vaid sisuliselt ikkagi kogu erakonna eliit, mis tähendab seda, et ee **kui peaks ikkagi** tõestust leidma see, et Edgar Savisaar **on** oluliselt määral ikkagi seadusi rikkunud siis teatud mõttes on kogu erakond selle eest vastutuse võtnud (19.49–21.18)

53. *Kas tugeval venekeelsel parteil on Eesti poliitilisel maastikul niši te saate aru küll millele ma vihjan*

54. No ma tahaks loota, et meil ei teki rahvuspõhiseid õõ erakondi (kissitab silmi), et kõiki ikkagi ka vana rahvusest **vene emakeelega** inimesed Eestis õ valivad õ ka tulevikus (kissitab silmi) eeskätt maailmavaadet **jah tõsi on** see, et Keskerakonnal **on olnud** õõ eapropordionaalselt suur vaadates seda, et ei ole loogiline ju, et ühel konkreetsel maailmavaatel saaks olla nii suur toetajaskond õõ vene emakeelega inimeste hulgas siis õõ ma siiski loodan, et **tulevik on pigem selles suunas**, et ega (...) vene emakeelega eesti inimesed õõh (kissitab silmi) valivad sotsiaaldemokraatia konservatiivse ja liberaalse maailmavaate vahel. (22.04)

55. *No sõna korrupsioon käis sellel aastal kuidagi lubamatult palju avalikust ruumist läbi ee mm kas sellest tuleks mingisuguseid järeldusi teha või no ma küsin konkreetselt: Kas Tallinna sadamaga juhtumiga mis oli ikkagi suur šokk saavad kõik otsad selgeks (22.05–22.18)*

56. Ma tahaks loota küll (hääle tooni muutus kõrgeks), ma tahaks loota, et **kõikides** asjades, kus õõ Eesti riigi julgeolekuorganid **tuvastavad korrupsiooni** (kissitab silmi) **tuvastavad korrupsiooni kahtluse saab asi selgeks** (kiire lõpp) (22.19–22.30) Et õõ ma ütlesin, et siis kui oli (hingetõmme) Tallinna sadama kaasus õõ mm just avalikuks tulnud siis ma ütlesin, et korrupsioon on **julgeoleku** oht ja ja ma mõtlen seda **veelgi** enam **nüüd kui** on ilmsiks tulnud kaa Edgar Savisaare juhtumid **mitte ainult** selle pärast, et keegi teeb kellelegi teeneid ja sellest kasseerib ebaausat **tulu jah, ka see on** loomulikult taunimist väärt aga korrupsiooni juures õõ mõnes mõttes isegi **veel** suurem probleem on see, et inimene, kes korrupeerub muutub šantažeeritavaks ja ja kui ta on šantažeeritav siis ta võib teha selliseid otsuseid, mis on otseselt Eesti riigi **vastased**. Isegi kui see tundub, et õõ mis seal mõne väikse hanke puhul (ironiline) ikka olla saab õõ igasugune korrupsioon on selline, mida tuleb tõsiselt võtta ja ja ja selles mõttes, et **iseenesest** on see ju õhku puhastav kui need asjad välja tulevad. (23.31)

57. *...no me jõudsime ikka Savisaare juurde tagasi tema kaitse taktika oli jälle see see, et ise teete, et teie oletegi Reformierakond ja teie oletegi aastaid kontrollinud Tallinna sadamat, et mis eri huvi siis (23.31–23.40)*
(Rõivas lõikab vastusega vahele)

58. **nooh jaah siin siin ta ajab küll** õ pehmelt öelda pada, et õõ (hingab) **tõsi on see**, et alati on ju lisaaks juhatusele olnud ka nõukogu alati on olnud ka ministrid **aga** me

ikkagi oleme saanud ju väga selge ülevaate **ka avalikkus** on saanud väga selge ülevaate nii kaitsepolitseilt kui prokuratuurilt, kus on öeldud, et **need kaks** juhatuse liiget, kelle suhtes on ikkagi väga tõsised kahtlused **toimetasid nii nõukogu kui ministrite eest varjus** ei ole küll ühtegi viidet sellele, et õõ et seda oleks saanud **kuidagi märgata (..) hilisemas etapis** on nii nõukogu õõ kui ka ministrid õõ olnud sellest teadlikud läbi kaitsepolitsei ja kaitsepolitsei on aidanud või kaasanud neid selleks, et aidata nende juhtumite lahendamisele kaasa. (24.33)

59. Ma pakun, et markeerime veel lühidalt paar teemat ära väga pikalt ei jõua üks *nendest teemadest on nõ exeliga juhtimine õõ no haiglad olete te igal juhul vihaseks ajanud (Rõivas muigab) ja ja te ütlete et analüüs on olemas aga see on selline rahandusministeeriumi analüüs see on ikkagi exeli analüüs mitte sisuline analüüs (24.39–24.49)*

60. Noo ma arvan, et eksivad väga need, kes ee (üleolev muie) naeruväärivad numbreid fakte **statistikat**, et õõ riigijuhtimine on alati siis õ **palju parem** kui see tehakse argumentidele ja numbritele tuginevalt mitte emotsioonidest lähtuvalt ja selles mõttes pole exelil häda midagi (viipab käega, kiire teema lõpp) (25.07) nüüd, mis puudutab seda eesmärki, et õõ avalik teenistus peaks **pisut** õ tõmbama koomale selleks, et õõ mitte muutuda ajas kogu ühiskonna jaoks suuremaks koormaks siis õõ me võtsime valitsuses vastu põhimõttelised otsused sellest räägiti enne valimisi me kirjutasime sellest koalitsiooni leppes see ei tohiks kellegi jaoks üllatus olla.

61. *Intervjueerija segab vahele: keegi ei vaidlegi sellega, kõik on nõus sellega lihtsalt nad soovivad mingit analüüsi (25.33)*

62. No analüüs iseenesest on ju tehtud ka sellisena, et millised on olnud senised reformid on püstitatud ülesanded, **mis muuseas ei ole** kõigil ühe vitsaga, et siin on isegi riigikontrolör selle vastu eksinud ee öelnud, et riigile anti üks eesmärk **ei antud** (hääle tooni tõus)

63. *Intervjueerija segab vahele: valitsus veeretab vastutust eemale (25.49)*

64. **Ei siiski** ka valitsus andis eesmärgid, mille vahe on nelja kordne ministeeriumi lõikes tõsi on ka see, et ja need neljakordsed eesmärgid või see vahe neljakordne vahe tuleneb sellest, kes kui palju on varasemalt reforme teinud näiteks politsei- ja piirivalveamet näiteks maksuamet on varasemalt teinud õ väga olulisi muudatusi **ja nende puhul** on täiesti mõisteta, et ülesande püstitus on väiksem (hingetõmme). Tulevikus meil on plaan nüüd ka see, et õõ kevadeks tuleb **väga detailne** analüüs, kus

õ minnakse igasse asutusse lausa sisse aidatakse ministreid nende töö tegemisel, kus õ vaadatakse siis, et e kui palju **on** võrreldavates asutustes tugipersonali, **kas** protseduure saaks õõ lihtsamini teha ma arvan, et kogu see vastuseis on natuke selline, et õõ oleme kinni eilses päevas, sest alati on nii tehtud ja jumala pärast, et keegi ei tuleks meid mugavustsoonist välja raputama, et õ **kindlasti** pole see keskmiselt 1% aastas kokkutõmbamist midagi revolutsioonilist see on pigem selline väikene väikene kruvikene, mis mis õõ aitab ikkagi igal juhul mõelda, et õõ millised funktsioonid, mille jaoks (takerdub) kuidas neid asju saab paremini teha, et koguaeg peab olema iga avaliku sektori juhul selline õõ heas mõttes kruvikene, mis õõ mis õõ tuletab meelde (kissitab silmi), et õõ alati küsi, kuidas saab paremini 26.51

65. Ja teine teema mille soovisin veel markeerida on teaduse rahastamine Jürgen Ligi keda me siin mitmendat korda tsiteerime on öelnud, et ta on võidelnud ja ka tülitsetud selle teemaga aga millal selle kuulsa või kurikuulsa 1% jõuame sest see on otsapidi seotud ka sellega, et kas me saame pikas perspektiivis oma majandusel saba püsti v mitte? (27.38–27.38)

66. No mina väga toetan et selle 1%-ni **jõuda** iseenesest muidugi tuleb ka teada konteksti, et Euroopas (kissitab silmi) on umbes 4 riiki (muigab), kes on seni üheni jõudnud, mis omakorda tähendab, et õõ see 1% majanduse mahust teaduse rahastamine tähendaks ikkagi seda, et Eesti oleks teaduse rahastamisel Euroopa 5 hulgas, mis on ju (muigab) iseenesest igati kena eesmärk (..) aga me **pürgime selle poole** ja meil on ka konkreetsed mõtted, kuidas selleni jõuda, et see eeldab riigieelarve strateegias pikaajalises plaanis kokkuleppeid omal ajal oli palju neid, kes ütlesid, et kaitse rahastamisel 2%-ni ei jõuta (käega vibutus) tänaseks on meile see juba iseenesest mõistetav, et kaitsevaldkond saab arvestada vähemalt 2%-ga teaduse 1% (kissitab silmi) on järgmine sarnane eesmärk, mis ei tule nipsust, mis ei tule ühe aastaga ja mille poole püüdlemist me kindlasti kavatsame jätkata. (28.34)

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, _____,
(*autori nimi*)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

_____

_____

_____ ,
(*lõputöö pealkiri*)

mille juhendaja on _____,
(*juhendaja nimi*)

- 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Allkiri:

Tartus, _____ (*kuupäev*)